

ARO

Valoriseren en waarderen van de
open ruimte
in Arendonk, Ravels en Oud-Turnhout

Colofon	Valoriseren en herwaarderen van de open ruimte in Oud-Turnhout, Ravels en Arendonk
Jaar van uitvoering	2015-2017
Opdrachtgever	Provinciebestuur Antwerpen, Dienst Gebiedsgericht Beleid
Contactpersoon Opdrachtgever	Marc Vanhee, gebiedscoördinator Marc.VANHEE@provincieantwerpen.be
Opdrachthouder	INTOE bvba Engelsplein 33 Bus 02.02 T: +32 16 22 22 24 www.intoe.be ON: BE0545.725.958 KBC: BE64 7340 3880 4352 (BIC KREDBEBB)
Auteurs	Gert Van de Genachte gert@intoe.be Kris De Coster kris@intoe.be Peter Peeters peter.r.h.peeters@gmail.com
Freelance medewerkers	Wim Govaerts, landbouwadviser bedrijfsontwikkeling, Wim Govaerts & co bvba Jan Vandenberghe, natuurexpert, SPK vzw Wouter Dernau, Proflow bvba
Meer info	https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/drem/dienst-gebiedsgericht-beleid/aro.html
copyright luchtfoto's	Simon Schmitt www.globalview.be

INHOUD**Valoriseren en herwaarderen van de open ruimte in Oud-Turnhout, Ravels en Arendonk**

1		
	VOORWOORD – BELEIDSSYNTHESE	9
2		
	INLEIDING	15
	Aanleiding tot de studie	15
	Situering van het studiegebied	17
	Waarover de studie niet gaat	17
	Aanpak op parallelle werksporen	21
3		
	BRONNENONDERZOEK	23
	Studie Noorderkempen	25
	Project vernieuwing Fluxys-leidingen in Ravels en Oud-Turnhout	26
	Open ruimte platform – testcase pannenfabriek	27
	Pannenfabriek –pilotproject productief landschap	28
	De Liereman –gebiedsgericht project BRV	29
	Platform Campina Collectief	30
	Interprovinciale studie detailhandel	31
	Landschapsbeelden biodiversiteit	32
	Project 1 stadsregio 1 ruimtelijke opgave	33
	Raamakkoord en natuurinrichtingsproject 'Landschap de Liereman en omgeving'	34
	Dynamisch actieplan kempen (dynak)	35
	Pure kempen en distrikempen	36
	Projecten leader markaante kempen	37
	Leader Kempen Oost	38
	Aanvraag deelregeling internationalisering creatieve industrie	39
	Streekpact 2013-2018	40
	Pilotprojecten productief landschap	41
	Uitbreiding rallycross-circuit in Arendonk	42
	RUP viesputten (recreatieve knooppunt Heikant-Biesputten) in Arendonk	43
	RUP De Hoogt	44
	RUP De Brouwerij	45
	GRS Arendonk	46

GRS Oud-Turnhout	47
GRS Ravels	48
PRS Antwerpen	49
Grenslandschap Taxandria	50
Structuurvisie Noord-Brabant	51
Kaderplan kanaal Dessel – Turnhout – Schoten	52
Toerisme in de Antwerpse Kempen	53
4 	
WERKSPOR BELEEFBARE LANDSCHAPPEN	55
Bestaande structuur	55
Verkenning van de kernen	59
Publiek beleefbaar landschap	77
Erfgoedwaarden	79
Recreatie	81
SWOT	83
Open ruimte	83
Recreatief aanbod	83
Concepten voor beleefbare landschappen	85
Algemene uitgangspunten	85
Publiek beleefbare landschappen	87
Publiek beleefbare grenzen	93
Toeristisch recreatieve knooppunten	97
Recreatieve (auto)route met parelsnoer van belevenissen	105
Kanaal als recreatieve route met belevenissen	109
Vervolledigen hoofdfietsnetwerk	113
Versterken wandelrelaties vanuit en door dorpen	115
Visieschets voor beleefbare landschappen	117
Kritische SuccesFactoren (KSF)	119
Engagementen inzake (publieke) investeringen	119
Het vrijwaren van de potenties en afstemmen van de visies	119
Recreatief ondernemerschap stimuleren	120
De bekendheid van de toeristisch-recreatieve aantrekkelijkheid vergroten	120
Vermarketing en promotie onder de het toeristisch merk Kempen	121

5		
	WERKSPOR (BE)LEEFBARE LANDBOUW	123
	Bestaande structuur	123
	Een jonge, aaneengesloten landbouwstructuur	123
	Een intensieve, hoogdynamische landbouw	129
	Een sterke focus op veeteelt	131
	SWOT	133
	Concepten voor een (be)leefbare landbouw	135
	Ontvangen en verzorgen	137
	Proeven en lokaal verkopen	139
	Tonen en vertellen	143
	Feesten en betrekken	147
	Verankeren en samenwerken	149
	Kritische SuccesFactoren (KSF)	151
	Bevoorrechte getuigen	152
	Kritische Succes- en Faalfactoren	153
6		
	WERKSPOR LEVENDE LANDGOEDEREN	157
	Bestaande structuur	157
	Het huidig multifunctioneel beheer voor land- en bosbouw	160
	Het belang van de jacht	160
	De landgoederen als oases van rust	160
	SWOT	163
	concepten voor levende landgoederen	165
	Producerend landgoed	167
	Open landgoed	169
	Gastvrij landgoed	171
	Recreatief landgoed	173
	Kritische SuccesFactoren (KSF)	173

7		
	SAMENWERKINGSSTRUCTUUR & ENGAGEMENTSVERKLARING	177
	Samenwerkingsstructuur	177
	Engagementsverklaring	177
8		
	REALISATIE VIA PROJECTEN	185
	Rollend programma	185
	Uitgebreide lijst met projectideeën	186
	Verkenning financieringsmogelijkheden	191

1

VOORWOORD - BELEIDSSYNTHESE

Met plezier heb ik als gedeputeerde bevoegd voor het gebiedsprogramma Noorderkempen de visievorming voor het open ruimtegebied Arendonk, Ravels en Oud-Turnhout begeleid. Deze visievorming is één van de acties uit de mobiliteitsstudie van de Noorderkempen.

Wat mobiliteit met open ruimte te maken heeft, vraagt u zich terecht af. In de mobiliteitsstudie Noorderkempen spraken 15 gemeenteraden en de deputatie zich uit voor een duurzame mobiliteit. Met als speerpunten het vrijwaren van het gebied van bijkomende wegen en de concentratie van verkeer genererende bedrijvigheid aan de randen van het gebied, dicht bij de snelwegen. Hieruit volgde de ambitie voor het versterken en economisch, toeristisch en maatschappelijk valoriseren van de openruimteka-
mers die dankzij deze mobiliteitsvisie intact kunnen worden behouden. Zij vormen een essentieel onderdeel van een sterk merk Noorderkempen.

Arendonk, Ravels en Oud-Turnhout waren meteen bereid samen met de provincie Antwerpen in een 'pilotproject' te stappen onder de roepnaam ARO. Samen met hen en tal van terreinbeheerders, publieke instanties, landbouwers en landgoedeigenaars, recreatieondernemers en organisaties werd gedroomd over ondernemerschap in de open ruimte. Gebrainstormd over mogelijke samenwerkingen en opportuniteiten. Gediscussieerd ook over hinderpalen en op te lossen knelpunten. Het groeiend enthousiasme van de gemeenten en de andere partners werkte echt aanstekelijk.

Reeds tijdens het overlegproces ontstonden kleinschalige initiatieven en werden eerste quick win projecten samen op de rails gezet. Ik denk hierbij aan de oprichting van een koploperbeweging waar de landbouwers zelf verbredingsprojecten zullen definiëren. Aan de publieke uitbating van een nieuw veerpont voor wandelaars en fietsers over het kanaal tussen Oud-Turnhout en Ravels, zomercafé inclusief. Aan de infoborden die binnenkort bij thuisverkopende landbouwers zullen verschijnen.

Onze provinciale werking gebiedsgericht beleid functioneert ook in ARO als startmotor voor de individuele projecten en als olie voor geïntegreerde samenwerking op gebiedsniveau. Wanneer voldoende levensvatbare projecten gerealiseerd zijn en de samenwerking tussen alle partners verankerd is, zoeken we graag nieuwe horizonten op.

Maar tot zolang blijf ik graag uw copiloot. Omdat ik heel erg geloof in de kracht van samenwerking. En omdat een duurzame valorisatie van de open ruimte wel degelijk alles te maken heeft met een brede kijk op mobiliteit.

Inga Verhaert

Gedeputeerde voor de Noorderkempen

ARO komt voort uit de mobiliteitsstudie voor de Noorderkempen. Daar was één van de ruimtelijke doelstellingen het versterken van de open ruimte en het faciliteren van een goed functionerende land- en tuinbouw.

Het voorliggend rapport is het resultaat van een studie voor het open ruimtegebied in Arendonk, Ravels en Oud-Turnhout (ARO). Dit gebied is gekozen als pilootproject en is herkenbaar afgebakend door de staatsgrens (ten noorden en ten oosten), de gewestweg Turnhout – Baarle (ten westen) en de autosnelweg (ten zuiden). Dit vormt ARO tot een proeftuin voor een studie mede gebaseerd op een intensief overlegproces. Het rapport geeft een visie op de open ruimte en de mogelijkheden voor verdere economische, toeristisch-recreatieve en maatschappelijke versterking ervan.

De studie is opgestart in het voorjaar 2015 met als doel het project rond het waarderen van de aaneengesloten open ruimte in ARO zo goed mogelijk te definiëren. Het betrof de zoektocht naar een sterkere economische en maatschappelijke valorisatie van de ruimte. Zoals in elke studie is vertrokken vanuit de bestaande structuren, potenties en kwaliteiten van het projectgebied. Vrij snel is geëvolueerd naar een bottom-up proces-aanpak gebaseerd op vrijwillige samenwerking. Hierbij is duidelijk afgesproken om niet tussen te komen in sectorale plannen en afbakeningsprocessen van de Vlaamse overheid. Gelet op de spanning tussen natuur en landbouw hebben we gekozen voor aparte elkaar versterkende werksporen. Voor elk van deze werksporen hebben we heel wat overleg gevoerd en per werkspoor is een aparte workshop gehouden waarbij visies zijn afgetoetst.

Een eerste spoor hebben we **‘Beleefbare landschappen’** genoemd. De uitdaging hier was hoe bestaande publieke groendomeinen maatschappelijk, recreatief - toeristisch en economisch beter te ontsluiten en valoriseren. Hierbij is overlegd met de grote spelers van de natuursector, het Agentschap voor Natuur en Bos en Natuurpunt met een structuurschets als resultaat.

Een tweede spoor is een **‘Leefbare landbouw’**. De vraagstelling was hier of en hoe een verbreding van landbouw, met oog op versterking van het economisch en maatschappelijk draagvlak voor de landbouw in de streek en de 400 beroepsbedrijven in het bijzonder, te organiseren. Anders dan bij de natuursector zijn we letterlijk de boer opgegaan door eerst te luisteren naar individuele landbouwers. Alle mogelijke initiatieven op vlak van recreatie, verbrede voedselvoorziening, ... zijn aan bod gekomen en afgetoetst maar bovenal zijn de hinderpalen om tot realisatie te komen benoemd. Nadien is via de landbouwraden en de vakorganisaties zoals Boerenbond en ABS de visievorming verder besproken. Het resultaat van dit intensief overleg heeft ertoe geleid dat een ‘koploperbeweging’ met landbouwers is opgericht die zich engageert om verbredingsinitiatieven voor te bereiden en op te volgen.

Een derde werkspoor hebben we **‘Levende landgoederen’** genoemd. Niet minder dan 10 uitgestrekte landgoederen maken ARO uniek maar blijven relatief onbekend omdat ze publiek ontoegankelijk zijn. Landelijk Vlaanderen zat als gesprekspartner samen met de landgoedeigenaars mee aan tafel en heeft ideeën uit de inspirerende uitgave ‘Ondernemen met Natuur - tips voor grondeigenaren’ van de Nederlandse Federatie voor Particulier Grondbezit aangebracht. Samen hebben we verkend hoe nieuwe verdienmodellen voor de landgoederen en een grotere maatschappelijke beleving ervan hand

in hand kunnen gaan. In samenspraak met de landgoedeigenaars worden mogelijke projecten in kaart gebracht en worden concrete voorstellen verder uitgewerkt.

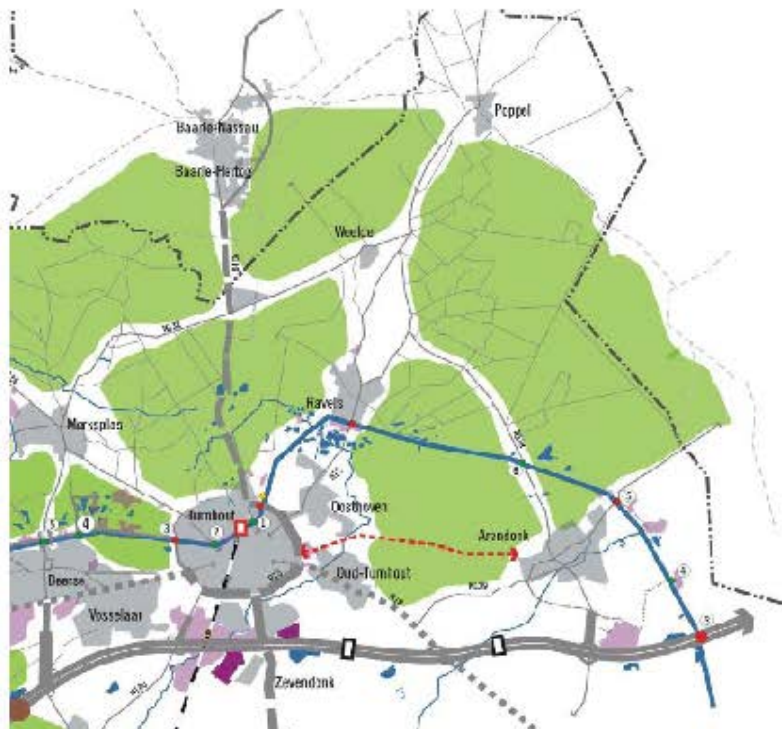
Tijdens het verloop van deze studie is een draagvlak ontstaan bij de drie gemeentebesturen en de andere stakeholders binnen landbouw en natuur om aan de slag te gaan met concrete projecten. Eind 2016 is afgesproken om de visies en ideeën uit de studie verder uit te werken. Hiervoor starten we een apart gebiedsgericht proces rond deze ‘open ruimte kamer’ waarbij de provincie Antwerpen een actieve rol zal opnemen. Inmiddels hebben de gemeentebesturen een engagementsverklaring goedgekeurd voor verderzetting van dit proces tot 2023.

Om een economische, toeristisch-recreatieve en maatschappelijke meerwaarde te creëren is lokaal ondernemerschap bij landbouwers, horeca, natuurbeheerders, private eigenaars, ... vereist. Met dit rapport delen we onze inzichten en ideeën met alle actoren: ondernemers in de open ruimte én overheden. Om te inspireren, om de haalbaarheid te toetsen, om ze aan te vullen, om doeners te zoeken, om ondernemers te motiveren, om hinderpalen voor lokaal ondernemerschap in de open ruimte te kunnen slopen, ...

Marc Vanhee

Gebiedscoördinator ARO

Dienst Gebiedsgericht Beleid provincie Antwerpen

2 |

INLEIDING

▶ AANLEIDING TOT DE STUDIE |

Deze studie voor het opstellen van een projectdefinitie voor het valoriseren en herwaarderen van de open ruimte in de gemeenten Oud-Turnhout, Ravels en Arendonk komt voort uit de provinciale mobiliteitsstudie Noorderkempen (zie hiervoor www.provincieantwerpen.be/Noorderkempen). Deze mobiliteitsstudie werd goedgekeurd en herbevestigd in 2013 door de 15 gemeentebesturen van de regio en de deputatie. De studie wordt onder hoofdstuk 3 kort besproken.

Eén van de ruimtelijke doelstellingen die vanuit de stuurgroep van deze mobiliteitsstudie naar voor werd gebracht is het versterken van de open ruimte en het faciliteren van een goed functionerende land- en tuinbouw.

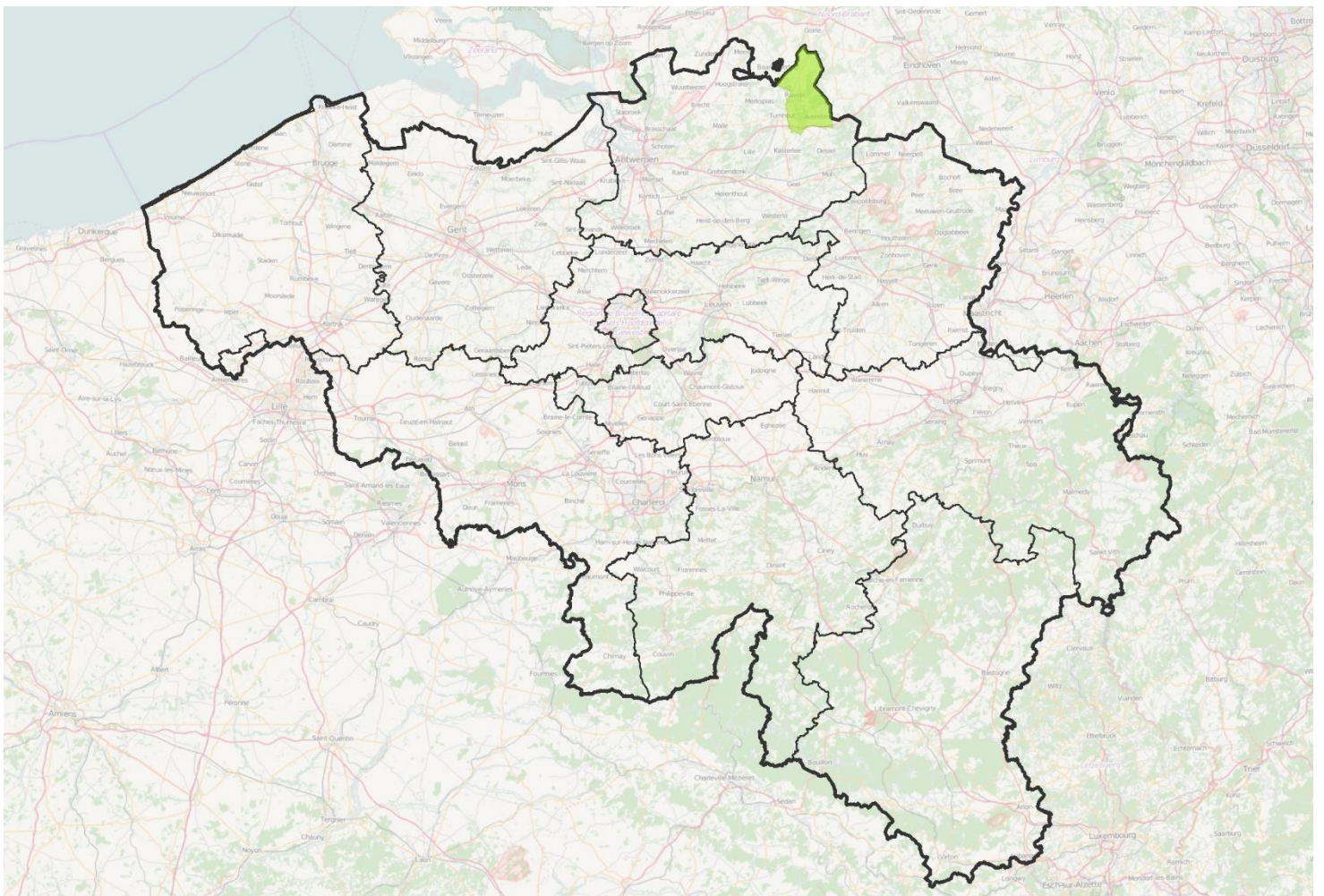
De Noorderkempen wordt immers gezien als een modelregio voor Duurzame Ontwikkeling. Er is een sterke visie vereist om dit doel te bereiken:

- enerzijds de versterking van de dorpskernen, concentratie van industriële bedrijvigheid in de randen van het gebied en bundeling van het zwaar verkeer in een eigen netwerk
- anderzijds de vrijwaring van de open ruimte en het landschap waardoor mens en natuur meer ruimte krijgen, in samenhang met de ontlasting van een aantal wegen en de valorisatie van de openruimtegebieden voor landbouw, natuur, toerisme en recreatie.

In de mobiliteitsstudie Noorderkempen worden deze te vrijwaren en versterken open ruimten 'groene kamers' genoemd. Deze groene kamers zijn indicatief aangegeven op de figuur op pagina 14 die we overnemen uit het mobiliteitsplan.

In het kader van deze studie spreken we liever van de open ruimte. We gebruiken de term 'open ruimte' hier als geografische entiteit waar de onbebouwde ruimte overheeft maar waarin ook bebouwing, infrastructuur, ed. begrepen is en dus niet in zijn enge betekenis van "onbebouwd" gebied.

Omdat Oud-Turnhout, Ravels en Arendonk zo een aaneensluitende open ruimte kamer vormen met een grote samenhang en anderzijds herkenbaar afgebakend door de staatsgrens (noord en oost), de gewestweg Turnhout-Baarle (west) en de autosnelweg (zuid) vormt deze open ruimte kamer de proeftuin voor het ontwikkelen van een projectdefinitie en voorwerp van voorliggende studie.

Figuur
Situering studiegebied ten aanzien van de landsgrens en provincies.

▶ SITUERING VAN HET STUDIEGEBIED |

Het studiegebied bestaat uit de gemeenten Oud-Turnhout, Ravels en Arendonk. Deze zijn, aaneengesloten, gelegen in de noordoosthoek van de provincie Antwerpen.

Het gebied is over grote lengte grensvormend (langs de noord- en oostzijde) met Nederland met vooral Poppel en Weelde die een erg noordelijke Vlaamse tip vormen in Nederland.

De zuidgrens van het studiegebied valt min of meer samen met de E34. Enkel een stukje Oud Turnhout (in casu priorij Corsendonck en omgeving) en een nog veel kleiner stukje bos op Arendonks grondgebied zijn gelegen bezuiden de snelweg. Twee afrittencomplexen op deze snelweg maken het studiegebied goed bereikbaar.

Het studiegebied vormt samen met de aanliggende open-ruimte-gemeenten van Noord-Brabant (Hilvarenbeek, Reusel-De Mierden, Bladel) een landschappelijk samenhangend open-ruimtegebied tussen de steden Tilburg, Eindhoven (NL) en Turnhout (B).

De westgrens wordt volledig gevormd door het grondgebied van de stad Turnhout waarvan de stadskern de zuidwestelijke grens vormt. Daar loopt ook het Bels Lijntje dat Turnhout, op de rand van ons studiegebied, met Baarle (NL/B) verbindt.

Tot slot vermelden we het kanaal Dessel-Turnhout- Schoten dat het studiegebied in oost-westrichting volledig doorsnijdt maar tegelijk een belangrijke as is. We komen daar verder uitvoerig op terug.

▶ WAAROVER DE STUDIE NIET GAAT |

In het studiegebied lopen tal van ruimtelijke processen die te maken hebben met de ruimtelijke afbakening van bestemming, de ruimtelijke toebedeling van functies, de ruimtelijke organisatie van milieudrukken, ...

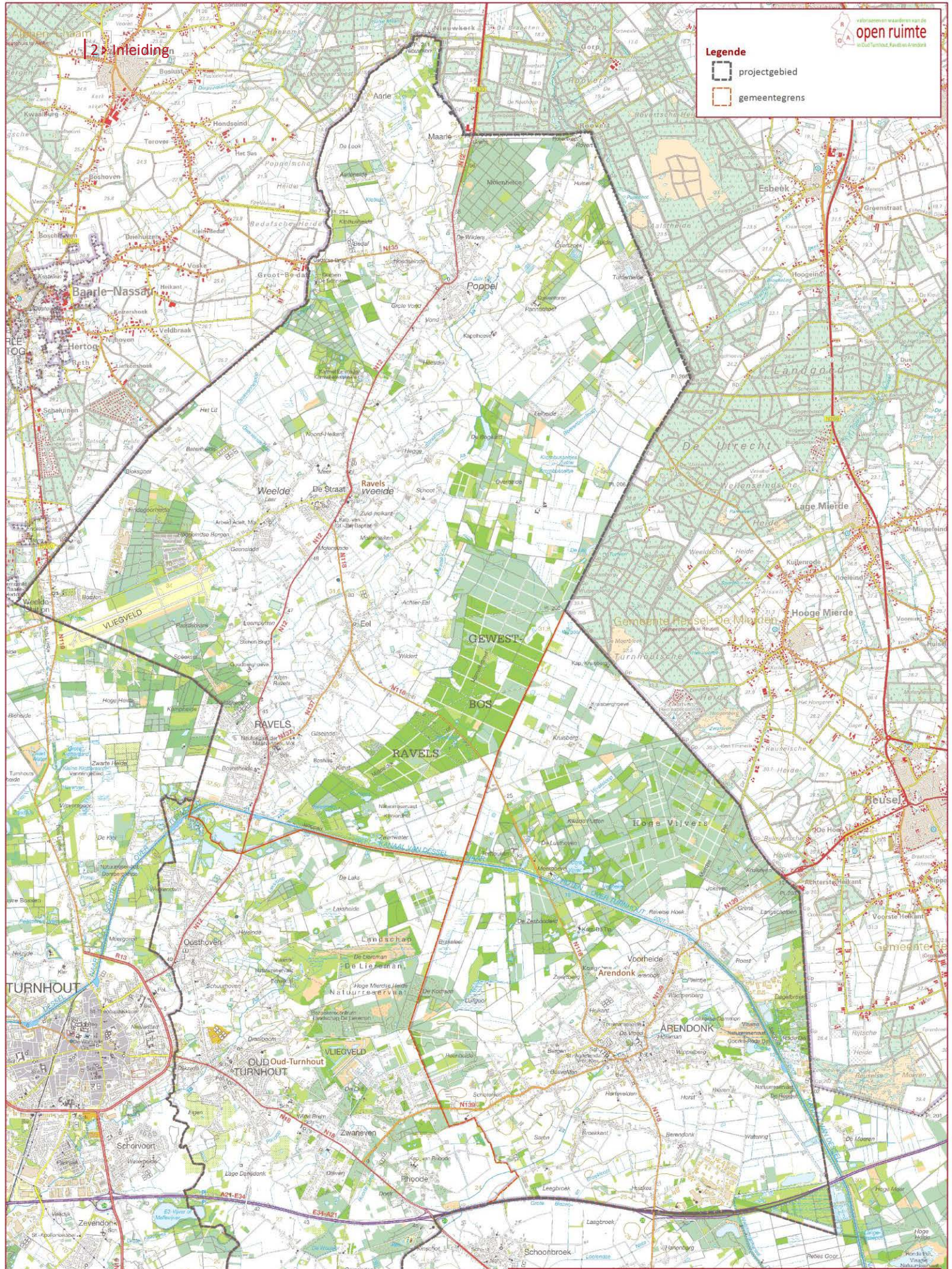
We denken hierbij aan de processen van Afbakening van de Gewenste Natuurlijke en Agrarische Structuur (AGNAS), aan het raamakkoord Liereman en het daarrond lopende landinrichtingsproject, de discussies met betrekking tot de Programmatorische Aanpak Stikstof Voorliggende studie neemt akte van deze processen maar heeft uitdrukkelijk niet de ambitie ruimtelijke uitspraken te doen, voorstellen voor bestemmingswijziging te formuleren of met deze processen te interfereren. Onze projectdefinitie wordt ontwikkeld binnen het bestaande ruimtelijke kader.

2. Inleiding

 open ruimte
Vrijblijvend waarden van de
in de toekomst, samen te maken

Legende

- projectgebied
- gemeentegrens

Kaart
Situering projectgebied op de topografische kaart

 INTOE bvba
Engelsplein 33 bus 02.02, 3000 Leuven

Legende

- projectgebied
- gemeentegrens

Ravels

Arendonk

Oud-Turnhout

 Kaart
Situering projectgebied op orthofoto

 INTOE bvba
Engelsplein 33 bus 02.02, 3000 Leuven

  km
0 0,75 1,5 3

OPEN RUIJITE = natuur + landbouw + landgoederen

Natuur

→ werkspoor 1: beleefbare landschappen

- maatschappelijke inbedding versterken
- toeristisch-recreatieve aantrekkelijkheid vergroten
- recreatieve druk spreiden
- beleefbaarheid voor lokale gemeenschappen versterken

Landbouw

→ werkspoor 2: (be)leefbare landbouw

- maatschappelijke inbedding versterken
- vergroten bedrijfseconomische meerwaarde
- toeristisch-recreatieve ontwikkeling
- korte keten initiatieven

Landgoederen

→ werkspoor 3: levende landgoederen

- maatschappelijke inbedding versterken
- vergroten economische waarde landgoederen
- versterken recreatieve beleefbaarheid

▶ AANPAK OP PARALLELE WERKSPOREN |

Om te komen tot een visie op valorisatie van de open ruimte pakten we het proces aan via 3 parallelle werksporen.

- Werkspoor **Natuur** onder de roepnaam “Beleefbare landschappen”
- Werkspoor **Landbouw** onder de roepnaam “(Be)leefbare landbouw”
- Werkspoor **Landgoederen** onder roepnaam “Levende landgoederen”

Deze werksporen worden uiteraard op elkaar afgestemd en versterken elkaar zelfs. Waar nodig, en zeker in het actieplan, worden de werksporen ook geïntegreerd.

Deze aanpak op parallelle werksporen had vooral een procesmatige logica:

- de actoren in de verschillende werksporen hebben duidelijk een andere achtergrond, karakter en bereikbaarheid/aanspreekbaarheid. De bos- en natuurdomeinen worden beheerd door slechts een paar grote spelers met (semi-)publiek karakter (ANB, Natuurpunt, gemeenten, militaire overheid, ..). De plaatselijke landbouwsector bestaat echter uit niet minder dan 400 individuele landbouwers, slechts deels georganiseerd via hun vakverenigingen, landbouwraden, ... De landgoedeigenaars tot slot zijn een afgelijnde beperkte groep particulieren. De verschillende groepen vereisen een andere en specifieke aanpak ‘op maat’.
- de complementariteit en wederzijdse versterking van deze werksporen kon perfect parallel worden ontwikkeld aangezien de valorisatie van de open ruimte een gedeeld belang is; in die zin vormt het samen overleggen met deze sterk anders georganiseerde partijen nauwelijks een meerwaarde;
- dat deze partijen in ruimtelijke afbakeningsprocessen, die in dit studiegebied erg emotioneel en moeilijk verlopen, recht tegenover elkaar staan, bevestigde ons in een parallelle aanpak. Daarmee wordt immers ook bevestigd dat wederzijdse ruimtelijke claims niet tot het voorwerp van deze studie behoren. Bovendien kwamen we zo tot snellere resultaten.

3 |

BRONNENONDERZOEK

Dit hoofdstuk schetst bondig verschillende processen, initiatieven en studies die in het projectgebied lopen of hebben gelopen. Onderstaande processen en studies worden in fichevorm bondig geduid. Tevens wordt de relevantie ten aanzien van dit proces geduid.

- | Studie Noorderkempen
- | Project vernieuwing Fluxys-leidingen in Ravels en Oud-Turnhout
- | Open ruimte platform – testcase pannenfabriek
- | Pannenfabriek –pilotproject productief landschap
- | De Liereman –gebiedsgericht project BRV
- | Platform campina collectief
- | Interprovinciale studie detailhandel
- | Landschapsbeelden biodiversiteit
- | Project 1 stadsregio 1 ruimtelijke opgave
- | Raamakkoord en natuurinrichtingsproject 'Landschap de Liereman en omgeving'
- | Dynamisch actieplan kempen (dynak)
- | Pure kempen en distrikempen
- | Projecten leader markaante kempen
- | Leader Kempen Oost
- | Aanvraag deelregeling internationalisering creatieve industrie
- | Streekpact 2013-2018
- | Pilotprojecten productief landschap
- | Uitbreiding rallycross-circuit in Arendonk
- | RUP viesputten (recreatieve knooppunt Heikant-Biesputten) in Arendonk
- | RUP de hoogt
- | RUP De Brouwerij
- | GRS Arendonk

- | GRS Oud-Turnhout
- | GRS Ravels
- | PRS Antwerpen
- | Grenslandschap Taxandria
- | Structuurvisie Noord-Brabant
- | Kaderplan kanaal Dessel – Turnhout – Schoten
- | Toerisme in de Antwerpse Kempen

STUDIE NOORDERKEMPEN |

PROVINCIE ANTWERPEN – 2012

| OMSCHRIJVING |

Op uitdrukkelijke vraag van meerdere gemeenten tussen de E19 en de E34 nam de provincie Antwerpen het initiatief om samen met de betrokkenen te zoeken naar oplossingen voor een gezamenlijke aanpak van de verkeersbelasting op het wegennet. Vijftien gemeenten kwamen zo samen tot de toekomstvisie voor hun Noorderkempen. Een aantal keuzes zijn daarbij onafwendbaar:

- ruimtelijke concentratie van activiteiten draagt bij tot gebundelde verkeersstromen
- inzetten op multimodaliteit verbetert de leefbaarheid in de dorpskernen
- waar mogelijk de openruimte vrijwaren.

Dit vertaalt zich in zestien strategische acties met een kritisch pad. De programmacoördinatie blijft bij de provincie Antwerpen.

| STATUS |

goedgekeurde (strategische) beleidsvisie

- gezamenlijke mobiliteitsvisie, goedgekeurd door betrokken gemeenten
- actieprogramma, onderschreven door initiatiefnemers

| BRON |

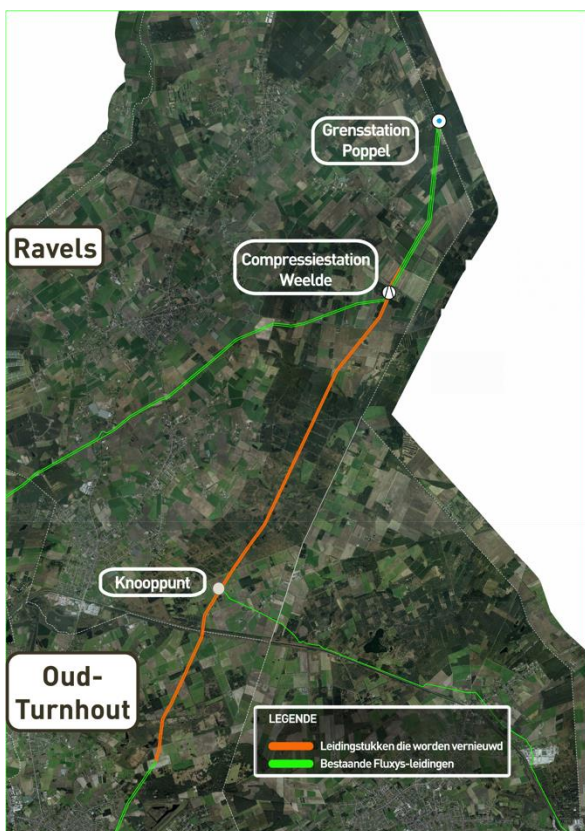
Provincie Antwerpen, MOBILITEITSSTUDIE NOORDERKEMPEN – Eindrapport, juli 2012

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- visie:
 - gewenste netwerken voor de verschillende verkeersmodi: auto, zwaar vrachtverkeer, OV, fietsers (recreatief en functioneel)
 - bundelen wonen en bundelen bedrijvigheid
 - grensoverschrijdend natuur-verhaal
 - kanaal en valleien als landschappelijke ruggengraat, en aanknoping om toeristisch-recreatief potentieel verder uit te bouwen
 - Noorderkempen als sterk merk uitbouwen
- actieprogramma:
 - aanleg omleidingsweg Baarle
 - beveiligen N119
 - trajectcontrole N119 en N12
 - corridorstudie openbaar vervoer tussen Antwerpen en Turnhout
 - uitbouw van 'groene fietsroutes' naar Turnhout
 - heraanleg N140, N12, R13 met veilige fietsoversteeken

PROJECT vernieuwing fluxys-leidingen in ravels en oud-turnhout

FLUXYS – 2015 - 2016

| STATUS |

geplande en vergunde werken

| BRON |

<http://www.fluxys.com/belgium/nl-BE/Fluxys%20nearby/CurrentLargeProjects/RavelsOudTurnhout/Ravels-OudTurnhout>

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- uitvoering werken in 2015 - 2016
- (blijvende) wettelijke erfdienstbaarheid boven de leidingen
- specifieke beperkingen bij werken op minder dan 5 meter van de leiding

| OMSCHRIJVING |

Vanuit Nederland komt het aardgas België binnen via het grensstation in Poppel. Van daaruit vertrekken 3 leidingen naar het compressiestation in Weelde. In het compressiestation vertrekken 2 leidingen naar het zuiden van het land en 2 leidingen richting Zandhoven/Antwerpen. In Oud-Turnhout is er op de noord/zuid-leidingen nog een aftakking tot in Lommel.

Fluxys Belgium plant om in 2015 en 2016 zijn twee parallelle aardgasleidingen met diameter 900 mm in Ravels en Oud-Turnhout te vernieuwen, om de infrastructuur in een langetermijn optiek te doen blijven beantwoorden aan hoge veiligheids- en kwaliteitsstandaarden.

Tussen het grensstation in Poppel en het compressiestation in Weelde, net vóór het compressiestation, worden de buizen vervangen. Die werken zijn gepland in het najaar van 2015. Voorbij het compressiestation zullen de buizen van de 2 leidingen die naar het zuiden van het land lopen, vervangen worden over een afstand van 10,6 kilometer: in 2015 de ene leiding (links op de luchtfoto) en de andere (rechts op de luchtfoto) in 2016

▶ OPEN RUIMTE PLATFORM – TESTCASE PANNENFABRIEK |

RUIJME VLAANDEREN, VLM, VVSG, VVP – 2015 - 2016

| OMSCHRIJVING |

Het Open Ruimte Platform brengt kennis, sectoren en instrumenten samen om nieuwe en daadkrachtige (samen)werkvormen te definiëren voor open ruimte en voor open ruimte beleid, met als doel om nieuwe inzichten en mogelijke synergiën tussen de open ruimte en verstedelijking te bundelen en verder te ontwikkelen richting mogelijke beleidsprincipes en -methodieken. Het brengt daarom lopende projecten, initiatieven en kennis samen (leerplatform), het initieert en begeleidt ontwerponderzoek op innovatieve demonstratieprojecten (testplatform), en het formuleert voorstellen voor een performanter beleid (beleidsplatform).

| STATUS |

Onderzoeks- en overlegplatform
met testcase Pannenfabriek (van 2015 tot 2016 (?))

| BRON |

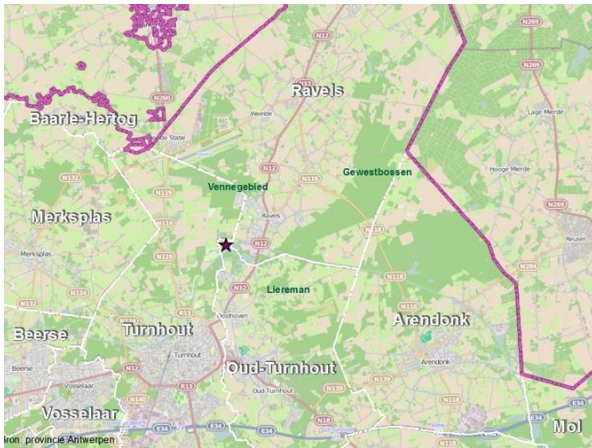
Open Ruimte Platform, Werkdocument overleg 19/12/2014

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- Pannenfabriek Noorderkempen geselecteerd als testcase
- onderzoek hoe site verder kan ontwikkelen door het vrijwaren van zijn landschappelijke structuren en nieuwe vormen kan ontwikkelen van landschap bouwen in combinatie met andere functies
- resultaten moeten leiden tot een masterplan voor de site
- onderzoeksniveaus:
 - nieuwe vormen van landschap bouwen
 - het instrument van planologische ruil
- een case in het open ruimte platform biedt een mogelijkheid tot:
 - cofinanciering
 - input vanuit intervisie
 - deel van beleidstraject op Vlaams niveau
 - zichtbaarheid
- behoefte informatie-uitwisseling / doorstroming resultaten met deze studie (via provincie Antwerpen)

▶ PANNENFABRIEK – PILOOTPROJECT PRODUCTIEF LANDSCHAP

PROVINCIE ANTWERPEN, STAD TURNHOUT, GEMEENTE OUD-TURNHOUT, GEMEENTE RAVELS – 2014

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- visie-elementen (nog verder te concretiseren)
 - behoud van het landbouwgebied omheen de pannenfabriek
 - recreatieve trekpleister
 - schakel tussen landbouw, natuur, recreatie, stad en open ruimte
- “ontwerpend onderzoek Oude Pannenfabriek Oud-Turnhout” in opdracht van Ruimte Vlaanderen en gemeente Oud-Turnhout is opgestart. Toegewezen aan MAAT-ontwerpers en aNNO-architecten. De provincie volgt dit mee op.

| OMSCHRIJVING |

De oude pannenfabriek is van grote culturele waarde en heeft heel wat potentieel om zich te ontwikkelen tot een recreatieve trekpleister (onroerend erfgoed, natuureducatie, ecologie, zachte recreatie, ...). Om deze site kwalitatief te ontwikkelen, zijn sterke gedragen partnerschappen nodig. Een mogelijke ontwikkeling past tevens binnen de ruimere ontwikkeling van het Noorden van Turnhout (vennegebied, stadsboerderij, ...), De Liereman en het kanaal Dessel-Schoten als recreatieve as... Er zijn verschillende invalshoeken die pleiten voor het behoud van het landbouwgebied, dit blijkt onder meer uit de verschillende herbevestigde agrarische gebieden in de nabijheid van de pannenfabriek. Meer nog, zeer specifiek is er de ambitie dat het landbouwgebied aan de oude pannenfabriek zelf de schakel, de missing link zal vormen tussen de aanpalende natuurgebieden en de verschillende functies met elkaar verweven. Een antwoord kan gevonden worden in agrarisch aanverwante activiteiten en partnerschappen

De aanmelding als pilootproject betrof de vraag naar ondersteuning in de visieontwikkeling.

| STATUS |

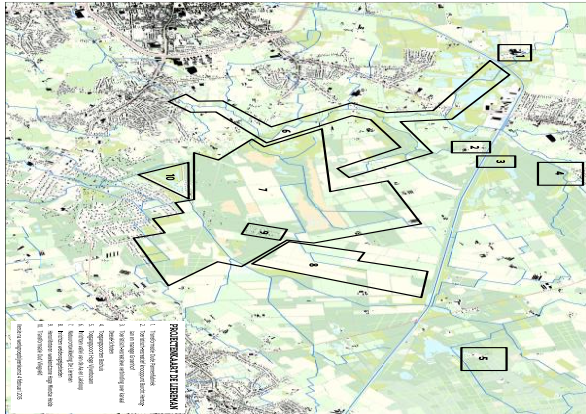
niet geselecteerd

| BRON |

Provincie Antwerpen, Pilotproject productieve landschappen - Vlaamse Bouwmeester - DE OUDE PANNENFABRIEK, ingediend kandidaatdossier augustus 2014 en toelichting 6 oktober 2014

DE LIEREMAN –GEBIEDSGERICHT PROJECT BRV

RUIJME VLAANDEREN – 2015

OMSCHRIJVING

De (ruimere) omgeving van De Liereman wordt als één van de gebiedsgerichte projecten opgenomen in het verdere uitwerkingstraject van het BRV, om via procescoördinatie tot een geïntegreerde, gebiedsgerichte en projectmatige aanpak te komen die verschillende thematische doelen combineert, koppeling maakt met lokale agenda's en streeft naar kwaliteit. Het gebiedsgericht overleg resulteerde in volgende 'projectenlijst', waarin een aantal projecten zijn geselecteerd:

- 1. Transformatie Oude Pannenfabriek: unieke ligging tussen landbouwgebied, recreatiegebied en natuurgebied aanwenden om samenwerkingsverbanden tussen de verschillende domeinen te realiseren (bv. als uitvalsbasis voor beheer van de open ruimte in de omgeving, hieraan gekoppeld een soort bezoekerscentrum, verkoop van producten uit deze open ruimte, ...)
- 2. Toeristisch-recreatief knooppunt Burcht Hertog-Jan en manege Groenhof: zoektocht naar een kwalitatieve en ruimtelijk verantwoorde invulling op maat voor deze sites, afgestemd op de kenmerken, kwaliteiten en kansen van het gebied; potenties als bijkomende poort tot De Liereman
- 3. Toeristisch-recreatieve verbinding over kanaal Dessel-Schoten: fiets- en voetgangersbrug om verbinding te maken tussen bossen van Ravels, Hoge Vijverbossen en landschap De Liereman
- 4. Toegangspoort Boshuis: bestaande onthaalpoort met mogelijk kansen voor het realiseren van een toeristisch-recreatieve verbinding tussen bossen van Ravels en De Liereman

- 5. Toegangspoort Hoge Vijverbossen: een onthaalpoort aan de Hoge Vijverbossen biedt kansen i.f.v. toeristisch-recreatieve verbinding tussen Hoge Vijverbossen en De Liereman
- 6. Inrichten vallei van de Aa en Laksloop: versterking van relaties tussen de vallei van de Laksloop en de depressie van het Moddergoor i.f.v. een ecologische corridor die het kerngebied van De Liereman via het noorden met de vallei van de Aa verbindt; via kleinschalige ingrepen die het bestaande landgebruik niet hypothekeren; valleien zijn mee opgenomen in het natuurinrichtingsproject De Liereman
- 7. Natuurontwikkeling De Liereman: via natuurinrichtingsproject De Liereman wordt ontwikkeling van heide- en moeraslandschap, heischrale graslanden en vennen beoogd
- 8. Inrichten weidevogelgebieden: inrichten deelgebied Brakeleer om aanwezige weidevogelpopulatie van regionaal belang te behouden en mogelijke uitbreiding ervan te verzekeren; dit binnen een structuur van goede exploitatiemogelijkheden voor landbouw
- 9. Heroriënteren weekendzone Hoge Mierdse Heide: een 'heroriëntatie' is mogelijk aangewezen
- 10. Transformatie oud vliegveld (Liereman): nood aan een visie op de herbestemming van de recreatiegebieden waarbij nagegaan wordt wat er met de bestaande bebouwing en verharding kan gebeuren. Via het beheer van natuurgebied en herinrichting van het voormalige vliegveld zouden een aantal Europese natuurdoelen gerealiseerd kunnen worden.

STATUS

Eindnota opgeleverd aan de bevoegd Minister april 2015

BRONNEN

Ruimte Vlaanderen, Startconferentie Beleidsplan Ruimte Vlaanderen – presentaties en projectenkaart en –tabel werkgroep 04/02/2015

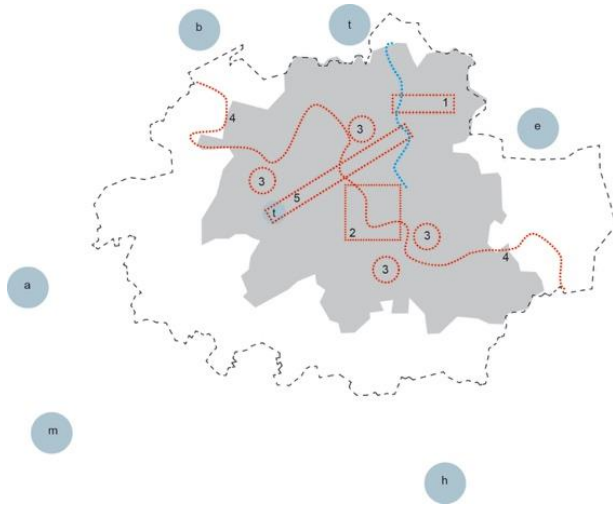
Ruimte Vlaanderen, Eindnota relance BRV, november 2014 – mei 2015

INHOUDELIJKE RELEVANTIE

- Afstemming tussen actoren over concrete projecten.
- Volgende 3 quick wins worden geselecteerd : (1) transformatie Oude Pannenfabriek, (2) toeristisch-recreatieve verbinding over kanaal, (3) Boshuis, Hoge Vijverbossen, Burcht Hertog –Jan en manege Groenhof als toegangspoorten tot De Liereman
- Inhoudelijke relatie met raamakkoord Liereman (coördinatie VLM) en Forum Open Ruimte (testcase Pannenfabriek)

PLATFORM CAMPINA COLLECTIEF

HUIS VAN DE BRABANTSE KEMPEN EN DE STADSREGIO TURNHOUT – 2014 – 2015

OMSCHRIJVING

Het Campina Collectief is een internationale community die nadenkt over een duurzamere toekomst voor de Kempen. Dit is het platform, een samenwerkingsverband tussen bedrijven, overheden, onderwijs en burgers. Er wordt vooral gewerkt vanuit onderzoeksvorstellen aangedragen in afstudeerprojecten of door jonge professionals.

Rode draad van het onderzoek is de versterking van de samenhang tussen landschap en economie; de ruimtelijke veranderingen die nodig zijn voor een goede omgang met water, energie, grondstoffen, natuur en cultuurhistorie.

In het Nederlandse deel (Huis van de Brabantse Kempen) wordt gewerkt aan:

- (koppels van strijdige) thema's: water, energie, grondstoffen, natuur, cultuurhistorie, nieuwe landschappen
- vrijkomende agrarische bedrijven.

In de stadsregio Turnhout gaan de vragen over de overgang stad-land, over landschap en landbouw in de stad en stedelijke functies in het buitengebied.

Grensoverschrijdende thema's zijn:

- de Kempen als belevingslandschap
- groei en profilering versus behoud van rust en stilte over de grens heen

STATUS

afgerond

BRON

<http://www.campinacollectief.be>

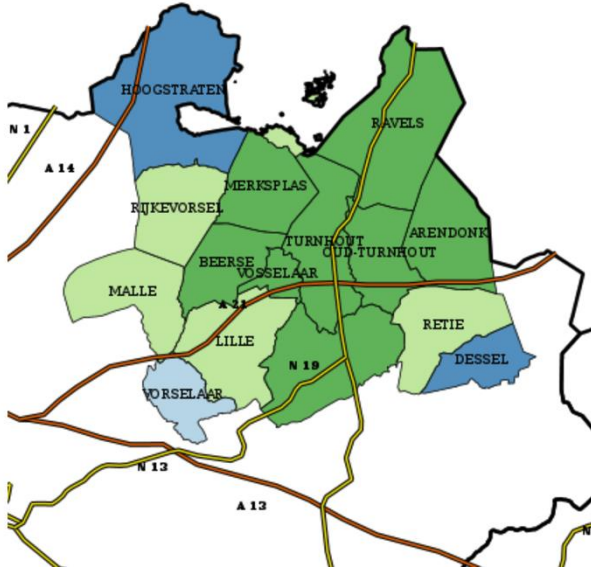
INHOUDELIJKE RELEVANTIE:

Heeft geleid tot volgende (afstudeer)projecten die mogelijk inspirerend zijn:

- 'weelderige linten' (analyse lintbebouwing N12 en een bouwstenengids om bij nieuwe ontwikkelingen de lusten te behouden en lasten te voorkomen)
- 'het bos in – het effect van de grens' (ontwerpend onderzoek om de grens in te zetten als drager van identiteit i.f.v. versterken van de relatie tussen Nederlandse en Belgische Kempen, het grensgebied een duurzaam karakter te geven)
- 'een nieuw perspectief voor vrijkomende agrarische bedrijven in de Kempen' (casus Vessem, Nederland)
- 'are you connected' (exploratief onderzoek naar duurzame mobiliteit in de Vlaamse Noorderkempen)
- 'project De Kempen' en 'ideaal prototype dorp' (toekomstscenario's voor de Kempen, met stedenbouwkundig krachtlijnen voor een typisch kempisch dorp)
- 'terug naar de basis: boer en bodem' (verkenning van de mogelijkheden om boeren (terug) een verbindende rol tussen mens en natuur te geven)
- 'etalage van de kempen' (inhoud onduidelijk)
- 'offline is the new luxury' (inhoud onduidelijk)
- 'de nevelstad' (inhoud onduidelijk)
- 'landschappelijke invalshoek' (analyse van de historische evolutie van het kempische landschap).

INTERPROVINCIALE STUDIE DETAILHANDEL

KENNISNETWERK DETAILHANDEL – 2013 - 2014

| OMSCHRIJVING |

Brede analyse en studie van de detailhandel in de 308 gemeenten, met provinciaal eindrapport, bijlagenboek, kaartenboek en infographic per provincie en infoches per gemeente.

- Turnhout: verblijfstoerisme ca. 55.000 overnachtingen/jaar (- 15% 2008-2013), 24,6 commerciële panden/1000 inw verzorgingsgebied handel ca. regio Hoogstraten-Zoersel-Dessel-Baarle, iets groter voor cultuur, kwalitatieve beoordeling handel iets lager dan gemiddelde, vnl. lager op vlak van originaliteit winkels, horeca en bereikbaarheid OV
- Ravels: verblijfstoerisme ca. 14.000 overnachtingen/jaar (- 8% 2008-2013), 14,3 commerciële panden/1000 inwoners, verdeeld over Weelde, Ravels en Poppel, veel leegstand in Weelde, louter lokaal verzorgingsgebied, kwalitatieve beoordeling handel iets lager dan gemiddelde, vnl. lager op vlak van sfeer, uitstraling, looproutes, horeca en bereikbaarheid wagen
- Oud-Turnhout: geen gegevens verblijfstoerisme, 14,2 commerciële panden/1000 inwoners, louter lokaal verzorgingsgebied, kwalitatieve beoordeling handel gemiddeld
- Arendonk: verblijfstoerisme ca. 11.000 overnachtingen/jaar, 14,3 commerc panden/1000 inwoners, louter lokaal verzorgingsgebied, kwalitatieve beoordeling handel iets lager dan gemiddelde, vnl. lager op vlak van aantal winkels, trekkers en bereikbaarheid OV

Naar aanleiding van de eindrapporten van de interprovinciale studie detailhandel publiceerde provincie Antwerpen haar detailhandelsvisie.

- kernen versterken als basis voor vitale steden en gemeenten
- groeien naar een geïntegreerd en integraal beleid van kernversterking (Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Toerisme)
- structurele sturing (multidisciplinaire uitdagingen en nood aan nieuw samenspel tussen lokaal beleid en private partners)
- Inzetten op een toegankelijk basisaanbod in buurten en kernen
- selectief locatiebeleid voor nieuw aanbod
- herstructureren en verdichten, eerder dan creëren van nieuwe concentraties detailhandel
- erkennen van de plaats en rol van steden en gemeenten m.b.t. de structuur van handelsclusters en hun verzorgingsgebied

| STATUS |

Studie, afgerond.

| BRON |

www.detailhandelvlaanderen.be

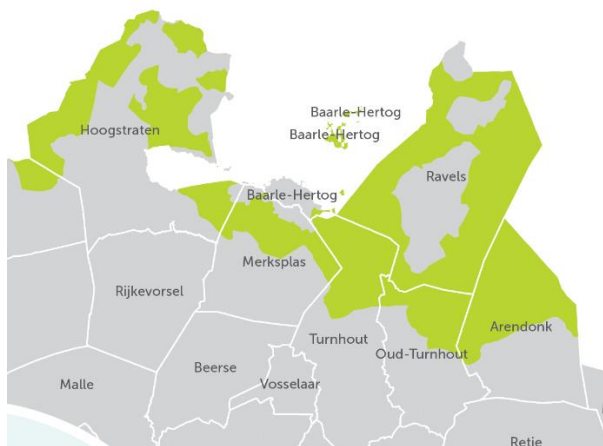
Provincie Antwerpen en Kennisnetwerk Detailhandel, Naar de kern van de zaak –visie op het detailhandelsbeleid

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- goed uitgeruste dorpen
- infrastructuur verblijfstoerisme beperkt
- groeien naar een geïntegreerd en integraal beleid van kernversterking (Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Toerisme)
- selectief locatiebeleid voor nieuw aanbod

LANDSCHAPSBEEDEN BIODIVERSITEIT

PROVINCIE ANTWERPEN 2015

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- beschrijving landschapsbeelden
- mogelijke maatregelen

| OMSCHRIJVING |

Voor de provincie Antwerpen zijn 'landschapsbeelden biodiversiteit' ontwikkeld. Ze bieden zowel een inspirerend als ecologisch onderbouwd kader van hoe de natuur in de provincie wenselijk te verbinden is.

In het onderzoeksgebied wordt onderscheid gemaakt tussen:

- open landschap Noorderkempen
- landschap van Mark en Weerijsbeek

| STATUS |

inspirerend document vanwege de provinciale overheid, met o.a. uitgebreide lijst maatregelen die genomen kunnen worden

| BRON |

www.provincieantwerpen.be/Landschapsbeelden

▶ PROJECT 1 STADSREGIO 1 RUIMTELIJKE OPGAVE |

STADSREGIO TURNHOUT – 2015 - ...

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- (nieuwe) inhoudelijke uitdagingen:
 - woonverdichting en nieuwe woontypologieën
 - woonwagenterrein
 - trage wegen – fietsontsluiting
 - groene longen
 - waterhuishouding
 - Kanaal Dessel-Schoten als recreatieve as
 - Recreatie/onroerend erfgoed: Pannenfabriek Oud-Turnhout

| OMSCHRIJVING |

Stadsregio Turnhout is een samenwerkingsverband van de gemeenten en OCMW's van Beerse, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar. De projectvereniging wil gezamenlijke beleidsdoelstellingen prioritair helpen realiseren op de domeinen wonen, mobiliteit, sociale(re) economie en ruimtelijke planning vanuit één geïntegreerd verhaal. Andere domeinen/thema's kunnen eveneens opgenomen worden indien ze bijdragen aan de missie van de vereniging.

Om haar missie te realiseren, neemt de projectvereniging verschillende rollen op: ze faciliteert om tot gemeenschappelijke doelen te komen (procesbegeleiding), initieert nieuwe projecten/invalshoeken, voert beleid mee uit (dienstverlening), ondersteunt diensten en ambtenaren, behartigt belangen t.a.v. andere partners/overheden, regisseert en coördineert beleidsprocessen.

De ambitie van het project "1 stadsregio, 1 ruimtelijke opgave" bestaat erin om tegen augustus 2015 een gezamenlijke geactualiseerde ruimtelijke agenda op te maken die richting geeft aan de verdere ontwikkeling van het regionaal stedelijk gebied. Met het strategisch project ruimtelijke ordening willen de vier gemeenten een duurzame bijdrage leveren aan de gemeenschappelijke ontwikkeling en realisatie van het stedelijk gebied tot een stadsregio als regionale draaischijf van de Kempen.

| STATUS |

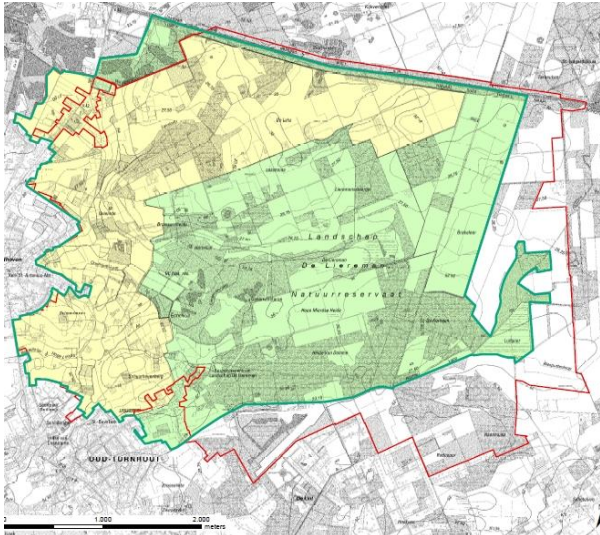
in opmaak

BRON:

Projectvereniging Stadsregio Turnhout, Meerjarenplan 2014-2019

▶ RAAMAKKOORD EN NATUURINRICHTINGSPROJECT 'LANDSCHAP DE LIEREMAN EN OMGEVING' |

VLM – 2011...

| STATUS |

ingesteld

| BRON |

www.vlm.be

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- afspraken ruimtelijke begrenzing voor ontwikkeling natuur-, landbouw- en verwevingsgebieden
- flankerende maatregelen (vnl. voor de landbouw)

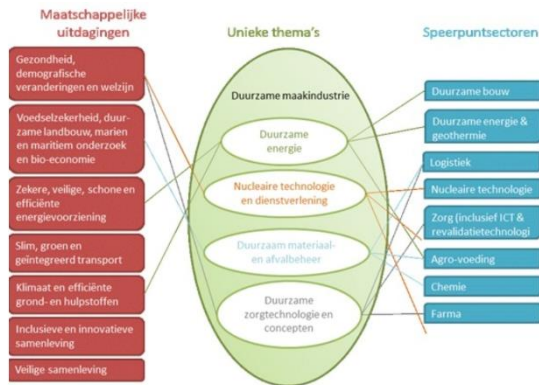
| OMSCHRIJVING |

In 'Landschap de Liereman en omgeving' is er na intensief lokaal overleg een raamakkoord tot stand gekomen, vooral tussen natuur en landbouw, waarin ruimtelijke afspraken vastgelegd worden. De VLM coördineert de uitvoering van het raamakkoord. De uitvoering van het raamakkoord startte met de opmaak van gebiedsgerichte analyses en studies. De resultaten zullen gebruikt worden om te komen tot concrete maatregelen zoals het versterken van de natuur, het verwerven en ruilen van gronden, het zoeken van concrete oplossingen voor individuele landbouwbedrijven en het realiseren van maatregelen ter verbetering van de landschaps- en erfgoedwaarden en de recreatieve ontsluiting.

Op 13 juni 2014 stelde de minister van Leefmilieu Joke Schauvliege het natuurinrichtingsproject 'De Liereman' in. Het projectrapport wordt verwacht in het najaar van 2015, vervolgens zullen de projectuitvoeringsplannen, in samenspraak met de betrokkenen, worden uitgewerkt (2016-2017). Een effectieve uitvoering op terrein mag ten vroegste midden 2018 verwacht worden.

DYNAMISCH ACTIEPLAN KEMPEN (DYNAK)

RESOC-KEMPEN – 2014 (STUDIE), 2013-2018 (STREEKPACT)

INHOUDELIJKE RELEVANTIE

- speerpuntsectoren weerhouden:
 - Duurzame bouw
 - Duurzame energie & geothermie
 - Logistiek
 - Nucleaire technologie
 - Zorg (inclusief ICT & revalidatietechnologie)
 - Agro-voeding
 - Chemie
 - Farma
- Volgende beloftevolle niches werden weerhouden:
 - Geothermie binnen duurzame energie;
 - Nucleaire geneeskunde binnen nucleaire technologie en dienstverlening;
 - Innovatieve binnenvaarttoepassingen en biogebaseerde grondstoffen binnen duurzaam materiaal- en afvalbeheer;
 - Revalidatie binnen duurzame zorgtechnologie en concepten.

OMSCHRIJVING

Specifiek heeft deze studie tot doel in kaart te brengen hoe de economische actoren in de Kempen met een gerichte regionale strategie optimaal kunnen inspelen op de Vlaamse en Europese beleidskaders.

13 projectfiches uitgewerkt:

1. Pilotproject diepe geothermie op de Balmatt-site (Mol)
2. Proefproject geothermie in de Kempense Glastuinbouw
3. Uitbouw van warmtenetten in de stadsregio Turnhout
4. Kennis- en coördinatiecentrum geothermie Vlaanderen
5. Valorisatiemogelijkheden voor nucleaire technologie: MYR-RHA Master
6. Valorisatiemogelijkheden voor nucleaire technologie: Captains of Industry consultatie
7. Exploitatiemodel voor watertrucks
8. Insect breeding pilot plant
9. Vervolgtraject SUNBUILT project
10. BioRaf II
11. Uitbouw To Walk Again centrum voor postrevalidatie
12. Haalbaarheidsstudie residentieel zorghotel, met specialisatie revalidatie
13. Uitbouw cluster gepersonaliseerde gezondheidszorg

STATUS

studie afgerond

BRON

<http://www.resockempen.be>

(studie opgemaakt door Ideaconsult)

▶ PURE KEMPEN EN DISTRIKEMPEN |

RURANT

| OMSCHRIJVING |

Pure Kempen is een kwaliteitslabel voor streekgebonden goederen en diensten uit de Antwerpse Kempen. Het label dook voor het eerst op in 2010 en is een initiatief van RURANT. Merk Pure Kempen dook enkele jaren geleden voor het eerst op in de horeca en bij hoeve- en streekproducenten.

DistriKempen is een collectief van 6 producenten van hoeve- en streekproducten die hun waren samen aan de man brengen en door een professionele distributeur laten bezorgen. Het leeuwenaandeel van deze producenten draagt het Pure Kempen kwaliteitslabel. Enkel professionele gebruikers kunnen van deze dienst gebruik maken.

| STATUS |

label: loopt

| BRON |

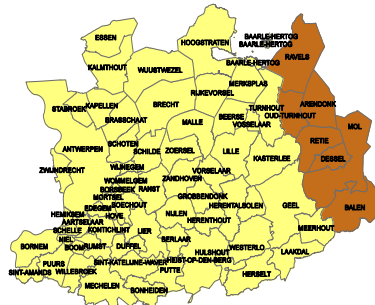
<http://www.purekempen.be>

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- streeklabel Pure Kempen
- korteketenlandbouw (?): DistriKempen
- onderzoek naar alternatieve financiering (cfr. Lake District UK)
- regional branding (imago-onderzoek Thomas More hogeschool) 5 belangrijkste troeven:
 - eten en drinken,
 - warme mensen
 - warme temperaturen,
 - veel ontspanningsmogelijkheden en
 - rust in het groen.

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- Subsiemogelijkheid voor projecten in het studiegebied

| OMSCHRIJVING |

Leader staat voor ‘Liaison entre actions de développement de l’économie rurale’ en betekent dat lokaal en gebiedsgericht een publiek-private samenwerking tot stand komt, die hun eigen lokale ontwikkelingsstrategie (LOS) schrijft. Een Leadergebied krijgt op basis van een goedgekeurde LOS een beperkt budget, om projecten te subsidiëren die mee uitvoering geven aan hun LOS. Thema’s en doelstellingen van het Leadergebied Oost

- Thema 1: Landbouw- en natuureducatie
 - D1: Vernieuwende vormen van landbouweducatie, met bijzondere aandacht voor scholen
 - D2: Educatie die natuur en landbouw als dragers van de open ruimte belicht
 - D3: Boer-burger initiatieven
- Thema 2: Profilering en promotie van de streekidentiteit (met inbegrip van toerisme en recreatie)
 - D1: Het ontwikkelen, inzetten en bundelen van de agrarische identiteit van de regio
 - D2: Lokale voedselstrategieën die bijdragen aan de streekidentiteit
- Thema 3: Armoede en kwetsbaarheid in de landbouw- en plattelandsgemeenschap
 - D1: Inspelen op de behoefte aan gezond voedsel aan democratische prijzen voor kansengroepen
 - D2: Een minimum aan basishuisvesting
 - D3: Mensen bereiken (outreaching)

| STATUS |

lopend

▶ PROJECTEN LEADER MARKAANTE KEMPEN |

PLAATSELIJKE GROEP LEADER MARKAANTE KEMPEN – 2008 – 2011

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- projecten in het studiegebied

| OMSCHRIJVING |

Gesubsidieerde projecten binnen Leader-programma

Projecten in studiegebied

- uitbouw van een netwerk van nabijheidsboerderijen in het LEADER-gebied
- stimuleren multifunctioneel ruraal ondernemen (landbouwers leren omgaan met de omgeving waarin ze werken via versnelde incubatie tot een multifunctioneel en levensvatbaar ondernemingsproject)
- Molen Arbeid Adelt Weelde-Ravels (Instandhouding van een stuk archeologisch en landelijk lokaal erfgoed voor bezoekers en toeristen. Organisatie van opleidingen voor molenaars)
- masterplan opwaardering oude dorpskern van Weelde
- Inrichting van picknickplaatsen langs wandel- en fietsroutes. Ontwikkeling van een arrangement met picknickmand. (Arendonk & Ravels)
- Ruiters- en mennetwerk Campina: lus Arendonk
- Renovatie en uitbouw van een multifunctioneel jeugdhuis 't Open Onkrooid in Arendonk.
- Pilotproject rond aanpak en preventie van eenzaamheid bij ouderen in Arendonk.

| STATUS |

gerealiseerde projecten

| BRON |

www.leadermarkaantekempen.be

▶ AANVRAAG DEELREGELING INTERNATIONALISERING CREATIEVE INDUSTRIE |

OUD-TURNHOUT, RUIMTE VLAANDEREN, ONROEREND ERFGOED – 2015 -

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- projecten
 - opmaak strategische visie Oude Pannenfabriek
 - onderzoek transformatie agrarisch erfgoed.

| OMSCHRIJVING |

Projectaanvraag in kader van Nederlands subsidieprogramma. Het projectplan bestaat uit twee deelontwerpen (cases) die in samenhang worden ingezet: ontwerp transformatie oude pannenfabriek en ontwerp transformatie monumentale agrarische erfsites.

| STATUS |

niet weerhouden

| BRON |

Provincie Antwerpen DMOB

STREEKPACT 2013-2018

RESOC KEMPEN–2013-2018

| OMSCHRIJVING |

In het Streekpact 2013-2018 drie leidmotieven: de Kempen laten excelleren als:

1. veerkrachtige regio
2. duurzame regio
3. warme regio

Vijf strategische speerpunten

- 1 Ondernemen, innoveren en internationaliseren
- 2 Leren en werken in eigen streek
- 3 Ruimte om te ondernemen in een vlot bereikbare regio
- 4 Welzijn en zorg voor elke Kempenaar
- 5 Groene en duurzame Kempen

| STATUS |

goedgekeurd door de Antwerpse provincieraad en gemeenteraden van het arrondissement Turnhout

| BRON |

Provincie Antwerpen DMOB

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- acties
 - ontwikkelen van een interne en externe communicatiestrategie met als doel 'regional branding' (creëren van een regiogevoel bij de eigen inwoners, bedrijven en besturen en de troeven van de regio etaleren en externe investeerders aantrekken)
 - project 'Campina: op weg naar een innovatieregio'.
 - versterken van proefbedrijven en andere innovatie-initiatieven binnen de land- en tuinbouw
 - Stimuleren van de sociale economie ondernemers in het zoeken naar nieuwe nichemarkten en bij de opstart van nieuwe sociale economie activiteiten
 - Uitwerken van een visie en implementeren van watergebonden activiteiten voor het kanaal Dessel-Schoten met aandacht voor de belangen van de bedrijven en de tewerkstelling. Eventueel niet-watergebonden bedrijven herlocaliseren.
 - Doortrekken van de treinverbinding Antwerpen-Neerpelt naar Hamont en Weert.

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- acties
 - Mobiliteitsstudie Noorderkempen: uitvoering van alle acties die zijn goedgekeurd door de 15 betrokken gemeenten. Deze acties kunnen nog aangepast worden indien dit gedragen wordt door het lokale bestuur en andere stakeholders.
 - Meewerken aan een grotere rechtszekerheid voor de land- en tuinbouwsector.
 - Inzetten op detailhandel in combinatie met andere maatschappelijke functies zoals wonen, informatieverstrekking, vrije tijd
 - Ontwikkeling van proeftuinomgevingen waar innovatieve concepten, producten en methodieken worden ontwikkeld en getest.
 - De Kempense gemeenten stimuleren tot het onderschrijven van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020
 - Bij bedrijventerreinmanagement oog hebben voor de duurzame invulling van nieuwe bedrijventerreinen en de verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen
 - Uitwerken van een toekomstbeeld voor een hernieuwbare, biogebaseerde economie in de regio.
 - Uitwerken en realiseren van een traject van de bioraffinage van gras, met specifiek aandacht voor de valorisatie van de in gras aanwezige eiwitten.
 - Realisatie van concrete geothermische boringen.
 - Uitwerken en realiseren van een nieuw logistiek model om lokale (streek)producten op grote schaal bij de consument te krijgen. Daar waar mogelijk gekoppeld aan sociale economie.
 - Inzet van land- en tuinbouwers en sociale economie in natuur- en landschapsonderhoud.
 - Voorwaarden scheppen voor economisch rendabele en maatschappelijk aanvaardbare intensieve veehouderij (en glastuinbouw) en dit vertalen in een realistisch en coherent vergunningenbeleid
 - Via het project 'Landschapsbeelden en biodiversiteit' kansen scheppen om te werken aan natuurverbindingen.
 - Verder werken aan kennisontwikkeling en innovaties in land- en tuinbouw, met focus op reductie van emissie, geur en fijn stof.

▶ PILOOTPROJECTEN PRODUCTIEF LANDSCHAP |

OUD-TURNHOUT, RUIMTE VLAANDEREN, ONROEREND ERFGOED – 2015 -

| OMSCHRIJVING |

Selectie van 5 cases als pilotprojecten Productief Landschap:

- De Kijfelaar (provincie Antwerpen, werkveld herbestemming)
- Reo Veiling (provincie West-Vlaanderen, werkveld stad en land, kringlopen, schaalvergroting)
- Stadslandbouw Maasmechelen (provincie Limburg, werkveld stad en land, herbestemming)
- Landbouwpark Stene (provincie West-Vlaanderen, werkveld stad en land, water)
- Hoeve De Waterkant (provincie Limburg, werkveld water)

| STATUS |

uitwerkingsfase

| BRON |

www.vlaamsbouwmeester.be/nl/subsite/productief-land-schap

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- relevante projecten
 - de Kijfelaar (onderzoek verbreding, ook buiten louter landbouw of landbouwgerelateerde zorg of horeca)
 - Stadslandbouw Maasmechelen (open ruimte waar veehouderij kan renderen en waarbij recreatieve maatregelen, educatie en andere maatschappelijke relevante functies onderzocht worden)
 - Landbouwpark Stene (synergie van diverse functies op eenzelfde locatie: landbouw, recreatie, natuur, wonen en waterbeheer)
 - Hoeve De Waterkant (onderzoeken hoe landbouw, water en natuur ten dienste van elkaar kunnen staan)

▶ UITBREIDING RALLYCROSS-CIRCUIT IN ARENDONK |

PROVINCIE ANTWERPEN – 2011 -

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- relevante projecten
 - behoud rallycross + uitbreiding i.f.v. parking

| OMSCHRIJVING |

Kennisgeving plan-MER. Doel van het plan is om een planologische oplossing uit te werken in functie van rallycrossactiviteiten. Het bestaande rallycross-circuit wordt behouden en breidt niet uit. Naast het rallycross-circuit moet er tijdens wedstrijden ook ruimte zijn voor het opvangen van de parkeerbehoefte en dit zowel voor piloten (paddock) als voor bezoekers.

| STATUS |

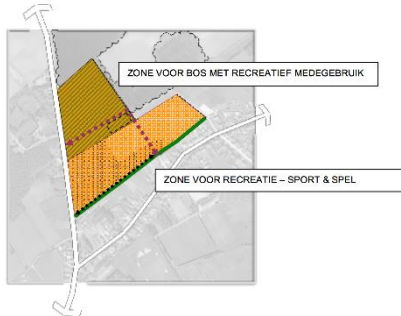
plan-MER in goedkeuringsfase
PRUP in opmaak

| BRON |

www.provincieantwerpen.be (zoekterm 'jaarprogramma')

RUP BIESPUTTEN (RECREATIEVE KNOOPPUNT HEIKANT-BIESPUTTEN) IN ARENDONK

GEMEENTE ARENDONK – 2010 -

- Z1 - zone voor bos met recreatief medegebruik
 Z2 - zone voor recreatie
 O - zone in overdruk waarbinnen bebouwing, verharde sportterreinen en andere verhardingen toegestaan zijn
- Indicatieve aanduiding toegang gemotoriseerd verkeer
 ...→ Indicatieve aanduiding toegang fietsers en voetgangers

| OMSCHRIJVING |

De zone omvat onder meer voetbalvelden, een atletiekpiste en een visvijver. Onderdeel van recreatief knooppunt met o.a. Tennisclub De Lusthoven, LRV Kempenzonen (Landelijke Rijvereniging), Scouts Carpe Diem en hondensportverenigingen. Ze zal volledig ontwikkeld worden met bijkomende infrastructuur voor de Arendonkse voetbalverenigingen. Voor het Congobos dat er in het noorden op aansluit, staat het behoud als openbaar bosdomein voorop waarbij tegelijk mogelijkheden voor recreatief medegebruik behouden blijven

De plangebieden van deelplannen 2 en 3 betreffen twee centraal gelegen zones voor dagrecreatie die niet in recreatief, maar wel in agrarisch gebruik zijn: herbestemming naar agrarisch gebied horende tot HAG (herbestemming deelplan 1 recreatie in HAG compenseren).

| STATUS |

plan-MER screening
 RUP in uitvoering ?

| BRON |

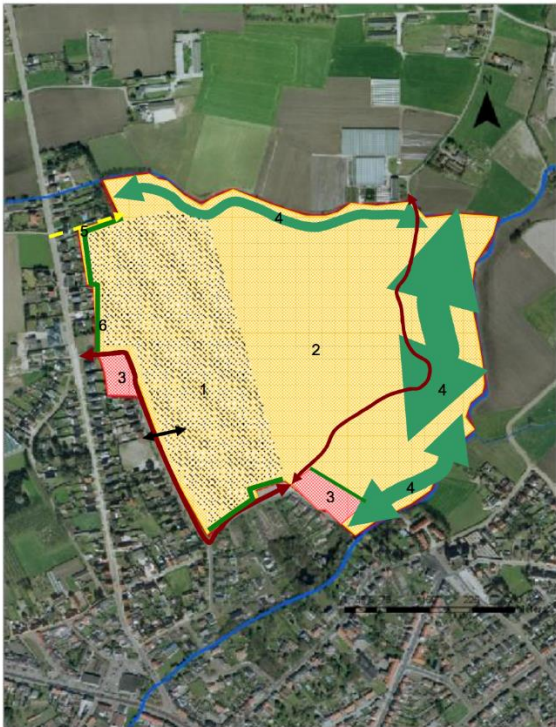
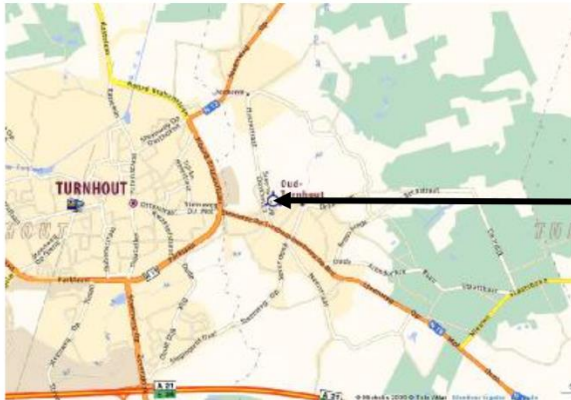
<http://www.lne.be/merdata-bank/uploads/nthnvg2567.pdf>

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- relevante projecten
 - lokaal recreatief knooppunt Heikant-Biesputten
 - recreatief medegebruik Congobos i.p.v. gebied voor dagrecreatie

RUP DE HOOGT

GEMEENTE OUD-TURNHOUT – 2010 -

1. Bouwstrook voor sport, spel en recreatie
2. Zone voor sport, spel en recreatie
3. Zone voor wonen
4. Open ruimte
5. Indicatieve weergave voet- en fietsersverbinding
6. Bufferstrook

OMSCHRIJVING

Het GRS duidt sportcentrum De Hoogt aan als terrein om uit te bouwen als sportcentrum binnen de gemeente Oud-Turnhout en binnen het Regionaalstedelijk Gebied Turnhout.

Het RUP De Hoogt komt tegemoet aan een bijkomende vraag om ruimte voor de inrichting van sportinfrastructuur. Op korte termijn (Sportbeleidsplan 2008-2013) wil de gemeente volgende voorzieningen realiseren:

- BMX-parcours
- Multifunctioneel sportterrein (26m x 12m)
- Bijkomend voetbalterrein
- 500m extra Finse piste

Belangrijk aandachtspunt bij de opmaak van dit RUP is de landschappelijke integratie.

STATUS

plan-MER screening
RUP in uitvoering ?

BRON

<http://www.lne.be/merdata-bank/uploads/nthnvg2240.pdf>

INHOUDELIJKE RELEVANTIE

- relevante projecten
 - uitbreiding De Hoogt als (bovenlokaal) sportcentrum

| OMSCHRIJVING |

Gebied waar horeca, sport en recreatie gebundeld kunnen worden, gericht op de inwoners van de (deel)gemeente Weelde en het lokale verenigingsleven, met jeugdwerking KSJ, beachvolleybal + multisport, schietstand (staande wip, petanque, Finse looppiste, fit-o-meter, horeca, speelveld, speeltuin, gemeentelijke manifestaties in open lucht, kapel, feestzaal Sint-Jan, kinderopvang.

| STATUS |

RUP goedgekeurd ?

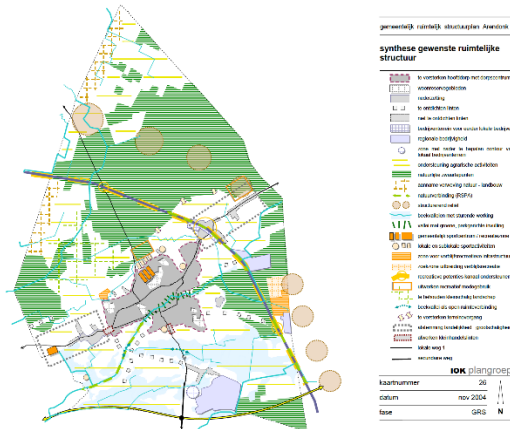
| BRON |

<http://www.lne.be/merdata-bank/uploads/nthnvg2658.pdf>

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- relevante projecten
 - ontwikkeling De Brouwerij als (lokaal) recreatief centrum voor Weelde

| OMSCHRIJVING |

Gewenste ruimtelijke structuur:

- centraal gelegen bebouwde as als hoofddorp; bijkomende voorzieningen en wonen door verdichting met bossen van Kruikeven en Langschelpen als structurele doorbreking van de centrale as
- geen grootschalige bijkomende inname van open ruimte, behalve uitbreiding bestaand bedrijventerrein in zuiden en enkele (ingesloten) woonuitbreidingsgebieden
- noordelijk gedeelte moet openruimtefunctie blijven vervullen: grondgebonden landbouw, bos en natuur zijn de structuurbepalende hoofdfuncties die kwaliteiten als rust en grootschaligheid moeten ondersteunen.
- overgang naar de centrale as te verduidelijken: noordoosten via een versterking van de terreinovergang tussen de Staatsbossen en het landbouwgebied van de Ravelse Hoek; noordwesten door de versterking van het compartimentenlandschap Zwartberg-Luifgoor.
- in zuidelijke bovenopengebied afstemming zoeken tussen verschillende functies om versnippering beter te structureren: in hoofdzaak bepaald door grondgebonden landbouw.
- versnippering van het landbouwgebied wordt geminimaliseerd door verlinting waar mogelijk te ontlichten, in combinatie met openruimtecorridors langs de Wamp en de Biezenloop.
- reservaatgebieden Goorken-Lokkerse Dammen-Rode Del als strategisch rustgebied

| OMSCHRIJVING |

- landbouwgebieden Schotelven, agrarisch gebied ten noorden van Arendonk, Flierenbos – Voorheide, Grens als multifunctionele landbouwzones; (enkel) in multifunctionele landbouwzones ruimte voor aan landbouw gerelateerde activiteiten (hobbylandbouw, aan landbouw gerelateerde handel en bedrijvigheid of toeristisch-recreatieve activiteiten gerelateerd aan de landbouw) recreatief medegebruik in principe overal mogelijk mits meest verstoringgevoelige zones medegebruik afgeremd kan worden of vooral gestuurd wordt vanuit geleide bezoeken.
- geen ruimte voor hoogdynamische vormen van recreatie en toerisme
- ruimte voor bedrijvigheid wordt verder uitgebouwd aansluitend op de bestaande.
- kanaal als bindteken tussen de deelruimten als recreatieve as; recreatieve ondersteuning (o.a. horeca) moet gekoppeld worden aan bestaande infrastructuur, nieuwe infrastructuur kan eventueel binnen de centrale as worden voorzien.

| STATUS |

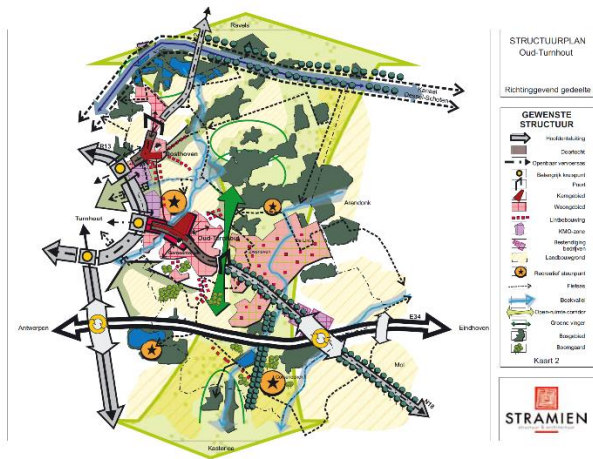
definitief vastgesteld 08/11/2004

| BRON |

<http://www.arendonk.be/leven/ruimtelijke-ordening/het-gemeentelijke-ruimtelijk-structuurplan/>

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- ruimtelijke visie op lokaal niveau, richtinggevend, deels bindend, voor gemeentelijk ruimtelijk beleid

| OMSCHRIJVING |

- verspreide lokale voorzieningen die de gehele gemeente een hoogwaardige recreatieve structuur geven, te enten op de kernen en fietsverbindingen
- groene vingers blijven gevrijwaard; de beekvalleien als structuurbepalende verbindingselementen

| STATUS |

definitief vastgesteld

| BRON |

<http://www.oud-turnhout.be/product/94/gemeentelijk-ruimtelijk-structuurplan-grs>

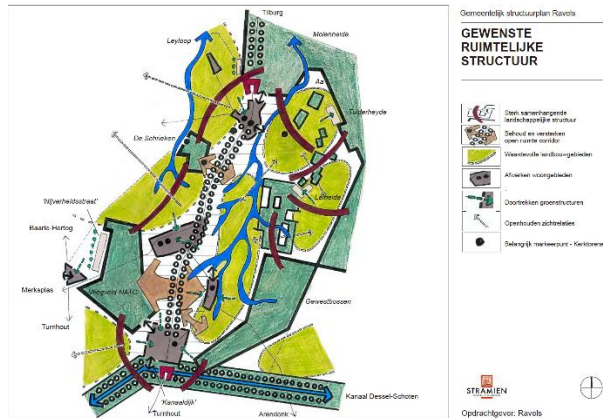
| OMSCHRIJVING |

Gewenste ruimtelijke structuur:

- gemeente profileren als een groene en recreatieve woongemeente
- kern van Oud-Turnhout als hoofdkern, waarbij de historische driehoek met de Kerk en het gemeentehuis het zwaartepunt vormt; In Oosthoven ligt de nadruk op het dorpskarakter met transparante randen het open landschap; behoud karakter woonbos Zwaneven waar verdichting niet wenselijk is
- specifieke landschapskarakteristieken van enerzijds noordelijk en anderzijds zuidelijk openruimtegebied worden benadrukt; N18 fungeert als scheidingslijn tussen beide gebieden; noorden: natuurbescherming en natuurontwikkeling; zuiden: verweven van landbouw en natuur
- gebieden met medegebruik tussen landbouw, natuur en recreatie: rond Schuurhoven en binnen de Bentelvinger, gebieden rondom Laks, gebieden rondom Lage Darisdonk en de Darisdonkvinger; Hoge Mierdse Heide in combinatie met de Reenheide en de omgeving van Heieinde, klemtoon agrarische verbreding
- landbouw als ondergeschikte functie: omgeving van natuurdomein de Liereman en het heidegebied ten noorden van het Hertoginnenpark, aansluitend bij de Korhaan; omgeving van Tikkebroeken
- kanaal als drager voor recreatieve voorzieningen
- recreatieve fietsroutes doorheen de gemeente, aansluitend op het knooppuntennetwerk: langs de Bentelvinger, de Darisdonkvinger en Doorheen de noord-oostelijke openruimte van Laks
- stimuleren van het landbouwtoerisme

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- ruimtelijke visie op lokaal niveau, richtinggevend, deels bindend, voor gemeentelijk ruimtelijk beleid

OMSCHRIJVING

- op strategische plaatsen langs deze fietsassen, in bestaande gebouwen of boerderijen, en in de dealkernen recreatieve steunpunten (beperkt aanbod aan voorzieningen zoals vb. horeca, parkeerplaatsen, infopanelen, picknickvoorzieningen en bepaalde vormen van kleinschalige recreatie) als vertrekbasis voor zachte recreatie.

STATUS

definitief vastgesteld

BRON

<http://www.ravels.be>

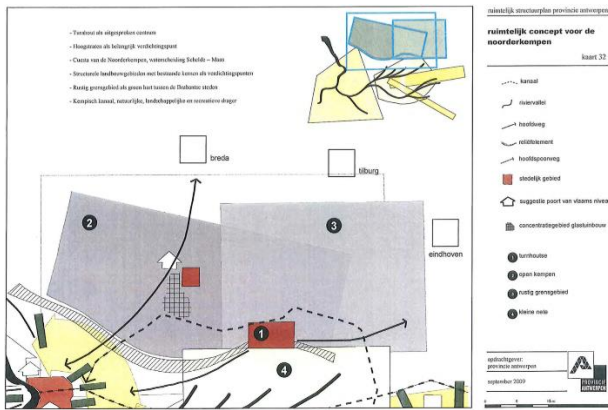
OMSCHRIJVING

Gewenste ruimtelijke structuur:

- algemene rol: Ravels als rustig groen gebied tussen het stedelijk gebied Turnhout en de Brabantse steden
- Ravels, Weelde en Poppel worden door vernieuwing uitgebouwd tot volwaardige kernen
- 8 ha bijkomend bedrijventerrein, te verdelen over de drie dealkernen Ravels, Weelde en Poppel
- landbouw is de voornaamste beheerder van de open ruimte; de landbouwontwikkeling wordt gesitueerd; zich ontwikkelende nevenfuncties voor de landbouw zoals plattelandstoerisme en natuur- en landschapsbeheer kunnen gestimuleerd worden met inkomensvergoeding
- Delen van Litse Heide / Eindegoor en van Overheide als verwevingsgebieden landbouw-natuur
- versterken van de eigenheid van het landschap in afwisselende open en gesloten delen en ingepast in het groter geheel van de Kempen, als uitgangspunt en onderlegger voor de globale ruimtelijke ontwikkeling.
- valleien van de Aa en de Leyloop zijn structuurbepalend voor natuurlijke structuur en hele open ruimte
- sterke bundeling van economische activiteiten op de bestaande industrieterreinen; vernieuwing van de industriezone Kanaaldijk
- kanaal als drager voor recreatieve voorzieningen; netwerk van groene bewegwijzerde en beveiligde fietsroutes, als verbindingen naar en in de open ruimte; nieuwe sport- en recreatieinfrastructuur sluiten hier op aan: in de open ruimte primeert een zacht recreatief karakter (zonder harde infrastructuur)

INHOUDELIJKE RELEVANTIE

- ruimtelijke visie op provinciaal niveau, richtinggevend, deels bindend, voor provinciaal en gemeentelijk ruimtelijk beleid.

| OMSCHRIJVING |

Gewenste ruimtelijke structuur:

- rustig grensgebied als groen hart tussen Brabantse steden: hoofdfunctie natuur en ondergeschikt laagdynamische recreatie; structuurbepalende landbouwgebieden sluiten aan op Open Noorderkempen en vormen een belangrijke openruimtefunctie; doelstellingen:
 - o beheren van de natuurwaarden
 - o beperken van uitrusting en toegankelijkheid (beperking op ontwikkeling van hoogdynamische functies)
 - o handhaven sterke landbouwgebieden als beheerder van de open ruimte
 - o grensoverschrijdend samenwerken.
- Turnhout als uitgesproken centrum
- Kempisch kanaal als natuurlijke, landschappelijke en recreatieve drager; de economische transportfunctie blijft behouden
- selecties:
 - o structuurbepalende bosgebieden als natuuraandachtsgebieden
 - o natuurverbindingen: kanaal als natuurverbinding ten noorden van Turnhout richting Ravels, de Aa, verbinding tussen Hoge Vijverbos en bossen van het Goor, verbinding tussen Goor en bossen rond Postel over de Moeren
 - o Ravels en Arendonk als hoofddorpen, Oud-Turnhout onderdeel van het stedelijk gebied Turnhout; Poppel, Weelde Zwaneven als woonkernen in het buitengebied
 - o Arendonk als specifiek economisch knooppunt; Ravels als bedrijfsondersteunend hoofddorp

| OMSCHRIJVING |

- o N119 (van ring Turnhout tot Nederlandse grens) en N118 (van Arendonk naar zuiden) als secundaire weg type II; N18 (van ring Turnhout naar zuiden) als secundaire weg type III.
- o Tuylderheide als toeristisch-recreatief verblijfsknooppunt
- o gebied ten noordoosten van Turnhout als strategisch rustgebied: beperkt recreatief medegebruik, geen uitbouw hoogdynamische toeristisch recreatieve infrastructuur, wel eventueel ondersteunende infrastructuur voor toerisme en recreatie

| STATUS |

definitief vastgesteld in 2001 en 2011 (partiële herziening)

| BRON |

<https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/drem/dienst-ruimtelijke-planning/ruimtelijk-structuurplan.html>

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- ruimtelijke visie op lokaal niveau, richtinggevend, deels bindend, voor gemeentelijk ruimtelijk beleid

GRENSLANDSCHAP TAXANDRIA

ANB, PROVINCIE NOORD-BRABANT, PROVINCIE ANTWERPEN, MIDDEN-BRABANT, REGIO EINDHOVEN, STAATSBOS-BEHEER REGIO BRABANT WEST, STADSGEWEST BREDA, TOERISTISCHE FEDERATIE PROVINCIE ANTWERPEN – 1997

OMSCHRIJVING

- zuidelijk deel projectgebied ARO is onderdeel van 'Moerengebied'; hier werken aan: wandelen en fietsen buiten de natuurkernen, zwerfgebied voor diversiteit aan natuurbeleving, uitbreiding/verbetering routestructuur, informatievoorziening op thema's veen en heide, natuurontwikkeling als recreatief element (bv. werkdagen in de natuur).
- lijnvormige verbindende elementen tussen de deelgebieden: Taxandria autoroute, kanaal, Bels Lijntje, Grens

STATUS

visiedocument

BRON

BRO adviseurs, Mens & Ruimte, "Grenslandschap Taxandria, een visie op natuurgerichte recreatie", 1997

OMSCHRIJVING

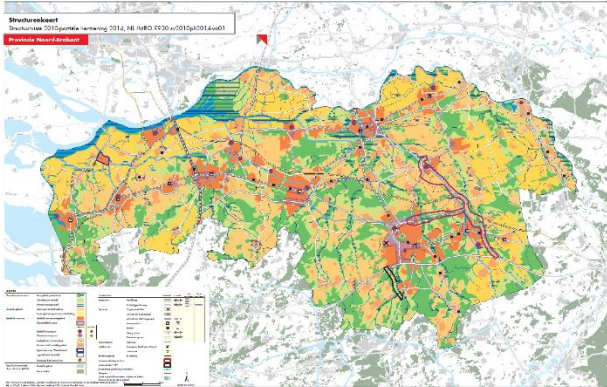
- toeristische recreatieve kwaliteit vooral gelegen in het rurale karakter: beleving van landschap en natuur als hoofd-uitgangspunt, specifieke cultuurelementen of toeristische attracties overwegend van ondersteunende betekenis (niet als dragers van het gebied)
- imago van Taxandria moet worden ontwikkeld en steunt op twee pijlers: de staatskundige grens en de vele beken; "GRENSLANDSCHAP TAXANDRIA" als leidend thema
- algemene ontwikkelingsrichtingen imagoversterking door samenhang in informatieverstrekking, versterken gebiedsidentiteit door o.a. herkenbare inrichting, thematische versterking van de deelgebieden, versterken van recreatieve infrastructuur in en tussen de deelgebieden, verblijfsrecreatie verder afstemmen op het imago en de deelgebiedspotenties, versterken van het recreatief gebruik van openbaar vervoer, betere benutting intermediair gebied als culturele contramal
- noordelijk deel projectgebied ARO is onderdeel van 'Landgoederenzone'; hier werken aan: lusvormige fietsroutes, grensoverschrijdend recreatieverkeer, herstructurering wandelnetwerk, uitbouw informatievoorzieningen, bos en heide gerelateerd aan menselijk gebruik

INHOUDELIJKE RELEVANTIE

- grensoverschrijdende visie op natuurgerichte recreatie in het studiegebied
- gemeenschappelijk kader om (grensoverschrijdende) initiatieven voor de ontwikkeling van natuur of recreatie en toerisme op elkaar af te stemmen
- projectideeënlijst

▶ STRUCTUURVISIE NOORD-BRABANT |

PROVINCIE NOORD-BRABANT – 2010 (PART. HERZ. 2014)

| OMSCHRIJVING |

- de infrastructuur: voor het personenvervoer zijn het hoofdwegennet en het OV-netwerk BrabantStad de dragers; voor het goederenvervoer de te ontwikkelen Goederenruit (spoor en waterwegen)

| STATUS |

definitief vastgesteld in 2010 & 2014

| BRON |

<http://www.noordbrabant.nl>

| OMSCHRIJVING |

Ruimtelijke belangen en keuzes zijn in vier ruimtelijke structuren geordend:

- de groenblauwe structuur: functieontwikkeling gecombineerd met de ontwikkeling van een robuust raamwerk met landschappelijke kwaliteit. Het bestaat uit bestaande natuur, watersystemen en nieuwe natuur in hiervoor kansrijke gebieden.
- het landelijk gebied: multifunctionele gebruikruimte, met behoud van agrarische productieruimte in die delen van het landelijk gebied waar de landbouw leidend is voor nieuwe ontwikkelingen;

De doelen zijn:

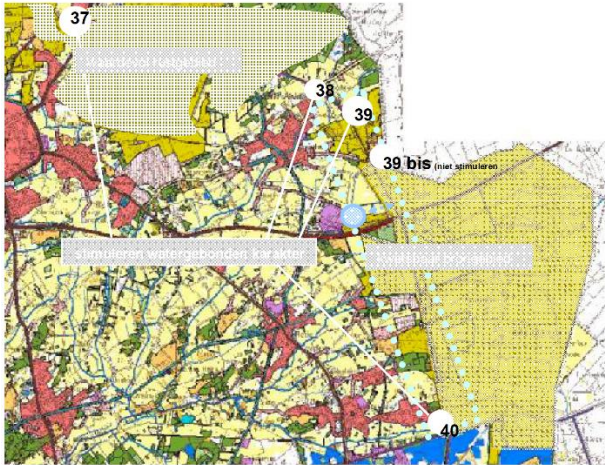
- o ruimte voor een breed georiënteerde plattelandseconomie (landbouw, toerisme en recreatie zijn belangrijke dragers van de plattelandseconomie),
- o ruimte voor duurzame agrarische ontwikkeling (belangrijke aspecten daarbij zijn zorgvuldig ruimtegebruik, volksgezondheid, dierenwelzijn, een afname van de milieubelasting, duurzame energieopwekking en efficiënt energiegebruik),
- o versterking van het landschap (investeringen in fijnmazige groenblauwe dooradering van het platteland, in het cultuurhistorisch erfgoed en in de versterking van de recreatieve structuur)
- de stedelijke structuur: enerzijds stedelijk concentratiegebied waar de groei van de verstedelijking opgevangen wordt, anderzijds kernen in het landelijk gebied die zo veel als mogelijk wordt ontzien van verdere verstedelijking

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- ruimtelijk beleidsplan aansluitend gebied (NI)

▶ KADERPLAN KANAAL DESSEL - TURNHOUT - SCHOTEN

PROVINCIE ANTWERPEN I.S.M. NV DE SCHEEPVAART – 2005

| OMSCHRIJVING |

Globale visie op het Kanaal Dessel - Turnhout - Schoten (DTS): 'multifunctioneel kralensnoer met ruimte voor watergebonden en waterverbonden functies (natuur, recreatie, wonen en werken)'.

Visie op het Kempens grensgebied:

- dynamiek van het kanaal afgestemd op de grenstellende elementen van fysisch systeem en open ruimte; echter geen onvoorwaardelijke rem op een degelijke uitbouw van het toeristisch recreatief net en de transportfunctie van het kanaal
- ontwikkeling van het kanaal als water- en oeverbiotop en het verbeteren van de dwarsrelaties (verminderen ecologische barrièrewerking)
- duurzaam recreatief medegebruik opgebouwd rond ankerplaatsen en transferia: o.a.
 - Transferium Grens (Brug 4 Arendonk): aanmeermogelijkheid in de zwaaihoek (passantensteiger), herbouw van de brug (vaste brug), beperkt infopunt, ev. kleine parking, puntbaken.
 - Optimaliseren netwerk (Brug 5 Arendonk): ter hoogte van Het Goorken en bij brug 5 een beperkte aanmeermogelijkheid, veiligere overstek In Voorheide bij brug 5, beperkt informatiepunt
 - nieuwe netwerkondersteunende brug (Kijkverdriet Ravels): nieuwe voetgangers- en fietsbrug (functie van het veer meer naar het westen, is supplementair), beperkt informatiepunt

| OMSCHRIJVING |

- nieuwe netwerkondersteunende brug (Baalse Hei Turnhout): bestaande aanlegmogelijkheid indien gewenst versterkt met aanvullend enkele aanlegplaatsen voor boten in plaatselijke zwaaihoek, op middellange termijn voet-/fietsbrug Binkenroute vervangen, infopunt aan Ravelse bossen en omgeving, zoekgebied recreatieve nabestemming kleiputten rond Dombergheide (zachte recreatieve nabestemming, aan te vullen met een educatieve component, t.t.z. gegidste wandelingen)
- stimuleren watergebonden karakter van de bestaande bedrijventerreinen: Ravels 1, De Brulen, Poederstraat geherstructureerd naar watergebonden bedrijventerreinen met kadefaciliteiten; zone Moerenstraat krijgt geen watergebonden uitbouw (zonevreemd bedrijf aan brug 4 te Arendonk wordt geherlocaliseerd).

| STATUS |

beleidskader en actieplan

| BRON |

IOK, Libost, "Kaderplan - Multifunctioneel ontwikkelingsperspectief en strategisch beleidsplan voor het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten", i.o.v. provincie Antwerpen i.s.m. NV De Scheepvaart, 17 oktober 2005

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- strategisch beleidsplan met het aanduiden van de partners, initiatieven, fasering

TOERISME IN DE ANTWERPSE KEMPEN

TPA – 2013

| OMSCHRIJVING |

Trends: ouderen, andere gezinnen en vervrouwelijking, identiteitszoekers, betekenseconomie (consumenten moet bijdragen tot persoonlijke ontwikkeling), teruggrijpen naar vroegere levenswaarden (authenticiteit, zuiverheid, verbondenheid), groeiend gezondheidsbewustzijn, belang van duurzaamheid, internet altijd en overal,

Doelgroepen:

- actieve genieter, zoekt een vakantiebestemming die voor iedereen wat te bieden heeft, voor kinderen én ouders
- sociale genieter, wil zich amuseren als groep (gezin, familie of vrienden)
- normatieve genieter, zoekt zekerheid en rust, eerder dan nieuwe ervaringen

| OMSCHRIJVING |

Uitdagingen:

- groene Kempen: de Kempense natuur in al haar facetten laten beleven
- echte Kempen: de authenticiteit en eigenheid van de Antwerpse Kempen laten ontdekken
- actieve Kempen: de Kempen aan de actieve, avontuurlijke, sportieve man en vrouw brengen, én aan het spelende, ravottende en leergierige kind. En zorgen dat er na de inspanning volop bruisende ontspanning is
- de Kempen van vroeger: erfgoed laten beleven (het verhaal erachter, iets laten meemaken dat beroert, niet louter 'gezien hebben')
- de lekkere Kempen: kansen voor de lokale gastronomie
- de stille Kempen: zorgen dat het beeld klopt en er inderdaad rust is, stilte, ruimte en zuurstof
- de boeren van de Kempen: het platteland en zijn landbouw voluit openstellen voor actieve, authentieke belevingsvakanties
- slapen in de Kempen: aanbod aan logies blijven aanpassen aan trends in het toerisme (vnl. aanbod voor kleine groepen en gezinsvriendelijke logies)

Productlijnen:

- eigenzinnig pionieren
- hartelijk logeren
- den buiten avonturen
- verle(i)den met toekomst
- gulzig genieten
- flirten met de grenzen

| STATUS |

strategisch plan op provinciaal niveau

| BRON |

<http://www.provincieantwerpen.be/Toerisme>

| INHOUDELIJKE RELEVANTIE |

- inspiratiegids voor toerismemakers
- strategisch plan 2013-2019

4 |

WERKSPOOR BELEEFBARE LANDSCHAPPEN

BESTAANDE STRUCTUUR

Het plangebied is een grensgebied dat, zowel vanuit Vlaanderen als Nederland bekeken, als perifeer gelegen wordt ervaren. Het maakt deel uit van een groot openruimtegebied tussen Turnhout, Breda, Tilburg en Eindhoven. Het sluit aan op grote bos- en heidegebieden rond Tilburg en Eindhoven, het is een uitgestrekt landbouwgebied rond Baarle aan Nederlandse zijde, en op het Turnhouts Vennengebied ten noorden van Turnhout. De E34 vormt als het ware de zuidelijke grens en een barrière naar de Zuiderkempen.

Het openruimtelandschap wordt er gekenmerkt door enerzijds hoogdynamische landbouwgebieden en anderzijds grote natuur- en boscomplexen (bossen, heidegebieden, beekvalleien), met daartussen verschillende dorpen. Het gebied geeft de indruk van landelijkheid, rust en ruimte.

De openruimte wordt doorsneden door een een dorpenband van nagenoeg aaneengegroeide nederzettingen: Arendonk, het woonbos aan Oud-Turnhout, Oud-Turnhout, Oosthoven en Ravels met tussenliggende lintbebouwing. Hierdoor is de open ruimte er vanuit de belangrijkste bovenlokale en lokale verbindingswegen nauwelijks te ervaren. Plaatselijk resten nog kleine doorzichten.

Schematisch herkennen we een zestal deelgebieden:

- in het noordwesten een groot aaneengesloten landbouwgebied met enkele geïsoleerde groengebieden rond Eel/Weelde/Poppel die als dorpen in de open ruimte liggen; dit gebied loopt door rond Baarle, overheen de staatsgrens
- een oostelijke band met grote bos- en natuurgebieden (Liereman, Gewestbossen, Overheide, Molenheide) met daartussen grote landbouwenclaves, die doorloopt in de bos- en heidegebieden aan Nederlandse zijde een overwegend groen openruimtegebied in het oosten rond het Vliegveld Weelde en het Turnhouts Vennengebied, met een mozaïek van natte natuur, grote en kleinere bossen en landbouwgronden; de kleine kern Weelde Station ligt aan de rand ervan
- een groot landbouwgebied tussen Arendonk en Retie, met daarin de industriële zone Hoge Mauw
- het openruimtegebied ten zuiden van Oud-Turnhout met de grotere groengebieden rond Corsendonk en de E3-Vijver en een centraal grootschalig landbouwlandchap
- het groengebied rond de Moeren in het zuidoosten van het plangebied, aansluitend op het groene landschap rond de abdij van Postel (Mol).

Het Kanaal Dessel-Schoten en de autosnelweg E34 doorsnijden de openruimtegebieden. Het zijn tegelijkertijd barrières en belangrijke waarnemingsassen van waaruit passanten een weids zicht hebben op de omliggende openruimte gehelen. In het westen, net buiten het plangebied, loopt het Bels Lijntje dat een belangrijke recreatieve fietsas is.

Legende

projectgebied

Situering Kernen

kern

Bebouwing woonkern

Wegen

snelwegen / hoofdwegen

verbindingswegen

Waterlopen

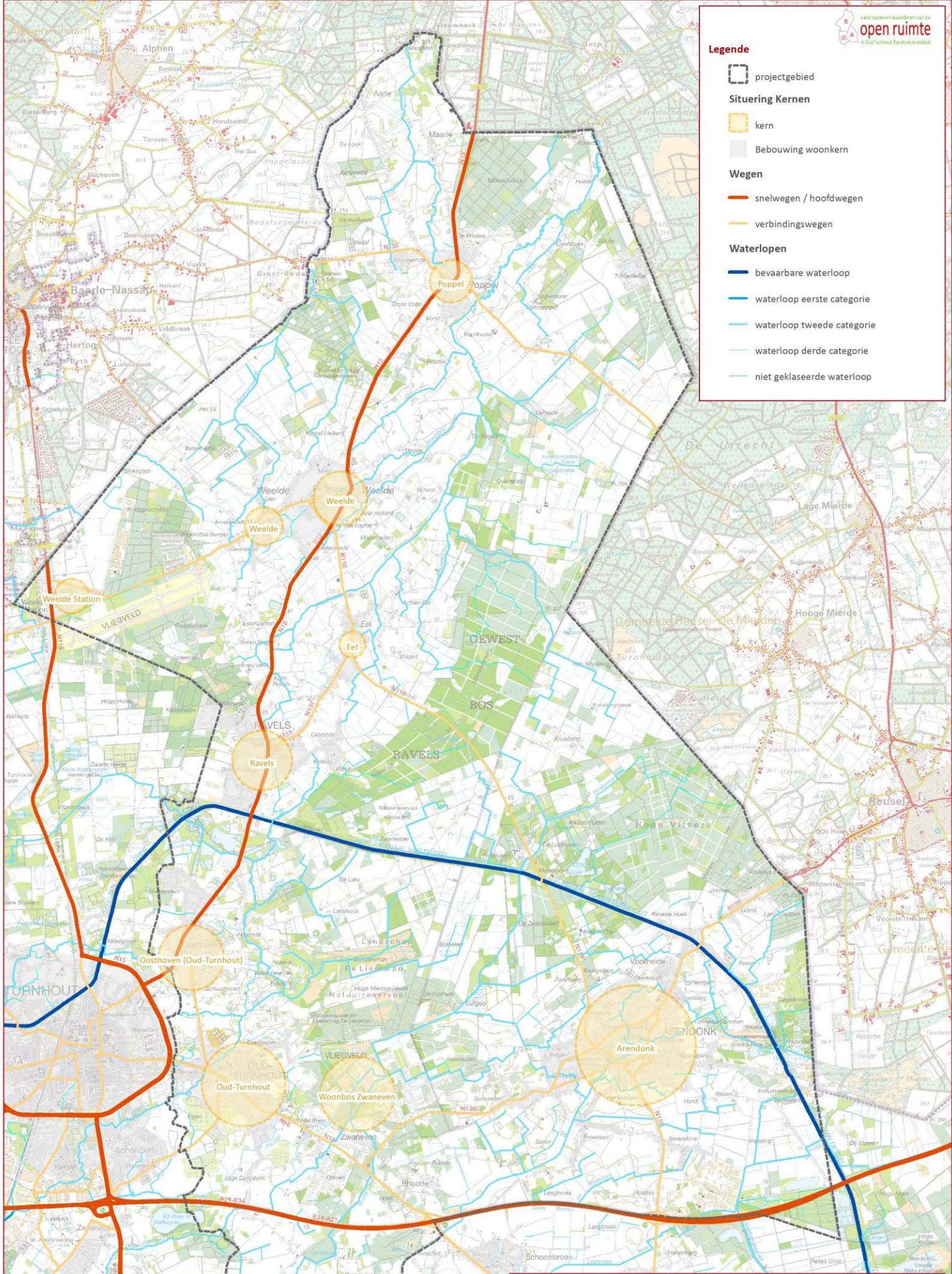
bevaarbare waterloop

waterloop eerste categorie

waterloop tweede categorie

waterloop derde categorie

niet geklasseerde waterloop

Kaart
Situering kernen in het projectgebied

de Vrijheid

Wampenberg

park Deroissart met voorzieningen

brug over kanaal (Wampenberg)

omgeving Academie

Figuur

Bestaande structuur Arendonk

Valoriseren en waarderen van de
open ruimte
in Arendonk, Ravels en Oud-Turnhout

▶ Verkenning van de kernen |

De openruimtegebieden omheen en tussen de kernen kan niet los worden gezien van de kernen zelf. De open ruimte is immers niet enkel belangrijk voor bewoners (woonomgevingskwaliteit, identiteit van de woonomgeving), maar ook in de andere richting zijn er wisselwerkingen mogelijk. De aantrekkelijkheid en levendigheid van de dorpen kunnen ook van belang zijn om de open ruimte te valoriseren, bv. door de wisselwerking tussen horeca in de dorpen en recreatie en toerisme in de open ruimte.

Daarom is een analyse gemaakt van de kernen, vooral met het oog op plekken die publiek aantrekken (bv. concentraties van handel, horeca, diensten en voorzieningen), op de fysieke relatie tussen de open ruimte en het dorpsweefsel (publieke zichten en/of toegang tot de open ruimte) en de ruimtelijke kwaliteit van die fysieke verbindingen tussen de dorpscentra en de open ruimte.

| ARENDONK |

Arendonk is een groot dorp door aaneengegroeide gehuchten en ruime woonverkavelingen omheen het centrum, met lange uitlopers van lintbebouwing langs de lokale verbindingswegen. Het is een zeer goed uitgerust dorp, waar handel, horeca, diensten en voorzieningen zich vooral concentreren rond de Vrijheid. Daarnaast zijn er kleinere concentraties van handel en horeca langs de N139 (Wampenberg/Schutterstraat/Bergen/Schotelven).

De omgeving van de Vrijheid heeft een historisch en levendig karakter, en is niet enkel een aantrekkelijke, maar ook een levendige omgeving.

Het woonweefsel is omgeven door open ruimte maar dit zijn vooral achterkantrelaties.

Er is wel een nagenoeg directe relatie met de omgevende open ruimte via de openruimtevinger langs de waterloop De Wamp, die doordringt tot in het centrum. Daar liggen belangrijke centrumvoorzieningen (sporthal/zwembad en polyvalente zaal aan park Deroissart, school en academie) aan de openruimtevinger, vlakbij de Vrijheid.

Vanuit het centrum naar het kanaal lopen de logische routes langs de Wampenberg en de Wippelberg/Moerenstraat, beide doorheen lintbebouwing. Via Wampenberg is nog de meest aantrekkelijke route, door groene pleinvorming in het openbaar domein. De afstand tot het kanaal is evenwel groot. De open ruimte en het kanaal zijn duidelijk te ervaren vanop de brug, maar er is geen directe toegang van aan de brug.

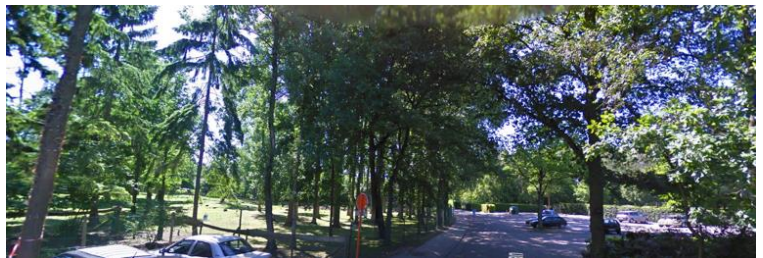
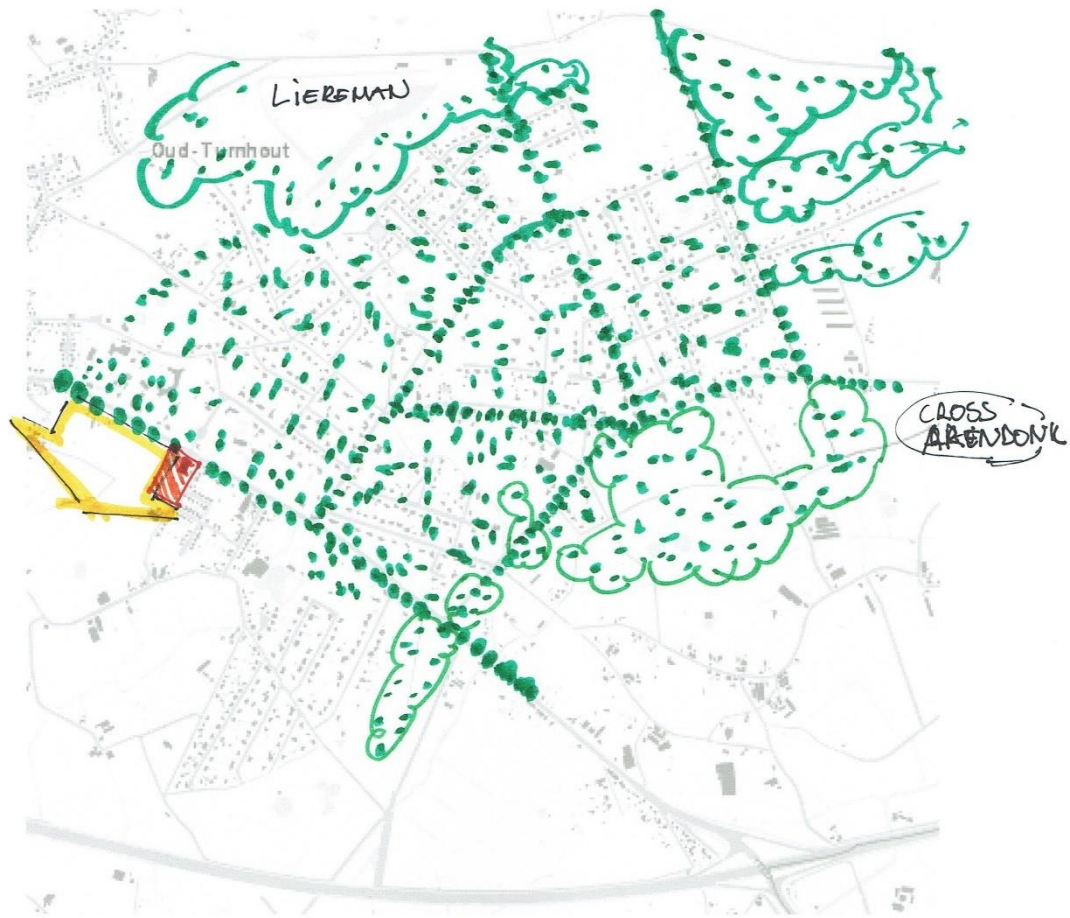

Figuur
Bestaande structuur Oud-Turnhout

| OUD-TURNHOUT |

Ook Oud-Turnhout is een groot dorp door aaneengegroeide gehuchten en ruime woonverkavelingen omheen het centrum, met lange uitlopers van lintbebouwing langsheen de lokale verbindingswegen. Het heeft een verstedelijkt karakter. De belangrijkste centrumfuncties concentreren zich langsheen de N18 (Steenweg op Turnhout/Steenweg op Mol). Deze heeft voor grote delen eerder een steenwegkarakter dan een dorpskarakter. Maar het Dorp vormt een centraal, aantrekkelijk plein met handel, diensten en horeca. Van daaruit is er een mooie dreef (Van der Bekenlaan) naar de excentrisch gelegen kerk in het noorden. Ook de sportzone De Hoogt is een plek die op bovenlokaal niveau volk trekt.

De open ruimte is nauwelijks waarneembaar in het dorp. Aan de kerk en de sportzone De Hoogt raakt de open ruimte aan het dorpsweefsel. Van aan de kerk vertrekt een bewegwijzerde route naar de Liereman.

Figuur
Bestaande structuur Woonbos Zwaneven

| WOONBOS ZWANEVEN |

Zwaneven is een residentieel woonpark met een zeer groen karakter, dat Oud-Turnhout en Arendonk verbindt. De voorzieningen zijn er beperkt, met als belangrijkste 'centrumvoorzieningen' de kerk en het rustoord die zich op de rand, aan de N18 bevinden, net als een tweetal horecazaken.

Het woonbos vormt als het ware een verbindende groene ruimte tussen de Liereman en de N18, maar heeft een residentieel en eerder privaat karakter waardoor het niet als een publieke open ruimte wordt ervaren.

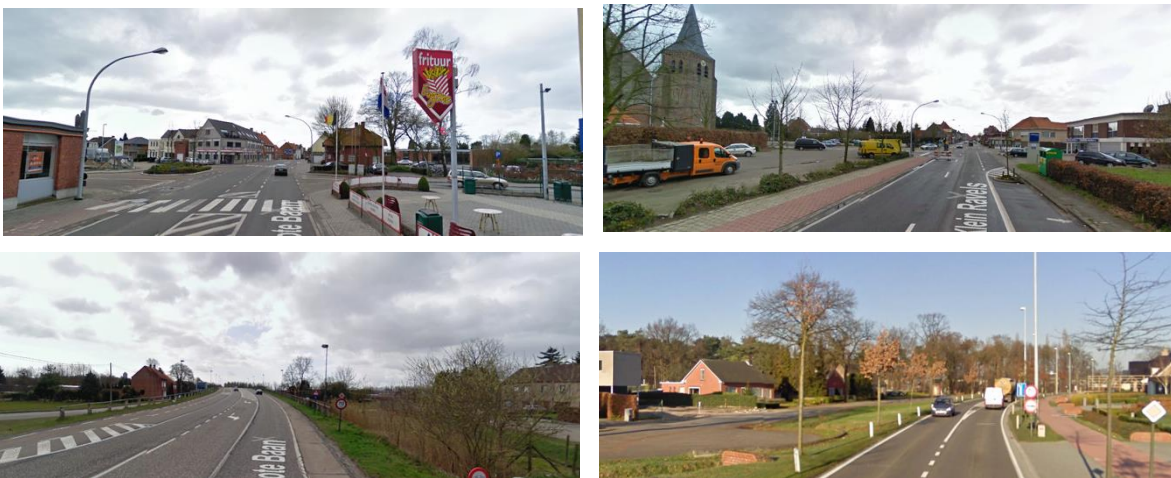

Figuur
Bestaande structuur Oosthoven

| OOSTHOVEN |

Oosthoven bestaat uit twee de onderscheiden delen: een pittoresk, landelijk kerntje rond de kerk en de N12 als een steenweglint (Steenweg op Ravels). Het voorzieningen-niveau is er beperkt.

Door de uitwaaiende woonontwikkeling omheen de historische kern en de steenweg is de relatie met de open ruimte beperkt. De recent aangeplante dreef (Heieinde) is de meest aantrekkelijke fysieke relatie tussen de historische kern en de open ruimte.

Figuur
Bestaande structuur Ravens

| RAVELS |

Ravels wordt ervaren als een steenwegdorp. Alhoewel de kern vrij goed uitgerust is met handel, horeca, diensten en voorzieningen, is er niet echt sprake van een centrum. De voorzieningen concentreren zich vooral rond en aan de N12 (Grote Baan). De verkeersfunctie van de steenweg en grote parkeervlakken omheen de kern determineren het beeld.

Alhoewel het dorp omgeven is door verschillende aantrekkelijke open ruimten, is er nauwelijks een visuele relatie met het dorp. De sportzone in het noorden (Raafuinweg) en aanpalende driesvorming langsheen de N12 hebben enige potentie als kwaliteitsvolle overgang tussen kern en open ruimte, maar die ligt vrij ver van het eigenlijke centrum. De Gewestbossen zijn enkel doorheen woonverkavelingen te vinden en ook de relatie met het kanaal is weinig aantrekkelijk.

Figuur
Bestaande structuur Eel

| EEL |

In Eel zijn er nauwelijks voorzieningen kerk, school, enkele horecazaken,..., en die liggen alle in de buurt van de kerk aan de N137 (Vooreel). Een echte relatie tussen dit 'centrum' en de open ruimte is er niet, maar doordat de kern vrij compact is en omgeven is door open ruimte, wordt het wel als een dorpje in de open ruimte ervaren.

Figuur
Bestaande structuur Weelde

| WEELDE |

De kern van Weelde bestaat eigenlijk uit twee delen. Het historische centrum rond Hof ten Berge is een pittoreske plek met statige kerk, groene omwalling, historische molen,... Heel wat voorzieningen situeren zich echter in het lint aan de N12 (Weeldestraat). Hier overheerst een steenwegkarakter. De omgeving van De Brouwerij met achterliggende schutterij is er de meest aantrekkelijke plek. Langsheen de Koning Albertlaan, die beide 'kernen' verbindt, liggen verspreid ook verschillende centrumfuncties (scholen, horeca, handel, ...). Alhoewel het voorzieningenniveau in zijn geheel vrij goed is, heeft het dorp een uitgewaaierd centrum.

Figuur
Bestaande structuur Poppel

| POPPEL |

Poppel is een klein dorpje met pittoreske kern omheen de Krommendijk/Miersedijk als historische dries. Door toenemende appartementisering is het beeld van het dorp in transformatie.

Het dorp heeft een redelijk voorzieningenniveau, vooral te situeren in de gesloten bebouwing langs de N12 (Dorp) en aanpalende dries. Dit centrum waaiert enigszins uit naar het noorden.

Het is een compact dorp met korte verbindingen naar de open ruimte. Groene parkjes en grote parkachtige tuinen situeren zich op de overgang van het centrum en de open ruimte. Vanuit de dries zie je het opgaande groen langsheen de beek die het dorp begrensd. De dreef richting Nederland is een kwaliteitsvolle typisch kempische omgeving.

Figuur
Bestaande structuur Weelde Station

| WEELDE STATION |

De 'kern' van Weelde is vooral aan de steenweg N119 (Bredaseweg) te vinden. Het voorzieningenniveau is er beperkt (school, kerk, een horecazaak, ...). De dreefbeplanting geeft deze omgeving enige kwaliteit.

Achter de dreef ligt een grote verkavelingswijk, die nagenoeg het karakter van een cité heeft.

Alhoewel de kern klein is en omgeven is door robuuste openruimtegehelen, is nauwelijks enige visuele relatie vanuit de kern.

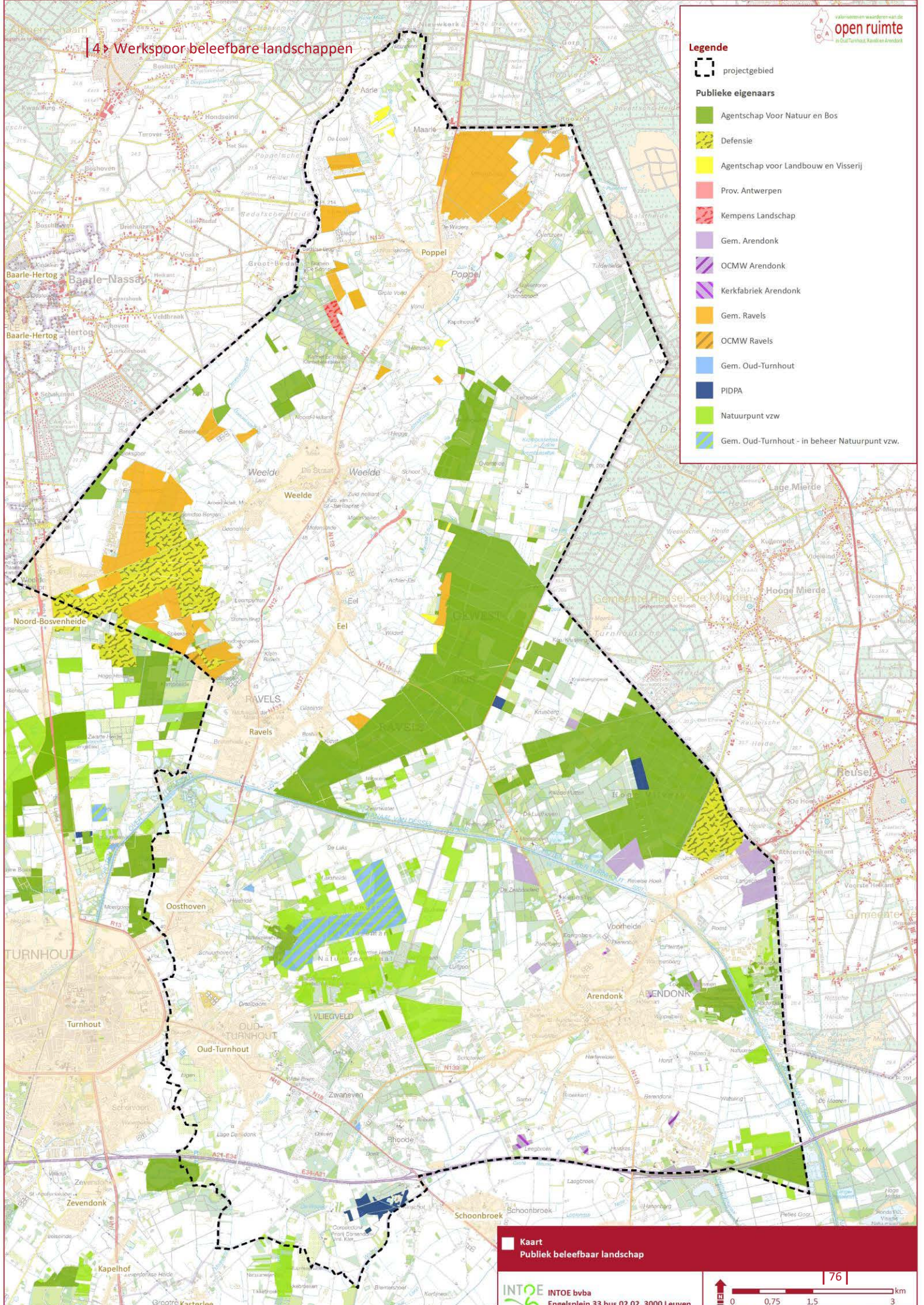
4 Werkspoor beleefbare landschappen

Legende

 projectgebied

Publieke eigenaars

- Agentschap Voor Natuur en Bos
- Defensie
- Agentschap voor Landbouw en Visserij
- Prov. Antwerpen
- Kempens Landschap
- Gem. Arendonk
- OCMW Arendonk
- Kerkfabriek Arendonk
- Gem. Ravels
- OCMW Ravels
- Gem. Oud-Turnhout
- PIDPA
- Natuurpunt vzw
- Gem. Oud-Turnhout - in beheer Natuurpunt vzw.

 Kaart
 Publiek beleefbaar landschap

▶ Publiek beleefbaar landschap

In het projectgebied komen, bij nader inzien, veel groene domeinen voor in eigendom van een overheidsinstantie of terreinbeherende vereniging. We noemen dit verder de publieke groendomeinen.

Het betreft in hoofdzaak terreinen van de Vlaamse overheid, van Defensie, van Natuurpunt vzw en van de 3 gemeenten. In zeer beperkte mate van OCMW Ravels, OCMW Arendonk, kerkfabriek Arendonk, PIDPA, Stichting Kempens Landschap.

Samen gaat het om ca 4 320 ha. In absolute oppervlakte is dat zonder meer indrukwekkend. Het is namelijk quasi identiek even groot als het zeer bekende Zoniënwood en bijna even groot als het Nationaal Park Hoge Kempen. Maar slecht ontsloten, weinig bekend en te weinig beleefbaar.

Ook in relatieve zin is de hoeveelheid publiek groen indrukwekkend. Op een totale oppervlakte van het projectgebied (18 943 ha) is niet minder dan 23 % bos of natuur in handen van de genoemde instanties.

Het betreft de volgende grote groene gebieden :

- de Liereman
- de Gewestbossen van Ravels (vroeger de Staatsbossen genoemd)
- het Militair domein Weelde
- het Turnhouts vennengebied
- Het bosgebied Hoge Vijvers
- De gemeentebossen van Poppel

Aanvullend op deze groene domeinen is er uiteraard het uitgestrekte landbouwgebied met talrijke openbare wegen, ruilverkavelingswegen, voetpaden en buurtwegen die deel uitmaken van ditzelfde publiek beleefbaar landschap. Daarop focussen we echter in werkspoor 2 (zie deel 5 Werkspoor (be)leefbare landbouw).

4 Werkspoor beleefbare landschappen

Legende

projectgebied

gemeentegrens

Bouwkundig erfgoed

<all other values>

Andere

Begraafplaats

Douanewoning

Herberg

Hoeve

Industrieel erfgoed

Kapel

Kasteel

Kerk

Klooster/Abdij

Landhuis / Villa / Herenhuis

Molen

Park

Pastorij

Watertoren

Windmolen

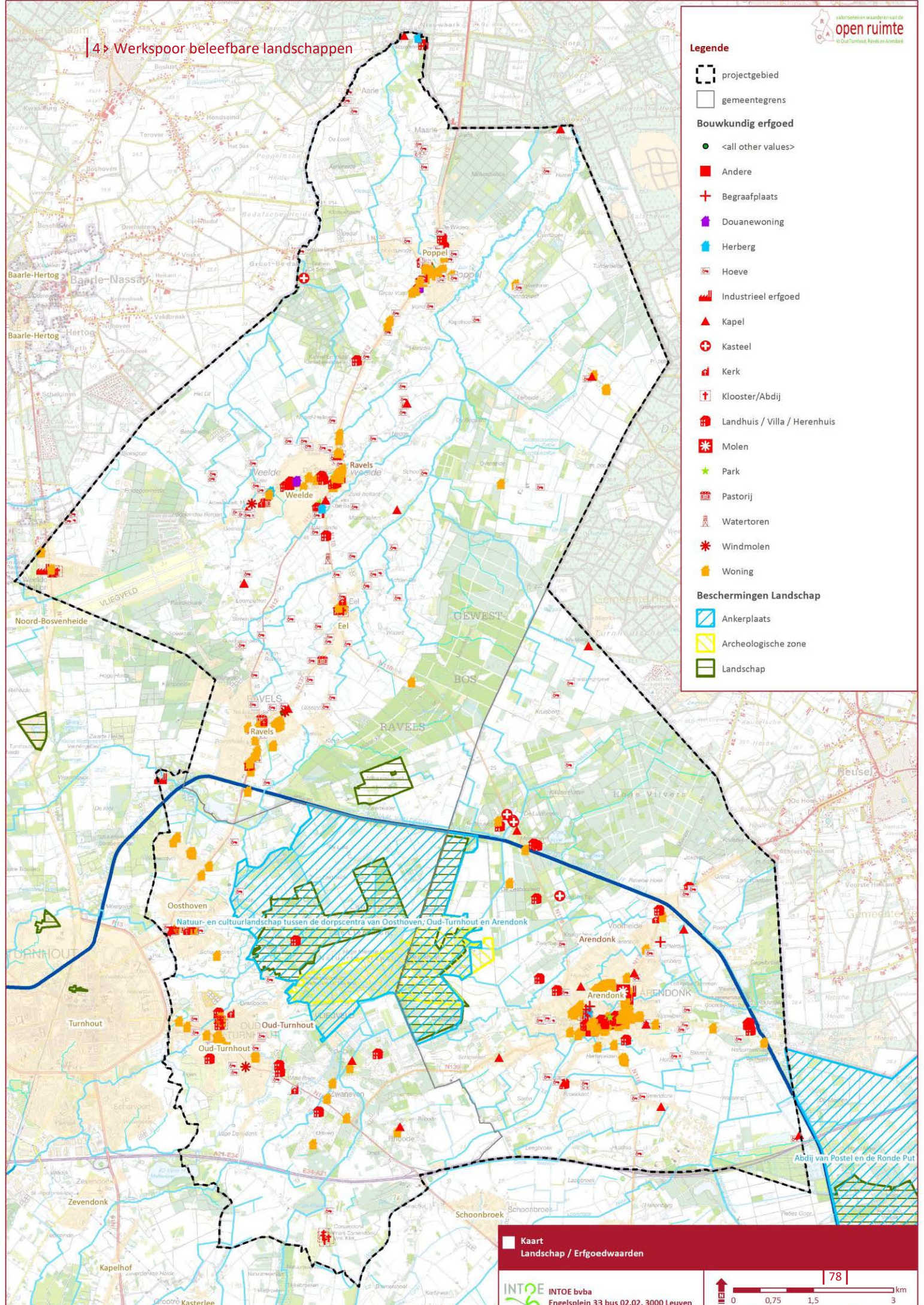
Woning

Beschermingen Landschap

Ankerplaats

Archeologische zone

Landschap

Natuur- en cultuurlandschap tussen de dorpscentra van Oosthoven, Oud-Turnhout en Arendonk

Kaart
Landschap / Erfgoedwaarden

▶ Erfgoedwaarden |

Het gebied kent veel erfgoedwaarden. Uit de historische kaarten (oa Ferrariskaart, Vandermaelenkaart opgenomen in deel 5 van dit rapport) blijkt :

- De geschiedenis van de historische landbouw op akkers, vaak door levende hagen omheind, rondom de dorpskernen. Deze locaties zijn ook op de bodemkaart herkenbaar als plaggenakkers maar zijn weliswaar grotendeels bebouwd vandaag (door lintvormige uitbreiding van de kernen). In deze zones komen wel talrijke oude hoeves voor (thans woningen) die opgenomen zijn in de inventaris van het bouwkundig erfgoed (zie kaart).
- De situering van de vele woeste gronden (ic heideterreinen en stuifzanden die het gevolg waren van het landbouwsysteem van plaggen steken voor de potstal en schapenbegrazing). Deze gronden werden vanaf begin 20^e eeuw in productie genomen door enerzijds bebossing (wat oa ontstaan gaf aan de 'Staatsbossen') en anderzijds planmatige landbouwexploitatie. In beide gevallen zijn de rechtlijnige ontginningsstructuren en het kwadratisch wegenpatroon typerend. Dit gaf ook het ontstaan aan de landgoederen in het gebied.

Deze ontginningsgeschiedenis is op het terrein nog tastbaar bij de grenzen van het westbos, nabij de Kruisberg, ..

Bij raadpleging van de provinciale landschapskaart en de erfgoedinventaris blijkt het projectgebied bezaaid met weinig bekend en gevaloriseerd (klein) bouwkundig erfgoed. Deze zijn weergegeven op kaart en het betreft :

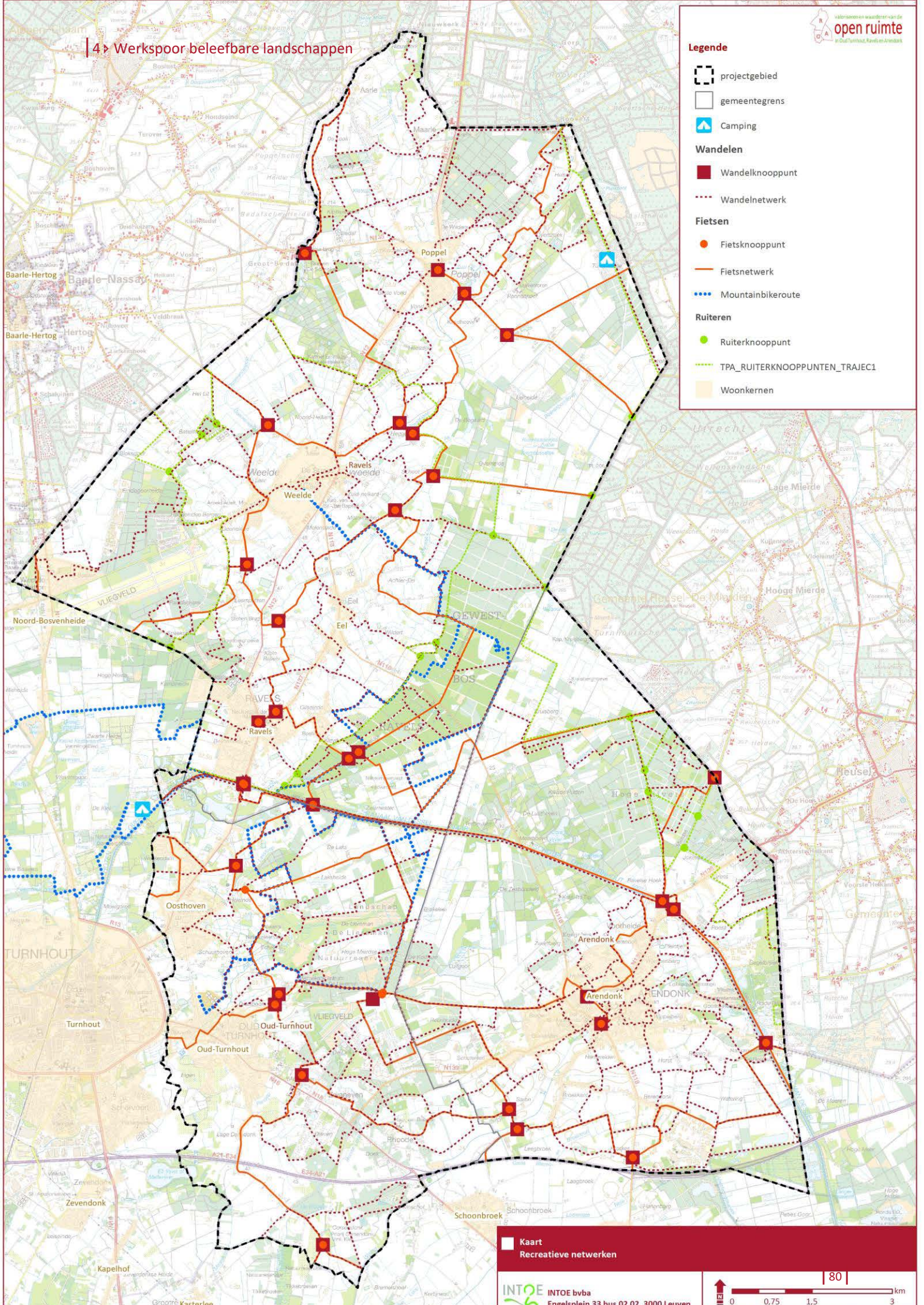
- Tientallen voormalige hoevegebouwen (vaak langgeveltype) in en vlakbij de bebouwde kernen,
- Religieus erfgoed : kerken in de dorpskernen, klooster, abdij, ...
- Industrieel erfgoed : markant is uiteraard de oude pannenfabriek (ten noorden van het kanaal) met bijhorend plassengebied als getuige van de vroegere kleiontginning ten zuiden van het kanaal en bijhorende tunnel onder het kanaal. Daarnaast zijn er een aantal gebouwen die gerelateerd zijn aan de nabijheid van de grens en het smokkelverleden : douanegebouwen, quarantainehoeves, sigarenfabriek, ...

Tot slot wordt ook het bouwkundig erfgoed (kastelen) als – relatief recente – landgoederen opgenomen in deze inventaris : De Lusthoven, De Schrieken, De Tip.

4 > Werkspoor beleefbare landschappen

Legende

- projectgebied
- gemeentegrens
- Camping
- Wandelen**
- Wandelknooppunt
- Wandelnetwerk
- Fietsen**
- Fietsknooppunt
- Fietsnetwerk
- Mountainbikeroute
- Ruiteren**
- Ruiterknooppunt
- TPA_RUITERKNOOPPUNTEN_TRAJEC1
- Woonkernen

 Kaart
 Recreatieve netwerken

▶ Recreatie |

Er is een relatief goed uitgebouwde netwerkstructuur voor fietsen, wandelen en ruitserij volgens knooppuntensysteem zoals dat in de hele Kempen het geval is. Deze omvat o.a (zie ook kaart) :

- 137 km fietsknooppuntennetwerk
- 349 km wandelknooppuntennetwerk
- 58 km ruitserknooppuntennetwerk

Tijdens meerdere terreinbezoeken per fiets en te voet die we, doorheen de seizoenen, uitvoerden viel op dat deze netwerken al bij al weinig gebruikt worden. Dit stemt overeen met de gesprekken met bevoorechte getuigen. Het Bels Lijntje en het kanaal vormen als fiesassen daar een belangrijke uitzondering op. Deze worden wel intensief gebruikt. Voor het Bels Lijntje blijkt dit ook uit telgegevens : gemiddeld 581 fietsers/dag over 2015 op de locatie Turnhout (bron TPA). Het gebied kent bijgevolg nog een groeipotentieel.

Dat een aantal hoofdassen intensief gebruikt worden maar de fijnmazige netwerken voor wandelen, fietsen en ruitserij veel minder heeft wellicht veel te maken met :

- De quasi volledige afwezigheid van restaurants, drank- en eetgelegenheden met uitzondering van de cafés in de kernen en frituren langs de secundaire wegen.
- De afwezigheid van belevingselementen (rustplekken, uitkijkpunten, activiteiten, ...) binnen de publieke groendomeinen en ruimer binnen het landschap
- De zeer beperkte verblijfsmogelijkheden in het gebied :
 - Campings : enkel de – weliswaar goed uitgeruste – camping Baalse heide in het zuidwesten van het gebied.
 - Hotels : in het projectgebied komen geen hotels voor, wel rondom in Turnhout, Corsendonk en in Nederland.
 - B&B : nauwelijks ontwikkeld in het gebied. Te noemen zijn Het Schalks genot en B&B Maarle in Poppel.
 - Bivakzones : Molenheid (Poppel) en Hoge vijvers (Arendonk)
- De recreatief-toeristische onbekendheid van het projectgebied.

Vanzelfsprekend zijn deze verklaringen onderling gerelateerd en vormen ze zelfs een soort vicieuze cirkel.

De recreatieve potentie is echter zeer groot. De hoger genoemde publieke groendomeinen hebben een zeer groot potentieel, zeker in combinatie met het bouwkundig erfgoed en met de boeiende en beleefbaar te maken landschapsgeschiedenis van deze grensstreek. De landbouwlandschappen en landgoederen hebben evenzeer een groot en in toeristisch-recreatief opzicht complementair potentieel. Dat is besproken in deel 5 en 6.

De Nederlandse aanpak net over de grens, met zeer veel recreatief ondernemerschap, toeristisch ontwikkelde landgoederen, een sterk ontwikkelde horeca met verblijfsmogelijkheden, recreatief verbrede boerderijen, .. bewijst dat de streek zich daar perfect toe leent en dat daar een vraag voor is.

SWOT

▶ Open ruimte |

De grote aaneengesloten oppervlakte aan bos- en natuurdomeinen in (semi)-publieke handen, de grootschalige onversnipperde landbouwruimte en de vele grote landgoederen vormen samen een grote **sterkte**. Een open ruimte met landschappelijke kwaliteit, stilte en rust. Dat dit landschap grensoverschrijdend doorloopt in Nederland versterkt dit nog.

De perifere ligging en relatieve onbereikbaarheid en onvindbaarheid, de beperkte grensoverschrijdende relaties, het kanaal als fysieke barrière en de volstrekte ontoegankelijkheid van de landgoederen zijn wel **zwaktes** die maken dat de recreatieve mogelijkheden van deze parel sterk onderbenut zijn. Met uitzondering van de uitvoerig vermarkte Liere-man waar de recreatieve druk zelfs een **bedreiging** vormt. Er is dan ook een grote **opportunity** om de recreatiedruk te spreiden, de recreatieve aantrekkelijkheid te vergroten en het gebied, vooral ten noorden van het kanaal, recreatief te ontsluiten en te valoriseren. Dit uiteraard met behoud van de USP 'rust en stilte'.

▶ Recreatief aanbod |

Recreatieve **sterkten** in het gebied zijn o.a. het Bels lijntje en het kanaal als gekende recreatieve corridors, het bestaande wandel- en fietsnetwerk, enkele kwaliteitsvolle cafés (in Oud-Turnhout, Arendonk, Poppel, camping Baalse hei) en de route N118 Arendonk-Eels als beleefbare as door de open ruimte.

Zwakten op dit vlak zijn de afwezigheid van links tussen kanaal en omliggende bos- en natuurgebieden, *missing links* in netwerken, weinig verharde en weinig lange-afstands-fietsroutes. Er zijn ook weinig eigentijdse voorzieningen voor bos- en natuurbeleving. Het boshuisje bij Ravelsbos is ongelukkig gelegen en heeft een beperkt uitrustingsniveau en dito uitstraling. De paar cafés niet te na gesproken is er zeer weinig recreatiegerichte horeca en er zijn quasi geen overnachtingsmogelijkheden in het gebied. Er zijn ook nauwelijks relaties tussen de dorpskernen en de open ruimte.

Uit het voorgaande volgt dat er grote **opportuniteiten** zijn tot versterking van de relaties tussen kernen en de open ruimte, voor opwaardering van het kanaal voor waterrecreatie maar ook als recreatieve drager die toegang verleent tot het gebied. Er zijn ook tal van onderbenutte potentievolle plekken. We denken daarbij in eerste instantie aan de loodsen op het militair vliegveld Weelde, de verlaten pannenfabric, de leegstaande boswachterswoning te Ravels, ...

Een duidelijke visie op deze potentievolle plekken in relatie tot de valorisatie van de open ruimte is belangrijk. Want een ongecontroleerde, hoogdynamische of landschapsvreemde ontwikkeling in bv. de pannenfabric of de loodsen van het militair vliegveld identificeerden we als **bedreiging**.

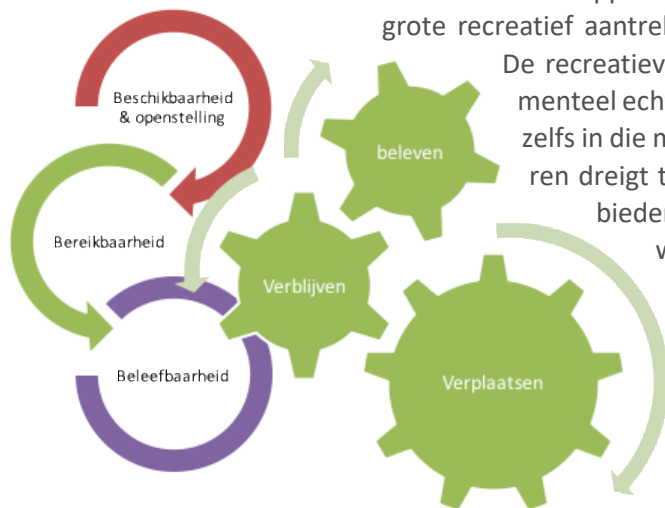

CONCEPTEN VOOR BELEEFBARE LANDSCHAPPEN

> Algemene uitgangspunten |

De Gewestbossen zijn met hun 819 ha één van de grootste publieke bossen in Vlaanderen. Samen met de andere groengebieden in de regio ligt er eigenlijk één van de grootste recreatief beleefbare landschappen in Vlaanderen, dat bovendien doorloopt in de grote recreatief aantrekkelijke groengehelen aan Nederlandse zijde.

De recreatieve druk in het projectgebied situeert zich momenteel echter vooral in de Liereman en omheen Talander, zelfs in die mate dat het evenwicht met de natuur er verloren dreigt te gaan. De potenties van de andere groengebieden zijn op dit vlak sterk onderbenut en kunnen worden vergroot. De Liereman heeft sterke kwaliteiten. Het is geenszins de bedoeling deze kwaliteiten 'af te schermen'. maar vandaag relatief onbekende, weinig ontsloten en niet gepromote (publieke) groengebieden hebben potentieel een even grote aantrekkelijkheid.

De aantrekkelijkheid ervan situeert zich in een brede range van beleving: wandelen, lopen en fietsen, paardrijden en crossen, spelen en ravotten, natuur beleven, educeren en/of observeren, picknicken of slapen in het groen.... of gewoon even tot rust komen.

De beleefbaarheid vergroten, in evenwicht met de ecologische en bosbouwkundige waarden, houdt in:

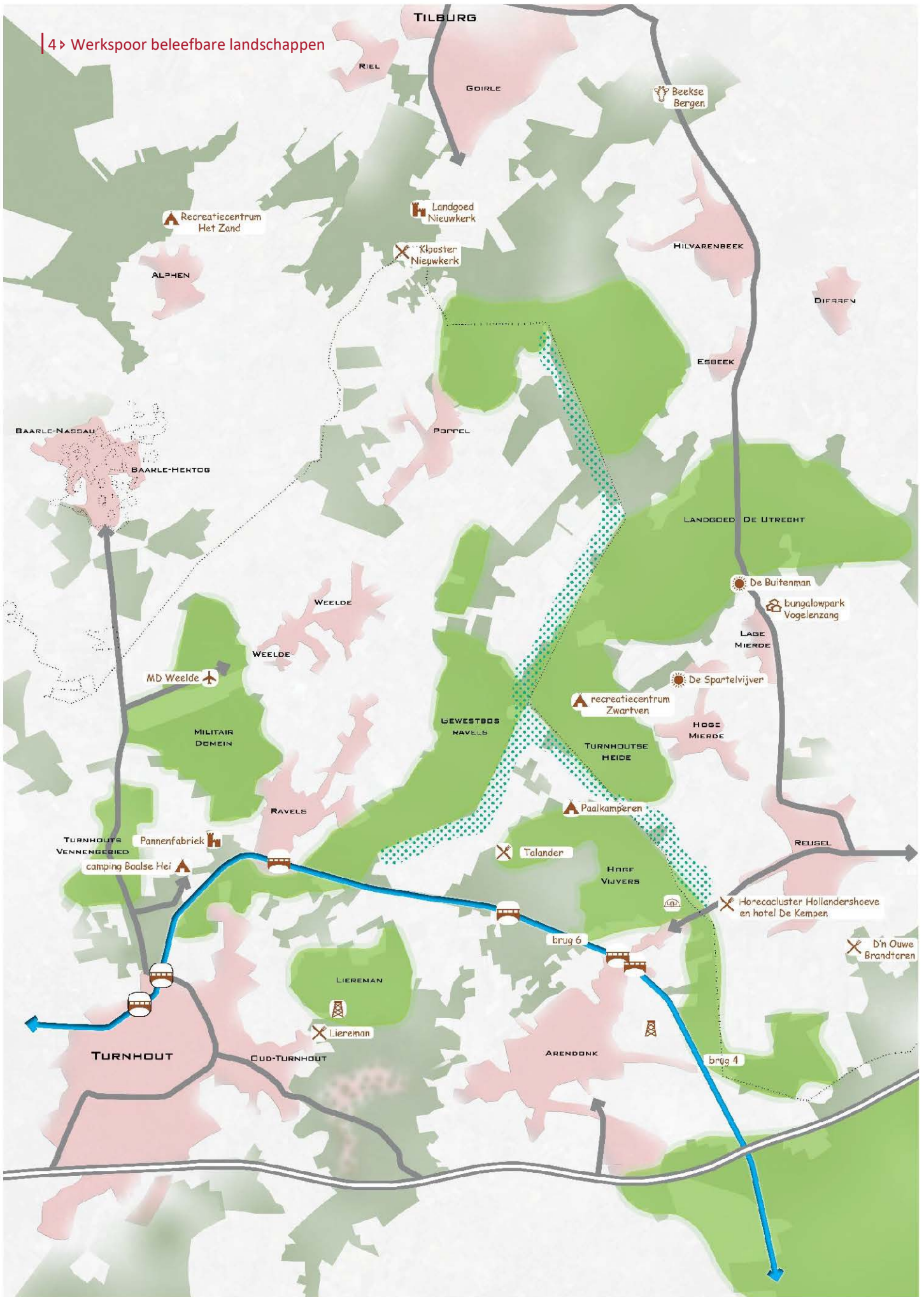
- de toeristisch-recreatieve aantrekkelijkheid vergroten
- de recreatieve druk spreiden
- de beleefbaarheid voor de lokale gemeenschappen versterken.

Er moet m.a.w. gewerkt worden aan:

- de beschikbaarheid en openstelling van de groengebieden
- de bereikbaarheid van de groengebieden
- de beleefbaarheid van de groengebieden.

Een conceptmatige toekomstvisie vertrekt vanuit (ruimtelijke sturing van) het gedrag van de toerist/recreant. Waar beleven ze wat, waar verblijven/wonen ze, hoe en langswaar verplaatsen ze zich ?

4 > Werkspoor beleefbare landschappen

▶ Publiek beleefbare landschappen |

De grote natuur- en bosgehelen in het plangebied vormen een belangrijk aanknopingspunt om de open ruimte te valoriseren. Naast de ecologische waarden en economische waarde van bosbouw, bieden deze grote groengebieden momenteel de meeste potentie om de recreatieve aantrekkelijkheid van de regio te vergroten, zowel voor de bewoners als voor recreanten en toeristen van buiten de regio.

In het algemeen zijn de belangrijkste werkpunten om deze als publiek beleefbare landschappen te versterken:

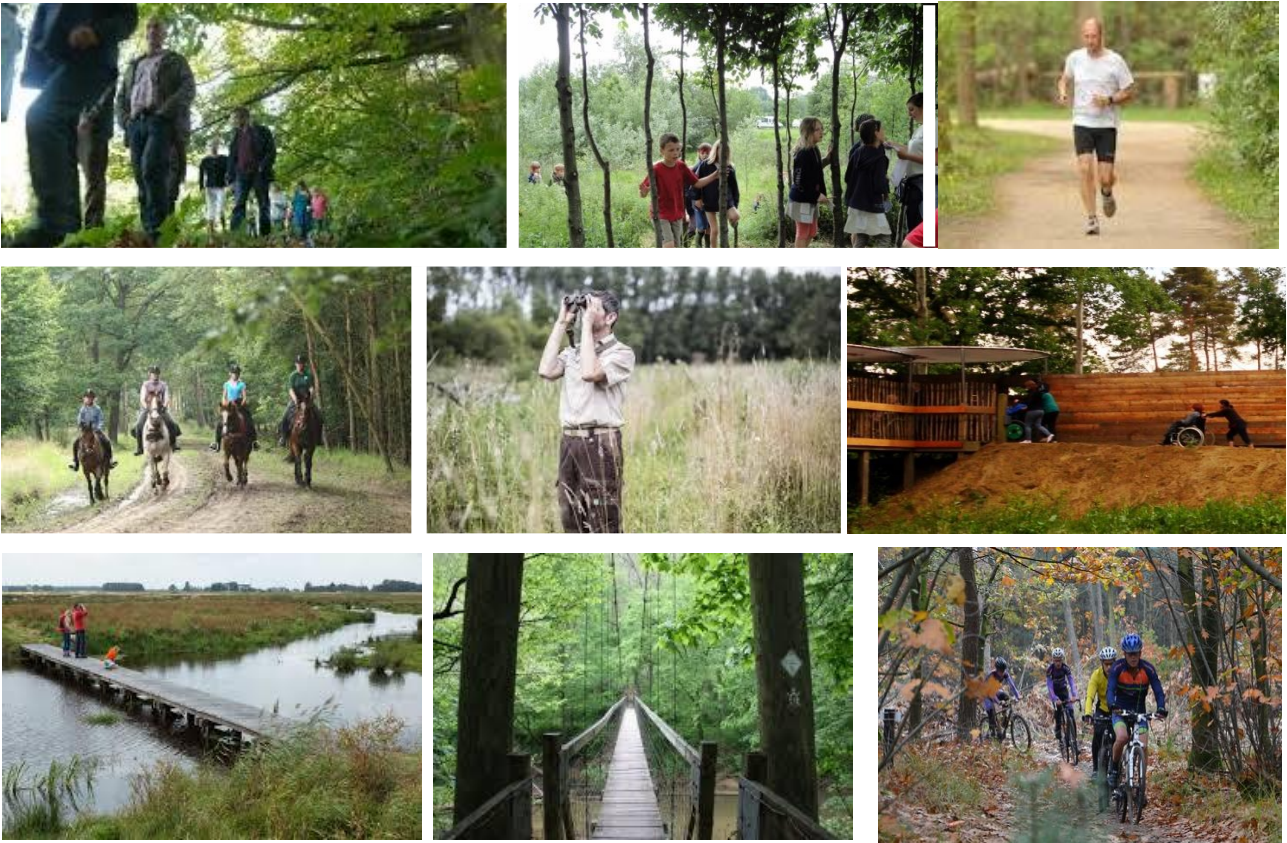
- effectieve publieke toegankelijkheid: openstelling/doorgankelijkheid, goed uitgeruste vertrekpunten (kleinschalige parkeerplekken en fietsstelplaatsen, informatieborden,...)
- diversifiëren toegankelijkheid: wandelen, fietsen, mountainbiken, joggen, paardrijden, natuurbeleving..., met routes van verschillende lengte
- bruikbaarheid verbeteren: kwaliteit van de paden en routes (afgestemd op het soort gebruiker), bewegwijzering en route-aanduiding (ook digitaal), rust- en picknickplekken, observatieplekken (bv. kijkhut), informatievoorzieningen (ook digitaal), (wild)campeerplekken/-hutten,...
- inbrengen van verschillende belevissen: bv. blotevoetenpad, natuurleerpad, kruinenpad, hindernissenparcours, speel- en ravotplekken, hoogteparcours, BBQ-plekken...

Naast infrastructurele verbeteringen zijn ook 'promotionele' initiatieven en evenementen van belang om de plekken ruimer kenbaar te maken en de attractiviteit te verhogen.

Elk van de componenten van deze publiek beleefbare landschappen heeft zijn eigenheid qua landschapskenmerken, ecologische draagkracht, oppervlakte, bestaande infrastructuur,... en dus ook eigen potenties. Specifieke aandachts- en werkpunten per component worden hierna verder verkend.

4 > Werkspoor beleefbare landschappen

|> DIVERSICATIE TOEGANKELIJKHEID PUBLIEKE GROENDOMEINEN |

▶ MOGELIJKE BIJKOMENDE BELEVENISSEN IN PUBLIEKE GROENDOMEINEN |

| LIEREMAN |

Het gebied Liereman is de meest gekende component van de beleefbare landschappen in het studiegebied, vooral als wandelgebied. Het bezoekerscentrum speelt een belangrijke rol, als vertrekplek en drankgelegenheid, en ook als informatiecentrum. Vanuit ecologisch oogpunt is een verdere verhoging van de recreatieve druk er niet wenselijk.

Verdere 'specialisatie' wordt vooral gezien in de natuurgerichte informatie en vorming, waarbij de wisselwerking tussen natuur en landbouw (gesloten kringlopen, streekproducten,...) aanknopingspunten vormen.

| GEWESTBOS RAVELS & GEMEENTEBOS |

Het gewestbos en gemeentebos vormen een grote oppervlakte aan beleefbare natuurlandschappen. Ze zijn toeristisch-recreatief minder druk bezocht. Hun ecologische draagkracht laat een hogere recreatieve druk toe, maar delen met nattere natuur (Kijkverdriet, ontginningsputten ten zuiden van het kanaal) zijn kwetsbaarder.

Een verdere differentiatie en verbetering van het natuurlandschap is een belangrijk werkpunt, ook om de recreatieve aantrekkelijkheid te vergroten. Door hun uitgestrektheid kan plaats geboden worden aan verschillende recreatievormen en verschillende belevenissen. In het algemeen is een kwaliteitsverbetering inzake beleefbaarheid nodig: goed uitgeruste paden aangepast aan de verschillende types gebruikers, aangename rustplekken, bijkomende belevenissen,...). De verschillende bosdelen kunnen een eigen identiteit krijgen van stille natuurbeleving tot recreatief avontuur in de natuur. Dit vergt verdere uitwerking in een structuurvisie waarin ecologie, recreatie, bereikbaarheid, en diversiteit in beleving op elkaar worden afgestemd door infrastructurele ingrepen, zonder de samenhang van het geheel uit het oog te verliezen.

| OMGEVING VliegVELD Weelde |

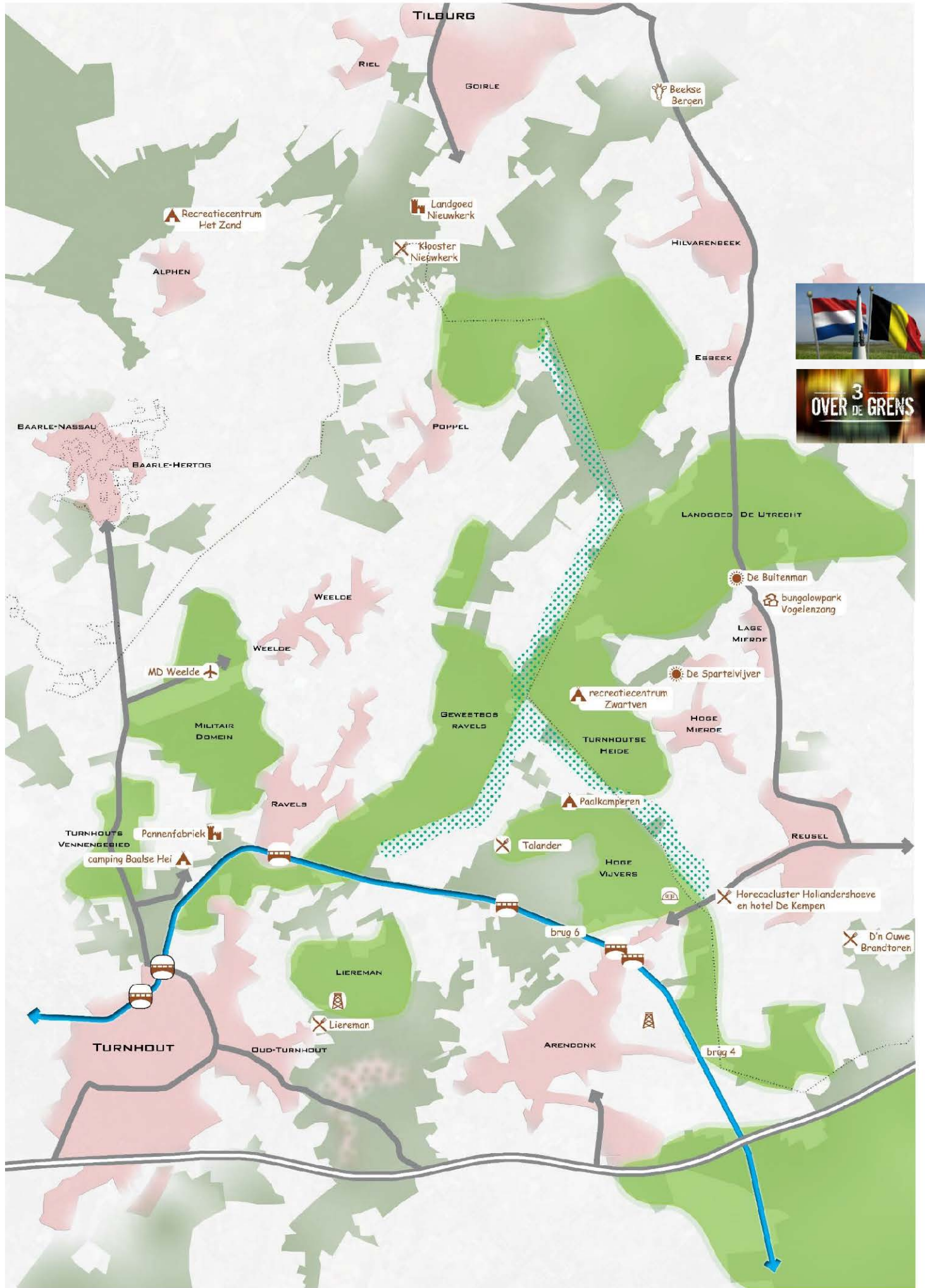
Het bos- en natuurcomplex rond het vliegveld van Weelde is momenteel weinig gekend en recreatief gebruikt. Verbeteren van de toegankelijkheid is het belangrijkste werkpunt. O.a. de interactie met het te herontwikkelen militair domein (loodsen) biedt hierin kansen. De vroegere militaire infrastructuur in de bossen zijn een potentie om unieke belevenissen uit te bouwen. Aanknopingspunten zijn 'avontuur' of 'stille rust'.

| TURNHOUTS VENNENGEBIED |

De natte natuur in het vennengebied laat geen grote recreatiedruk toe. Hier moet natuurgerichte recreatie en betekenis geven voorop staan. De infrastructuur moet hierop afgestemd worden: gerichte betreedbaarheid via (knuppel)paden, kijkhutten,

| HOGE VIJVERS |

Dit gebied omvat verschillende natuur- en landschapstypes, waarvan delen vrij kwetsbaar zijn. Wandelen en fietsen voeren de hoofdtoon, gecombineerd met kwaliteitsvolle ondersteunende infrastructuur zoals rust- en kampeerplekken. Bestaande fietsroutes moeten beter worden uitgerust i.f.v. de befietsbaarheid.

▶ Publiek beleefbare grenzen |

Grenzen of overgangen zijn interessante plekken, waar verschillende landschappen, verschillende leefwerelden, verschillende verhalen en verschillende culturen de belevingswereld van recreanten verruimen.

We onderscheiden drie soorten grenzen die een aanknopingspunt vormen om de recreatieve aantrekkelijkheid te vergroten.

| HISTORISCHE OVERGANGEN OPEN RUIMTE – BOS |

De overgangen tussen bos en open ruimte appelleert aan het menselijke oerinstinct van jager-verzamelaar. De landschappelijke afwisseling, biodiversiteit en cultuurhistorische ontwikkeling van het landschap maken het aantrekkelijke plekken.

Vooral aan de zuidostrand van het gewestbos vormt het kleinschaligere groene landbouwlandschap een aantrekkelijke recreatieve overgang tussen open ruimte en bos. Het is een landschappelijke getuige van de historische ontginning van woeste gronden, wat een aanknopingspunt is voor informatieverstrekking, duiding en evenementen.

Dit kleinschalige landschap moet behouden blijven. Hier ontbreekt momenteel een recreatief netwerk.

| STAATSGRENS |

De staatsgrens is niet uniek in de Kempen maar biedt ook in het plangebied een aanknopingspunt om verhalen over de evolutie van de Nederlanden tot twee staten, en smokkel tijdens oorlog aan op te hangen. Bovendien valt de staatsgrens in het plangebied grotendeels samen met landschappelijke overgangen tussen bos en open ruimte.

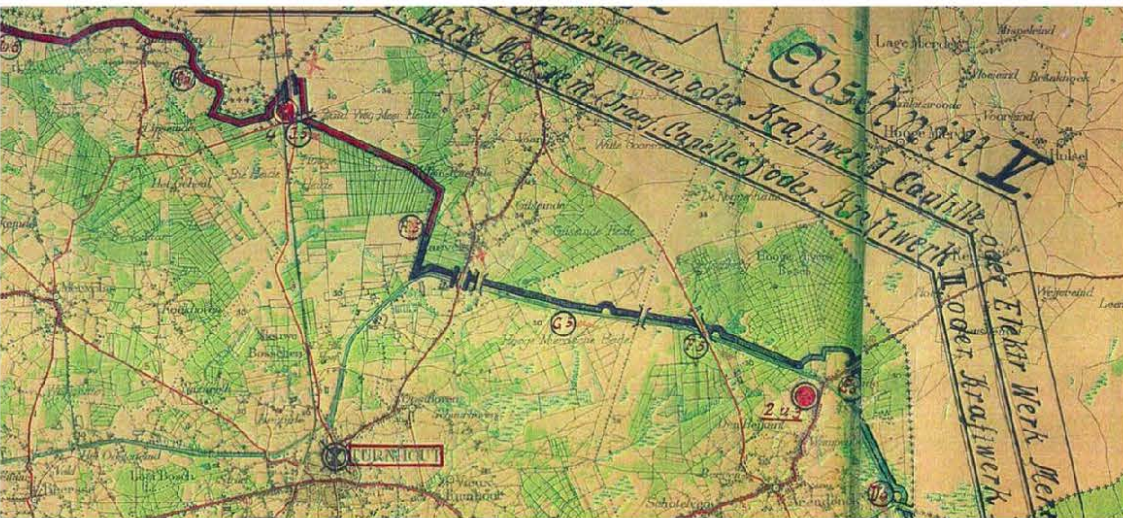
Naast de verknoping van recreatieve ontwikkelingen in het plangebied op de reeds verder ontwikkelde recreatieve infrastructuur aan Nederlandse zijde, is het beleefbaar maken van de grens zelf een werkpunt op zich. Een goed befietsbaar (langere afstands)fietspad op/aan de grens is nodig. Historische getuigen van de grens, zoals de grenspalen, moeten beleefbaar (bereikbaar, zichtbaar, herkenbaar) worden gemaakt.

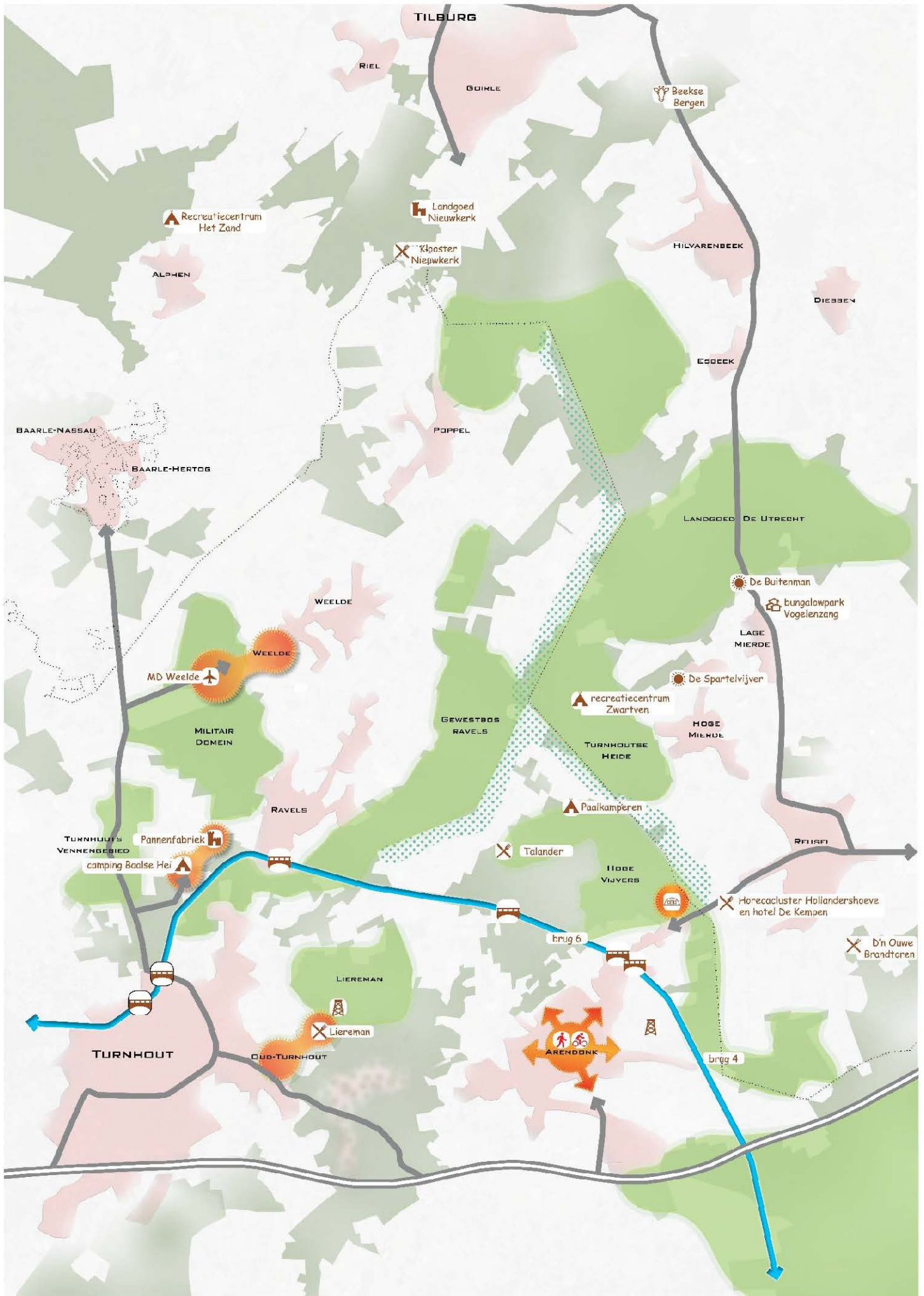

VERSTERKEN DORPSRANDEN

Het creëren van publieke ruimten met een openruimtekarakter, op de overgang van de dorpskernen en de open ruimte, versterkt de identiteit als plattelandsbewoners van de lokale bevolking. Wandelaars die een ommetje maken en gebruikers van publieke functies op de rand van de kern ontmoeten er meer gewortelde gebruikers van de open ruimte.

Hier komt op de eerste plaats de behoefte aan een fijnmazig wandelwegennetwerk. Trage wegen langsheen beekvalleien aan de rand of vanuit de kernen en vanuit publieke plaatsen aan de rand van de kern vormen aanknopingspunten. Deze worden best vormgegeven met een zekere herbergzaamheid en rust die uitnodigt tot verpozing, observatie en ontmoeting. De overgangszone kan zelf als 'tussenruimte' worden vormgegeven, bv. door een landschappelijk meer aangepaste inpassing van sportterreinen, volkstuintjes,... die een vloeiende overgang maken naar de openruimte (vgl. de vroegere 'gemene gronden'). Daarnaast kunnen ook tijdelijke evenementen het contact tussen dorp en openruimte versterken (dorpsfeest in een tent op de wei, kunsttentoonstelling in de open ruimte,...)

▶ Toeristisch recreatieve knooppunten |

In het plangebied is nood aan toeristisch-recreatieve knooppunten waar de recreatieve druk wordt ontvangen. Van daaruit worden bezoekers uitgenodigd om het gebied verder te verkennen. Deze knooppunten hebben volgende kenmerken:

- het zijn goed (auto)bereikbare vertrekpunten
- ontsloten vanaf hoofdwegennet op wijze die gebied niet bijkomend doorsnijdt
- ze vormen een bestemming op zich
- er is een (hoogdynamische) bundeling van beleven, verblijven en vertrekken
- een divers verblijfsrecreatief aanbod, horeca, aanvullend toeristisch-recreatief aanbod, informatie, ... worden er geconcentreerd en uitgebouwd.

In het plangebied worden vier plekken als toeristisch recreatieve knooppunten aangeduid (zie volgende pagina). Het zijn a.h.w. bipolen waar de wisselwerking tussen bestaande of te ontwikkelen plekken onderling in wisselwerking zouden moeten gaan.

De ontwikkeling van deze bipolen als recreatieve knooppunten moet de aantrekkingskracht van het gebied als toeristisch-recreatieve regio vergroten. Door de polen programatorisch te differentiëren ontstaat binnen de regio een aanbod aan toeristisch-recreatieve voorzieningen waar een veelheid aan doelgroepen zijn gading kan vinden. Van daaruit kunnen zij ook de andere belevenissen in het gebied ontdekken.

De spreiding van deze knooppunten in het plangebied, moet ook zorgen voor een spreiding van de recreatieve druk over de verschillende beleefbare landschappen.

Om de regio als één samenhangend toeristisch-recreatief gebied, te versterken en te promoten, is een goede informatie-infrastructuur (informatievoorziening) aangewezen. Deze dient voldoende geïntegreerd te zijn en behoort dus geen wirwar te blijven van tal van anderssoortige borden of, nog erger, netwerken en initiatieven die op zich staan.

De ontwikkeling van een specifieke “huisstijl” kan leiden tot een herkenbare identiteit voor dit onderdeel van de Kempen maar is zeker geen vereiste. Belangrijker lijken de integratie van en geïntegreerde communicatie over netwerken en recreatieve belevenissen.

Een gemeenschappelijke huisstijl voor de communicatie over het project (website, audiovisuele promotie, artikels, ...) die zich inschrijft in de promotie als toeristische bestemming van de volledige Kempen, waarvan het plangebied een representatief onderdeel vormt, is dus belangrijk.

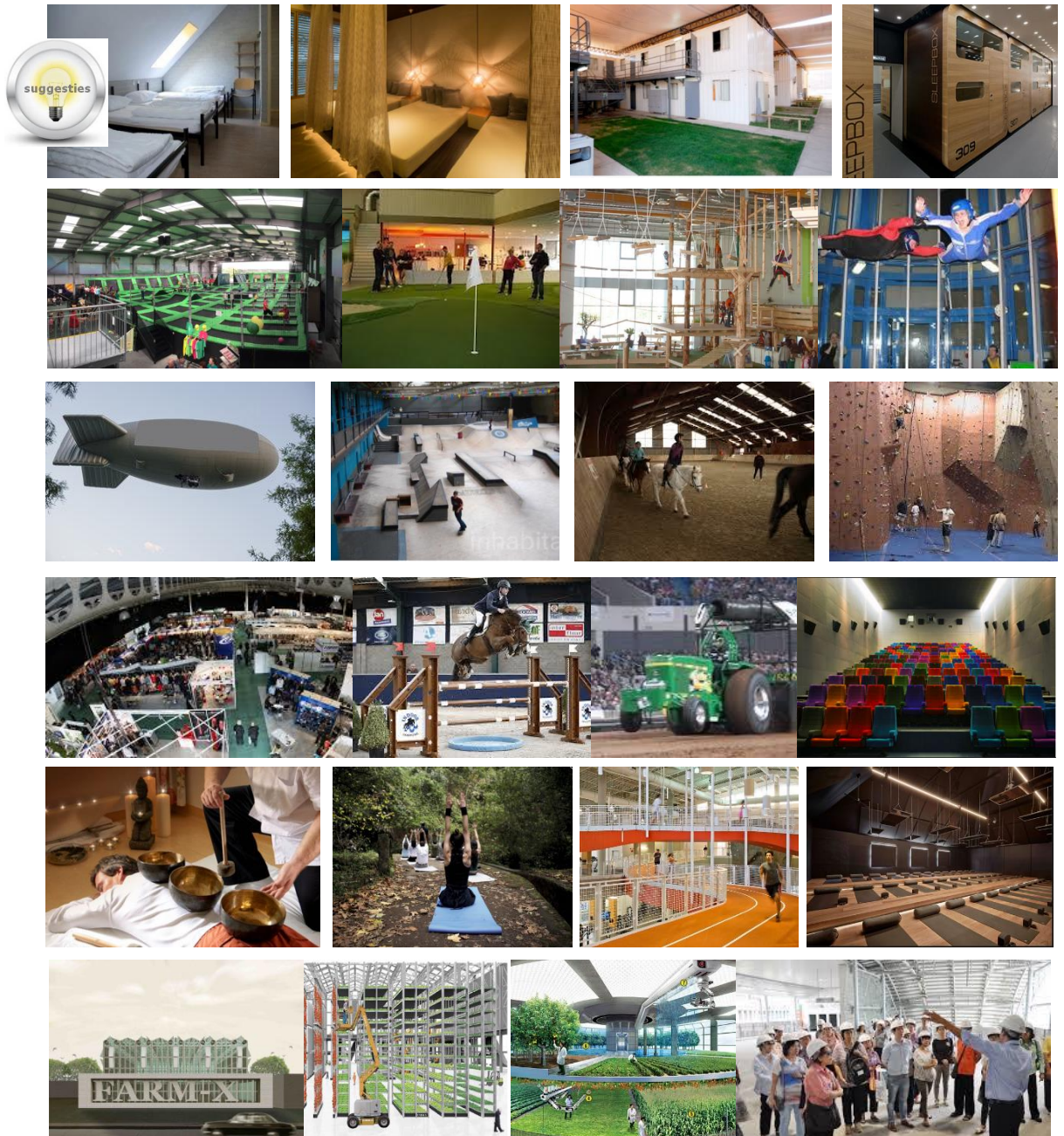

| 4 > Werkspoor beleefbare landschappen

|> KERN OUD TURNHOUT & BEZOEKERSCENTRUM LIERMAN |

|> Vliegveld Weelde & Dorpskern Weelde |

| KERN OUD-TURNHOUT & BEZOEKERSCENTRUM LIEREMAN |

Het bezoekerscentrum van de Liereman is een gekende toeristisch-recreatieve trekpleister. Toch is het niet wenselijk dat grote getalen recreanten tot daar rijden. De kern van Oud-Turnhout is beter ontsloten t.o.v. het hoofdwegennet en heeft ook heel wat te bieden, bv. qua horeca.

Het doel is om de wisselwerking tussen beiden te vergroten. Dit situeert zich vooral op het vlak van aangename en goed aangeduide fiets- en wandelroute(s) tussen de kern en het bezoekerscentrum Liereman. Hierdoor kan o.a. de horeca in de kern mee profiteren van de aantrekkingskracht van de Liereman, en zou de (auto)druk aan het bezoekerscentrum moeten afnemen.

| VLEGVELD WEELDE & DORPSKERN WEELDE |

De leegstaande loodsen aan het vliegveld van Weelde bieden een potentie om nieuwe toeristisch-recreatieve trekpleister te ontwikkelen. Deze is goed ontsloten vanuit de N119 (Steenweg op Baarle) en ligt ingebed in het beleefbare groene landschap rond het vliegveld. Van daaruit kan ook de kern van Weelde worden verkend. Bovendien ligt deze pool niet ver van het Bels Lijntje als toeristisch-recreatieve fietsas.

De programmatorische invulling van de voormalige loodsen staat nog niet vast. Een toeristisch-recreatieve ontwikkeling met een complementair aanbod voor de regio staat voorop. Hierbij zijn verschillende denkrichtingen mogelijk, eventueel te combineren:

- (groeps)verblijf, voor verschillende doelgroepen en in verschillende accommodatieklassen (bv. bos- en boerderijklassen voor leerlingen, kamphuizen, jeugdherberg voor jeugd, groepsaccommodatie voor families, vereniging of bedrijven)
- indoor recreatie (bij voorkeur in combinatie met outdoor / natuur / landbouw / vliegen)
- polyvalente ruimte (beurzen, meeting, evenementen,...)
- wellness / wellbeing / stilte
- landbouwincubatie – en showcase centrum in relatie tot de hoogdynamische landbouw in de streek.

4 > Werkspoor beleefbare landschappen

> KERN ARENDONK |

> MILITAIRE SITE ARENDONK |

CONCEPTEN VOOR BELEEFBARE LANDSCHAPPEN | > Toeristisch recreatieve knooppunten |

| KERN ARENDONK |

De kern van Arendonk is een aantrekkelijke, goed uitgeruste, kern met veel groen. De kern is reeds goed voorzien van horeca en heeft met o.a. de sigarenindustrie, de quarantainestallen ook troeven op vlak van erfgoed. Doorheen de kern lopen tal van kerkwegels, plaatselijk Heufkens genoemd en zijn daardoor interessant voor wandelaars. Langsheen deze trage wegen loopt men, vaak via groen, ook zo de open ruimte in. Langsheen de Wamp bijvoorbeeld kan men via een aantrekkelijk decor met natuurgebieden (oa het Goorken) wandelen in de richting van het kanaal. In noordelijke richting kan men via de sportterreinen naar het boscomplex van de Hoge vijverbossen. De afstanden vanuit de kern naar het kanaal en de achtergelegen natuurgebieden (Rode Del, Hoge vijverbossen) en naar de Liereman zijn vrij groot maar door een goede ligging op het fietsknooppunten-netwerk is Arendonk ook een prima vertrekpunt voor fietsers.

Omwille van deze troeven en de zeer goede bereikbaarheid vanaf de snelweg wordt de kern van Arendonk geselecteerd als toeristisch-recreatieve knoop voor wandelaars en fietsers.

In het kader van het ARO-project kan gewerkt worden rond het versterken van het toeristisch recreatief aanbod in de kern, rond het valoriseren van sites (bvb Villa Deroissart) in die optiek, rond het verbeteren, bewegwijzeren en promoten van de trage verbindingen tussen de kern en het kanaal en de grote natuurgebieden (Hoge Vijverbossen, Liereman, Goorken, Rode Del, ...) ...

| MILITAIRE SITE ARENDONK |

Ten noordoosten van de kern van Arendonk en ten noordoosten van het kanaal, zeer goed ontsloten vanuit Nederland en vanuit de kern Arendonk, ligt de bij de staatsgrens het militaire domein van Arendonk. Het terrein heeft een oppervlakte van ongeveer 92 ha en is een voormalige Duitse basis die sinds 1962 en 1997 dienst deed als munitieopslagplaats. Op het domein bevinden zich 81 munitiebunkers, volledig ingegraven/ingepast in een fraai bebost landschap. Op een beperkte oppervlakte na is het domein sinds jaren niet meer in gebruik. De site is zeer goed gelegen als toegangspoort tot o.a. de Hoge vijverbossen en leent zich voor meerdere ontwikkelingen.

Hierbij worden onder andere ontwikkelingsmogelijkheden gezien in :

- groepsverblijven voor jeugd, vriendengroepen en mogelijkheden voor avontuurlijk logeren; dergelijke verblijven zijn slechts beperkt aanwezig in de Kempen terwijl er een duidelijke vraag naar is
- mogelijkheden voor excentriek logeren, bvb in geval van luxueuze inrichting van de binnenruimten van de bunkers
- indoor evenementen in een bijzonder kader (deels ingegraven bunkers in volledig beboste omgeving)
- sportieve en outdoor activiteiten

Dergelijke ontwikkelingen zijn uiteraard slechts mogelijk mits vervreemding van het terrein door de militaire overheid, minstens het verlenen van rechten vanuit deze overheid.

4 > Werkspoor beleefbare landschappen

▶ CAMPING BAALSE HEI & OUDE PANNENFABRIEK

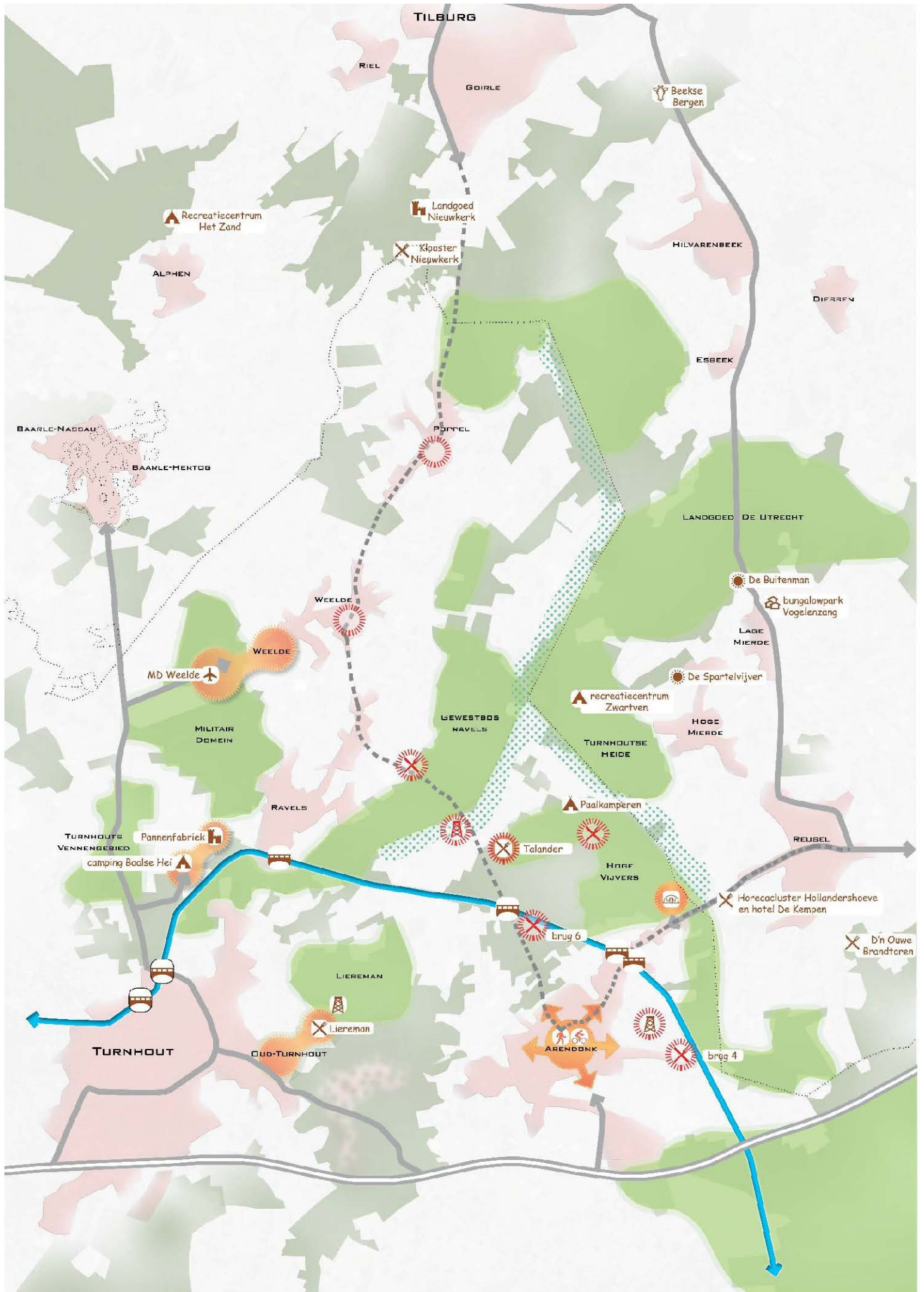
| CAMPING BAALSE HEI & OUDE PANNENFABRIEK |

Over de Oude Pannenfabriek loopt onderzoek naar mogelijke herontwikkelingsmogelijkheden vanuit verschillende invalshoeken. De ligging tussen het Turnhouts Vennengebied, het groengebied aan de zuidkant van het vliegveld van Weelde en aansluitend op het kanaal als toeristisch-recreatieve as en de bestaande camping Baalse Hei. Een toeristisch-recreatieve invulling wordt vooropgesteld.

Hierbij worden vooral ontwikkelingsmogelijkheden gezien in:

- diversifiëren van het verblijfs- en horeca aanbod in nieuwe creatieve vormen (glamping, bomenrestaurant, ...)
- bijkomende recreatiemogelijkheden met duidelijke band met de openruimte en/of het kanaal (natuurlijke speeltuin, recreatieplas, kanoën,....)
- evenementen die een link hebben met de identiteit en/of producten van eigen streek (boerenmarkt, ambachtenmarkt,...)

Om deze plek als toeristisch-recreatief knooppunt op regionaal niveau te laten functioneren, is een verbeterde ontsluiting naar de N119 nodig.

▶ Recreatieve (auto)route met parelsnoer van belevenissen |

De lokale weg van Arendonk over Eel, Weelde en Poppel is de weg met de grootste openruimte-ervaring doorheen het gebied. Deze weg sluit - via Poppel naar Tilburg, en via Arendonk naar Reusel – aan op de verzamelweg doorheen het recreatieve gebied aan Nederlandse zijde, en vormt zo een recreatieve lus waarlangs verschillende recreatieve plekken te bereiken zijn, zowel voor wegverkeer als met de fiets.

Langsheen deze weg worden verschillende plekken uitgebouwd tot toegangspoorten voor de belevingslandschappen. Elk van deze plekken vormt op zich ook een belevenis, zij het op een laagdynamischer niveau dan de toeristisch-recreatieve knooppunten (trekken minder volk, voor minder lange tijd). Gemeenschappelijke kenmerken zijn:

- de aanwezigheid van horeca en voorzieningen
- cultuur, informatie en vorming
- startpunten voor beleefbare open ruimte (wandelen en fietsen), met een kleinschalige parking.

Volgende plekken worden als belevenisplek aangeduid:

- Talander Wouwershoeve (als poort tot bosdomein hoge vijvers)
- Voormalig Boswachtershuis Ravels (als poort tot Ravelsbos)
- Brouwerij weelde en historisch centrum Weelde (als poort tot het omliggende open landbouwlandschap)
- kern Poppel (in relatie tot het Gemeentebos)
- uitkijkpunt(en) over landschap

Samen met de toeristische route vormen ze een parelsnoer van belevenissen.

4 > Werkspoor beleefbare landschappen

▶ TALANDER EN BOSDOMEIN HOGE VIJVERS |

▶ BOSWACHERSHUIS RAVELS EN RAVELSBOS |

▶ BROUWERIJ WEEDE EN WEEDE CENTRUM |

▶ POPPEL EN GEMEENTEBOS |

▶ UITKIJKPUNTEN OVER LANDSCHAP |

| TALANDER, WOUWERSHOEVE EN BOSDOMEIN HOGE VIJVERS |

Talander heeft als kleinschalige zorginstelling al werk gemaakt van toeristisch-recreatieve ontvangst (o.a. theehuis). De Talanderwandeling kreeg in 2014 grote bekendheid. De instelling verwierf recent een concessie op de Wouwershoeve en wenst haar werking hier verder uit te bouwen en de toeristisch-recreatieve functies naar daar te verplaatsen. Naast bijkomende capaciteit voor begeleid wonen worden het theehuis, de kruidtuin met bijen, een zelfpluk bloementuin, de boerderij met ezels en schapen, ...naar daar verhuisd, worden een tweetal vakantiestudio's voorzien voor bezoekers met zorgvraag als ook een polyvalente zaal. Tevens wordt het cultuurhistorisch landschap rond de hoeve hersteld en landbouwactiviteiten i.f.v. agrobiodiversiteit ontwikkeld. Hiermee vormt Talander in de Wouwershoeve een nieuwe belevenisplek en trekpleister binnen bosdomein Hoge Vijvers. Er wordt voorzien in een infopunt, een laadpunt voor elektrische fietsen, een plaspunt, en aanbindpaal voor paarden,... en eventueel kan een ezel van Talander worden gebruikt om op stap te gaan. Dit is een schoolvoorbeeld van wat wordt bedoeld met een kleinschalige recreatieve poort.

| BOSWACHERSHUIS RAVELS EN RAVELSBOS |

Het voormalige boswachtershuis van ANB aan de noordwestelijke rand van het Gewestbos staat momenteel leeg. Dit sluit aan op de weg Arendonk-Eel. Het is een gebouw met een zekere cultuurhistorische waarde en veel potentie, zowel in het gebouw als op de bijhorende gronden. Hier kan een nieuwe toegangspoort tot het Gewestbos worden gecreëerd met kleinschalige horeca, een speelplek, kleinschalige parking,... Het is ook een uitgelezen kans om het bezoekerscentrum 'Boshuis Ravels' te herlocaliseren. Dit ligt momenteel moeilijk vindbaar in een verkaveling aan de rand van de kern van Ravels. De werking omvat een tentoonstellingsruimte, een cafetaria en een educatieve tuin.

| BROUWERIJ WEELDE EN WEELDE CENTRUM |

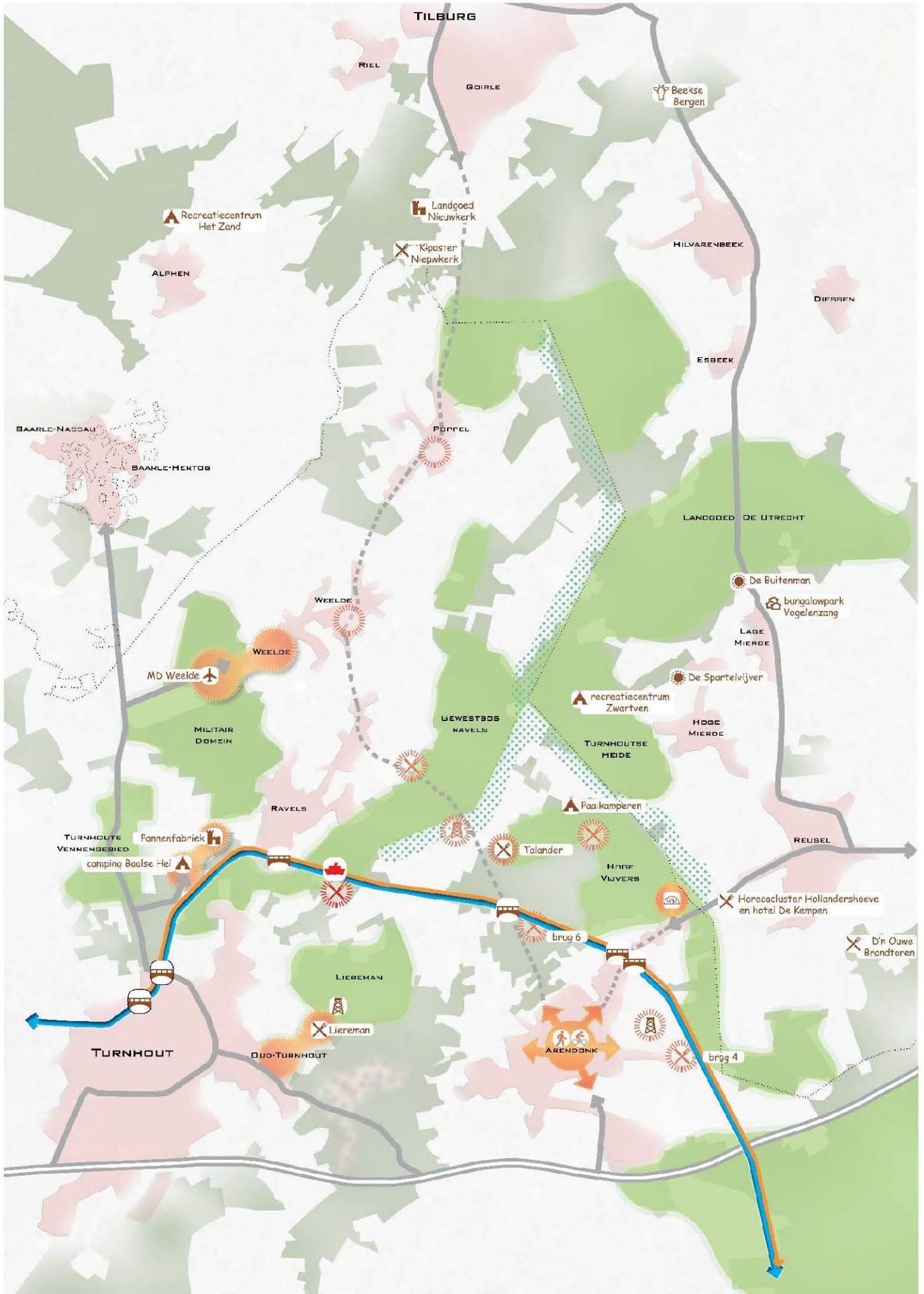
De brouwerij van Weelde en het historische centrum van Weelde (Hof ten Berge) zijn de meest pittoreske plekken in de kern, maar tevens enigszins verborgen. Het doel is om deze plekken sterker op het voorplan te krijgen als kleinschalige belevenisplekken voor bewoners én toeristen, en in te schakelen als poort tot het omliggende open ruimte landschap. Werkpunten zijn o.a.: aansluiting op recreatieve routes, horecagelegenheid, infopunt, fietsstalplaatsen, ... als ook promotie. Mogelijks kan ook één of beide kerken (meer) culturele of toeristisch recreatieve evenementen herbergen.

| POPPEL EN GEMEENTEBOS |

De pittoreske omgeving van de dries van Poppel vormt al een aangenaam vertrekpunt voor wandelaars en fietsers. Bijkomende accommodatie kan dit verder ondersteunen zoals een infopunt (bv. in samenwerking met één van de horecazaken), geschikte fietsenstalling, Een belangrijk aandachtspunt is om de pittoreske omgeving van de dries, en de korte afstanden tussen pittoreske omgeving en de open ruimte (omgeving pastorie, kerk,...) niet (verder) verloren te laten gaan.

| UITKIJKPUNTEN OVER LANDSCHAP

Uitkijkpunten met weidse zichten laten bezoekers de weidsheid en kwaliteit van het belevingslandschap van het gebied Arendonk-Ravels-Oud-Turnhout pas echt in zijn geheel beleven. Minstens één (bijkomend) uitkijkpunt is wenselijk als onderdeel van het parelsnoer van belevenissen. Een goede locatie ligt ter hoogte van de zuidrand van het Gewestbos.

CONCEPTEN VOOR BELEEFBARE LANDSCHAPPEN | Kanaal als recreatieve route met belevenissen

▶ Kanaal als recreatieve route met belevenissen |

Het kanaal Dessel – Schoten is een belangrijke recreatieve (fiets)as die het gebied doorsnijdt en raakt aan verschillende componenten van het belevenislandschap. Het recreatief gebruik als waterweg is evenwel beperkt. Er zijn ook nauwelijks fysieke link en functionele link tussen het kanaal en de omgeving, waardoor fietsers eigenlijk aan het gebied 'voorbij' rijden. Daarom is het belangrijk dat vlakbij het kanaal belevenisplekken worden ontwikkeld die duidelijk zichtbaar/vindbaar zijn van op de dijken en aanzetten tot een stop of zelfs een langer verblijf. Van daaruit kan de omgeving verder worden verkend. Stimuleren van het recreatief gebruik van de waterweg zelf, als onderdeel van het recreatief gebeuren in het plangebied, zal ook de link tussen het kanaal en de omgeving versterken.

Belevenissen creëren vlakbij of op het kanaal wordt vooral gezien gekoppeld aan:

- Oude pannenfabriek
- Burcht Hertog Jan en Veerpont
- Uitkijktoren t Goorken en natuurgebieden langs kanaal
- Recreatief gebruik kanaal, logies en horeca op het water

▶ OUDE PANNENFABRIEK |

▶ UITKIJKTOREN GOORKEN EN NATUURGEBIEDEN LANGS KANAAL |

▶ BURCHT HERTOG JAN EN VEERPONT |

▶ RECREATIEF GEBRUIK KANAAL, LOGIES EN HORECA OP HET WATER |

| OUDE PANNENFABRIEK |

Bij de ontwikkeling als toeristisch-recreatieve poort is de ruimtelijke (fysieke) relatie met het kanaal een belangrijk aandachtspunt. Programmatorisch moet zeker ook voorzien worden in functies die recreatieve fietsers aanzetten tot stoppen, zoals horeca, evenementen,

| BURCHT HERTOG JAN EN VEERPONT |

Burcht Hertog Jan was lange tijd een horecazaak maar heeft een tijd leeg gestaan. Recent werd het goed verkocht voor een nieuwe horeca-uitbating. De karakteristieken van de kasteelhoeve nodigen uit om te verpozen en kan een trekpleister op zich zijn. Een nieuwe horeca-uitbating zal terug een stopplaats zijn, van waaruit ook de link naar Liereman kan worden gelegd. Het bijhorende pont, dat voorheen werd bediend vanuit de vroegere horecazaak, legt ineens ook de link naar het Gewestbos aan de overkant van het kanaal.

| UITKIJKTOREN GOORKEN EN NATUURGEBIEDEN LANGS KANAAL |

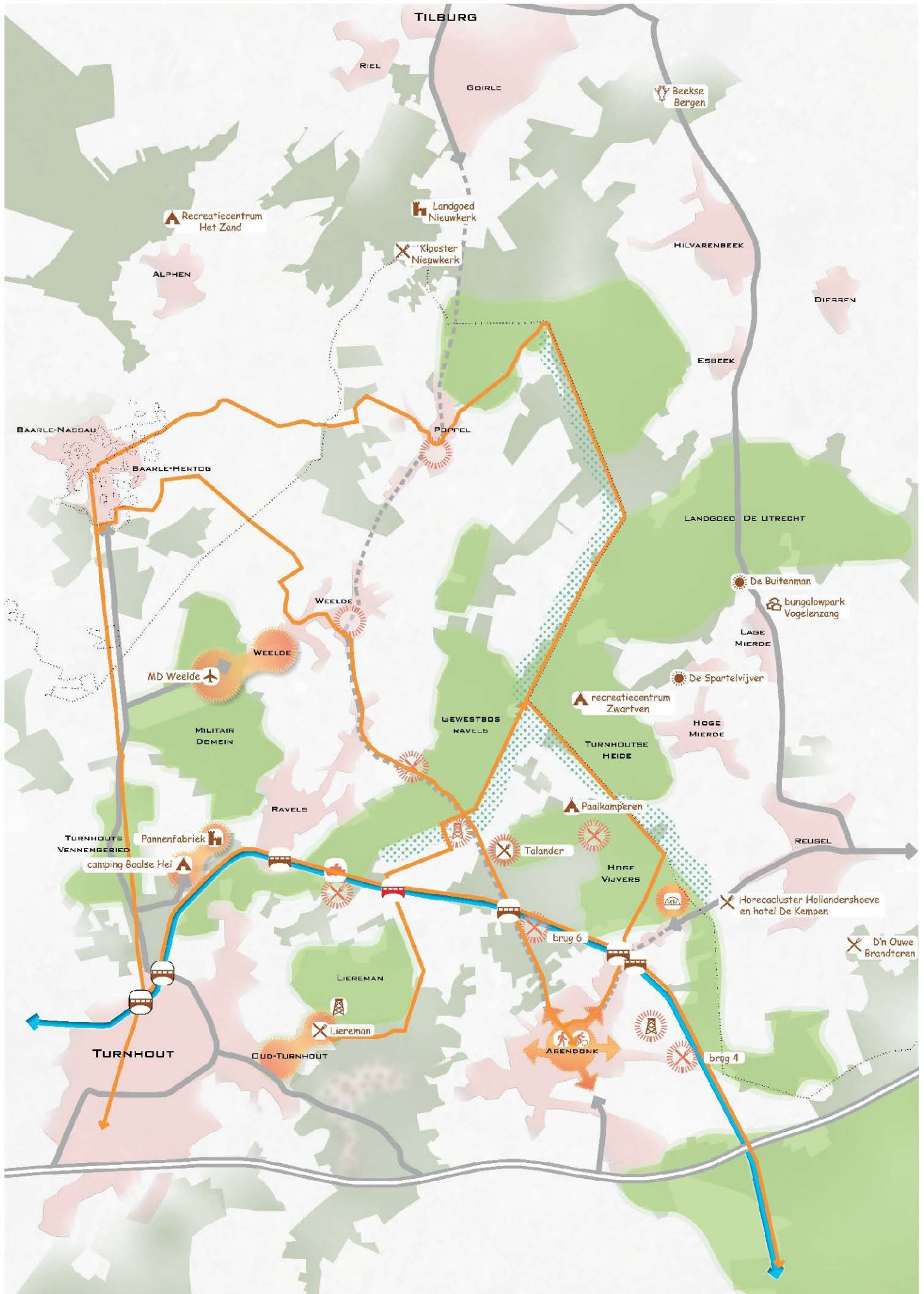
Het Goorken is een natuurgebied langs het kanaal in de vallei van de rivier Wamp. In dit moerassig gebied vind je zowel laagveen, heide en rietlanden als open water, wilgen- en gagelstruiken. Het Goorken is uitgerust met een uitkijktoren, picknicktafels en een vogelkijkhut. Door zijn ligging vormt het de schakel met Arendonk en het kanaal als recreatieve as.

| RECREATIEF GEBRUIK KANAAL, LOGIES EN HORECA OP HET WATER |

Recreatie richt zich in hoofdzaak op rust en natuurgerichte recreatie. Het recreatief gebruik van het kanaal als vaarweg wordt vooral gezien voor (rustige) pleziervaart en niet-gemotoriseerd varen (kajak, kano). Geluidproducerende watersporten zijn niet wenselijk. Zowel vrachtverkeer als toeristisch-recreatief verkeer moet mogelijk zijn.

Rekening houdend met het kaderplan dat voor het kanaal werd uitgewerkt, zijn er mogelijkheden voor pleziervaart ter hoogte van brug 4 (Moerenstraat) in Arendonk, waar geen uitbouw van watergebonden bedrijvigheid wordt beoogd. Hier is een aanmeermogelijkheid in de zwaairom voorzien. Dit kan van beperkte omvang zijn in de vorm van een passantensteiger. Ook aan Brug 5 (Grens – Arendonk) is een beperkte aanmeermogelijkheid ingeschreven. In de zwaairom tegenover de Pannenfabriek is er al een jachthaven voor pleziervaart. Voor kajak- en/of kanovaart zijn bijkomende instapplaatsen nodig. Een interval van ongeveer 10 km is wenselijk. Dit is ongeveer de afstand tussen de Pannenfabriek en brug 5 (Grens). Omwille van het bedrijfsmatig karakter aan de zwaairom aan brug 5, lijkt de zwaairom aan brug 4 (Moerenstraat) meer geschikt. De vaarafstand tot Pannenfabriek is ca. 12 km.

Logies of horeca op het water is enkel te combineren met vracht- en recreatief vaarkeer indien in een zwaairom gelegen. De zwaairommen aan (watergebonden) bedrijventerreinen zijn minder geschikt. Mogelijkheden situeren zich ter hoogte van de zwaairom tegenover de Pannenfabriek en aan brug 4 (Moerenstraat).

▶ Vervolledigen hoofdfietsnetwerk |

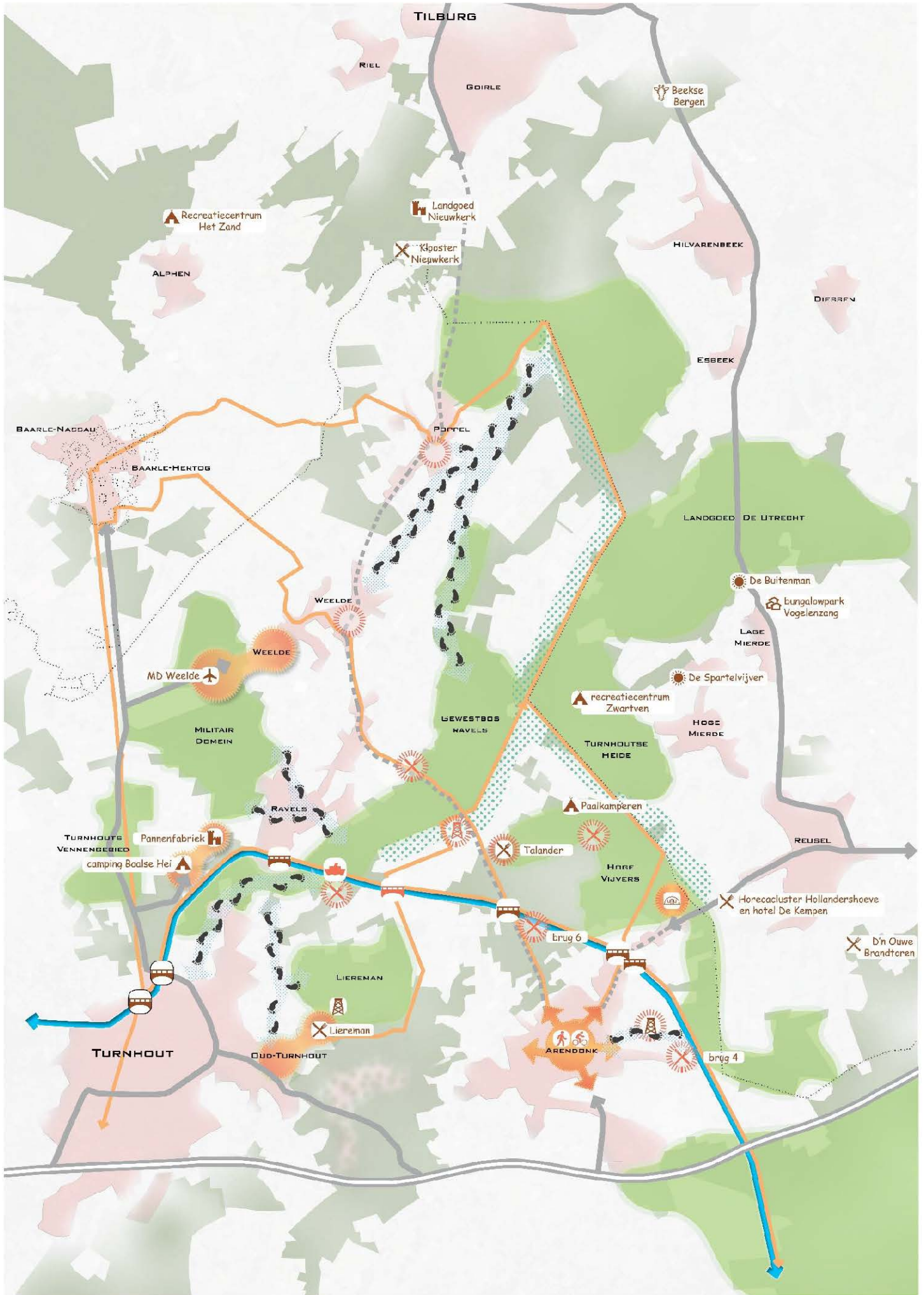
Het kanaal en het Bels Lijntje zijn twee hoofdassen voor (recreatief) fietsverkeer. Daarnaast zijn er heel wat fietsroutes in het plangebied, veelal onderdeel van het knooppuntennetwerk. Ook de weg Arendonk-Eel-Weelde is recent voorzien van veilige comfortabele fietspaden. Wat ontbreekt is een noordoost-zuidwestgerichte verbinding. Het kanaal vormt hier een barrière.

Het doel is om een comfortabel fietslussensysteem uit te bouwen voor de (snellere) langafstandsfietser, waarmee de belangrijke belevenissen worden aangedaan en het hele gebied kan worden verkend (zie kaart). Zo ontstaan a.h.w. een hoofdnetwerk voor recreatief fietsverkeer doorheen het gebied. Dit geeft grotere lussen (sportief fietsen, elektrisch fietsen) in achtvorm en dus meer schakelmogelijkheden binnen het recreatief-toeristische knooppuntennetwerk.

Het spreekt voor zich dat het comfort en de veiligheid voor snelle fietsers een voorwaarde zijn.

Een nieuwe voet- en fietsbrug ter hoogte van Kijkverdriet (in het verlengde Lage Mierdse weg over het kanaal aansluitend op de aardgasleidingstrook) moet zorgen voor een bijkomende verbinding overheen het kanaal, als onderdeel van het hoofdfietsnetwerk. Deze zorgt tevens voor een nieuwe recreatieve verbinding te realiseren tussen de gewestbossen en De Liereman

▶ Versterken wandelrelaties vanuit en door dorpen |

Voor wandelaars wordt de link tussen de kernen en de belangrijke groengebieden verbeterd. Het zijn paden over langere afstand die bewoners tot in de groengebieden brengen, en vice versa recreatieve wandelaars tot in en doorheen de kernen brengen.

Er wordt gezocht naar de meest aangename routes van/naar de kernen, via verbindingen die de openruimte-ervaring zo sterk mogelijk houden, zonder lange routes door bebouwd (verkavelings)weefsel. De waterlopen vormen hierbij goede aanknopingspunten.

Deze routes vergen verdere openstelling van bestaande of nieuwe trage wegen.

Dit deelconcept verhindert vanzelfsprekend niet dat bezoekers van specifieke groengebieden hun verkenning of wandeling rechtstreeks aan dat natuurgebied starten. Maar omgekeerd is het wel een uitgelezen kans om de kernen toeristisch-recreatief en economisch te laten meegenieten van de groene parels die ze op hun grondgebied hebben.

| OUD-TURNHOUT |

- ▶ *LIEREMAN VIA DE AA*
- ▶ *BURCHT HERTOG JAN, VEER, KANAAL & GEWESTBOS VIA DE AA*

| POPPEL |

- ▶ *GEWESTBOS VIA DE AA*
- ▶ *WEELDE VIA DE AA / HEESDIJKSE LOOP*

| ARENDONK |

- ▶ *KANAAL VIA DE WAMP, 'T SLUISKEN, 'T GOORKEN*

| DOORWANDELBAARHEID RAVELS |

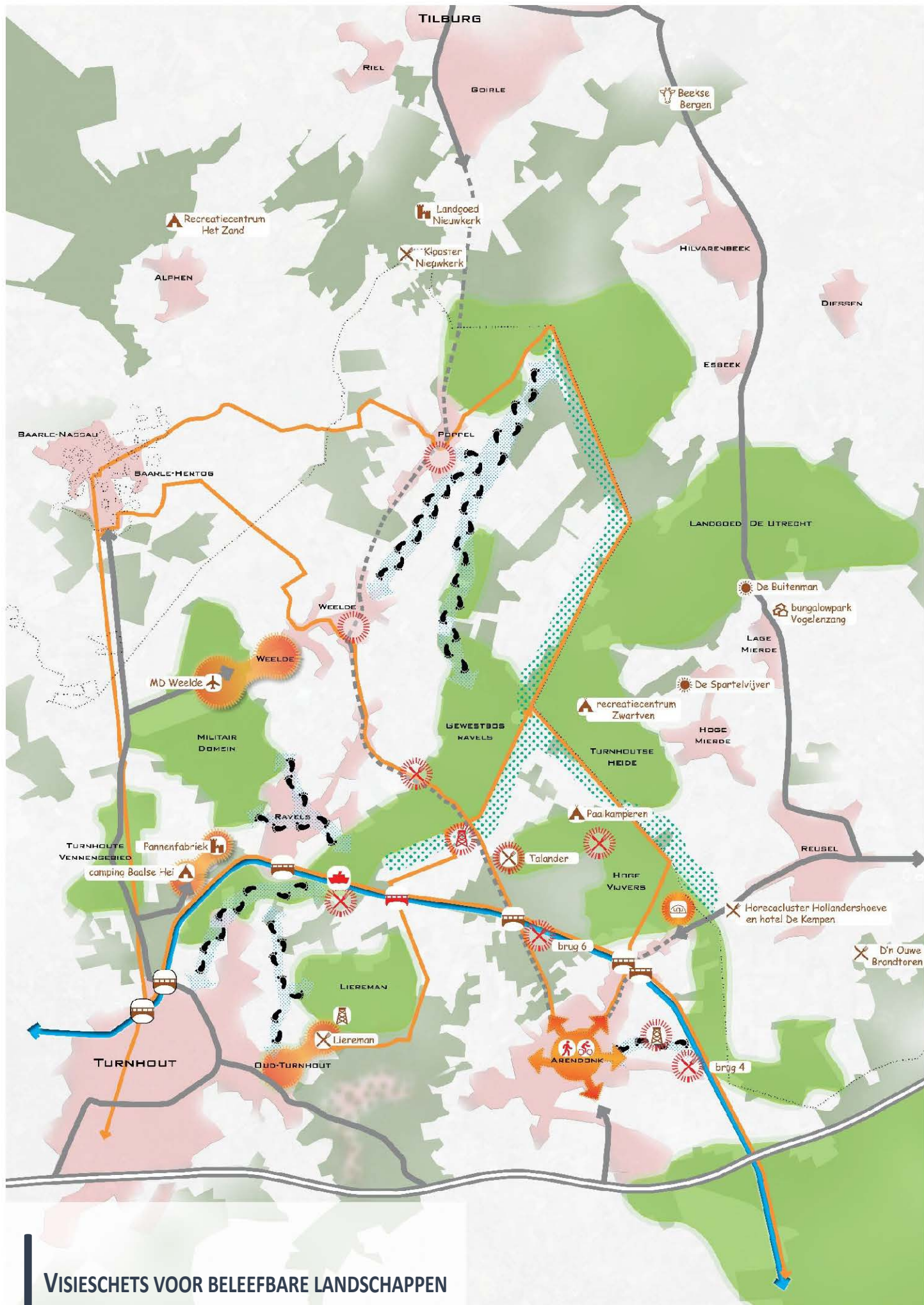
▷ VAN VLEGVELD WEELDE TOT GEWESTBOS/KANAAL VIA DE LINIEWEG & VIA O.L.V.-STRAAT / BOVENHEIDE / LUSTHOVEN

| TURNHOUT |

▷ BURCHT HERTOOG JAN, VEER, KANAAL & GEWESTBOS VIA HET VOORMALIGE KLEIONTGINNINGSGBIED

VISSCHETS VOOR BELEEFBARE LANDSCHAPPEN

KRITISCHE SUCCESFACTOREN (KSF)

Om deze visie over de beleefbare landschappen - als onderdeel van het valoriseren van de open ruimte - op het terrein gerealiseerd te krijgen, zien we vier kritische succesfactoren.

► Engagementen inzake (publieke) investeringen |

Om de beleefbaarheid van de publieke landschappen te vergroten zijn een aantal investeringen in infrastructuur nodig. Denk maar aan een nieuwe voet- en fietsbrug over het kanaal, het uitbreiden en verbeteren van de recreatieve netwerken, het vergroten van de belevenissen in de publieke groengebieden,....

Deze landschappen zijn in eigendom en/of beheer van (semi-)overheden, die nauw betrokken waren in het tot stand komen van deze visie. Het initiatiefnemerschap is op zich dus geen heikel punt. Wél het vinden van de nodige budgetten, de prioritering van investeringen over de verschillende initiatiefnemers heen en het managen en opvolgen van engagementen ter zake.

Dit vergt dus een beslis- en opvolgingsstructuur waaraan de betrokken initiatiefnemers bereid zijn om te participeren.

► Het vrijwaren van de potenties en afstemmen van de visies |

Een aantal plekken spelen een belangrijke rol in de versterking van de recreatieve aantrekkelijkheid en ontsluiting van de regio als geheel, en de publiek beleefbare landschappen in het bijzonder. We denken hierbij bv. aan de Oude Pannenfabriek, het voormalige vliegveld van Weelde, de boswachterswoning aan het gewestbos van Ravels. Plekken waarbij overheden eigenaar zijn, of een belangrijke actor in het herontwikkelingstraject (bv. herbestemmingsinitiatieven, vergunningentrajecten,...). Een (her)ontwikkeling karent veelal binnen een middellange tot lange termijn perspectief. Tegelijkertijd lopen voor deze plekken eigenstandige herontwikkelingsstudies en -processen. Dit zou er toe kunnen leiden dat er andere visies voor worden ontwikkeld die niet of minder goed aansluiten bij de visie uit voorliggende studie. Bovendien kunnen andere belangen en opportuniteiten op korte termijn leiden tot programmatorische invullingen die de potenties als recreatieve poort of knooppunt ook op lange termijn hypothekeren.

Het komt er dus op aan om 'de neuzen in dezelfde richting' te krijgen en te houden. In het kader van de studie heeft de betrokkenheid van ANB in het studieproces er alvast toe

geleid dat voor de boswachterswoning van Ravels een concessie werd verleend aan een recreatief ondernemer. Voor de Oude Pannenfabriek werd een terugkoppeling gehouden met de onderzoekers die het ontwerp onderzoek uitvoeren i.f.v. Ruimte Vlaanderen en de gemeente. Een bevestiging van de visie voor ARO door de betrokken overheden als visiedocument met beleidswaarde, en het communiceren en consequent laten doorwerken er van in parallelle studie- en visievormingsprocessen is een randvoorwaarde om de potenties van de plekken voor valorisatie van de open ruimte niet verloren te laten gaan en de visie maximaal te laten doorwerken in de concrete projectuitwerking van deze plekken.

▶ Recreatief ondernemerschap stimuleren |

De valorisatie van de open ruimte vanuit publiek beleefbare landschappen hangt zeker niet enkel af van overheidsinitiatief. Zowel bij de herontwikkeling van de plekken die in overheidseigendom zijn (cf. Vliegveld Weelde), of waar de overheid sterk betrokken is (cf. Pannenfabriek), als plekken die in private eigendom zijn (bv. Burcht Hertog-Jan,..) is privaat ondernemerschap van groot belang om de beoogde (her)ontwikkeling te bewerkstelligen. Maar ook meer in het algemeen moet privaat ondernemerschap in de recreatieve sfeer worden ondersteund, bv. in functie van kleinschalige verblijfsmogelijkheden en horeca in de kernen.

Daarom is het belangrijk dat de visie ook naar potentiële (gekende, en niet-gekende) private recreatieve ondernemers wordt verspreid, en dat de (potentiële) ondernemers worden begeleid in het uitwerken van hun businessplannen in een richting die aansluit bij de visie voor het ARO-gebied. Daartoe moeten geëigende communicatiekanalen worden aangesneden met een heldere boodschap die aangeeft welke de verwachtingen, de mogelijke ondersteuning en randvoorwaarden zijn. De begeleiding bij het uitwerken van het businessplan in de gewenste richting en faciliteren van de realisatie (bv. planologisch initiatief, vergunningstrajecten,...) is een verantwoordelijkheid die bij betrokken overheden ligt.

▶ De bekendheid van de toeristisch-recreatieve aantrekkelijkheid vergroten |

Ondanks de aanwezigheid van grote publiek beleefbare landschappen, is het gebied niet sterk gekend als toeristisch-recreatief aantrekkelijke regio. Daardoor is het recreatief ondernemerschap ook niet sterk aanwezig. Dit leidt tot een kip-en-ei-situatie, waarbij ondernemerschap uitblijft, en doorheen uitblijven van dat ondernemerschap ook de recreatieve aantrekkelijkheid ondermaats blijft.

Het promoten van de toeristisch-recreatieve aantrekkelijkheid van de regio is een spoor op zich, dat op korte termijn te versterken is. Ook dit vergt middelen (bv. promotiecampagnes), initiatieven (bv. evenementen), infrastructuur (bv. website over het geheel aan mogelijke recreatieve belevenissen en voorzieningen), en coördinatie (bv. afstemming van initiatieven, uitwerken en bewaken van USP,...).

▶ Vermarkting en promotie onder het toeristisch merk Kempen |

Het versterken van de vrijetijdseconomie is een belangrijk spoor in het valoriseren van de open ruimte in het studiegebied. De sterkten en potenties van het gebied zijn groot maar op vandaag te weinig gekend en onderontwikkeld.

Hiermee dreigt de ontwikkeling in een vicieuze cirkel te blijven steken: weinig toeristisch-recreatief gekend, dus weinig (privaat) toeristisch-recreatief ondernemerschap, dus weinig promotioneel aantrekkelijk, dus weinig toeristisch-recreatief bekend, ... Promotie (vermarkting) is één van de middelen om het gebied op de kaart te zetten. Die vermarkting start bij productontwikkeling met potentie op de beoogde doelmarkt en dus met concrete initiatieven te stimuleren. Potentievolle toeristisch-recreatieve productontwikkeling en nadien promotie is dus nodig voor de voortdurende instandhouding en blijvende ontwikkeling van de vrijetijdseconomie in het studiegebied.

De ervaring van TPA leert dat aparte toeristische vermarkting van deelregio's naar een breed binnen- of buitenlands doelpubliek omwille van gebrek aan schaalgrootte en attractiekracht niet echt werkt. Deelregio's met een sterke eigen identiteit (bv. Klein-Brabant) of een uitzonderlijk aanbod en voldoende eigen middelen kan je eventueel op een nichemarkt of binnen een beperkt afzetgebied afzonderlijk vermarkten. Het studiegebied 'ARO' is op zich geen streek met een sterke eigen identiteit. Het biedt vooral potenties om met verschillende attracties en routes onder het toeristische bestemmingsmerk 'Kempen' te worden gepromoot. Elke attractie of belevenis kan immers perfect ondergebracht worden onder de noemers 'slapen', 'doen' en 'proeven' die op de website kempen.be worden gehanteerd. Ook de productlijnen die in het strategisch plan voor de Kempen (TPA, 2013) worden vooropgesteld – 'eigenzinnig pionieren', 'hartelijk logeren', 'den buiten avonturen', 'verle(i)den met toekomst', 'gulzig genieten' en 'flirten met de grenzen' - bieden voldoende aanknopingspunten om de verschillende toeristisch-recreatieve belevenissen in het studiegebied te catalogeren.

De mogelijke combinatie van verschillende attracties en belevenissen (bv. een afwisselende wandeling door bossen en landbouwgebied, terrasje, levendige kern bezoeken, streekproducten proeven, overnachten, ...) is natuurlijk een belangrijke potentie die niet uit het oog mag worden verloren. Op vandaag is dit echter als dusdanig nog geen sterk (gekend) product voor het ARO-gebied. Wel kan nu al worden gewerkt met een verwijzing 'andere belevenissen in de buurt...' bij elke attractie. Op termijn kunnen clusters van activiteiten als afzonderlijk product in de kijker worden gezet binnen het algemene merk Kempen.

Een bijkomend aandachtspunt is de grensoverschrijdende samenwerking met - en gezamenlijke promotie van - toeristisch-recreatieve attracties aan Nederlandse zijde.

Hierbij merken we op dat een duidelijk onderscheid moet worden gemaakt tussen de externe toeristisch-recreatieve communicatie en promotie enerzijds (zoals hiervoor beschreven) en anderzijds de interne organisatie die voor het valoriseren van de open ruimte in het ARO-gebied wordt opgezet. Die interne organisatie is natuurlijk wel sterk gebonden aan het studiegebied en moet, evenals de erin deelnemende actoren, bekend zijn bij (en communiceren met) de betrokken stakeholders maar behoeft geen externe zichtbaarheid naar een groot publiek of de bezoeker toe.

5 |

WERKSPOR (BE)LEEFBARE LANDBOUW

BESTAANDE STRUCTUUR

▶ Een jonge, aaneengesloten landbouwstructuur |

Het landbouwlandschap van ARO van vandaag is een relatief tot zeer jong landbouwlandschap.

De reden daarvoor is tweëërlei :

- enerzijds zijn grote delen van de huidige aaneengesloten landbouwareaal ontstaan door **grootschalige ontginning van woeste gronden** tijdens een korte tijdsperiode; alhoewel de ontginning voor landbouw (en bosbouw) van de heide reeds onder incentive van de Oostenrijkers begin 19^e eeuw kleinschalig op gang was gekomen (o.a. in de omgeving van het Kijkverdriet) is het op de grootschalige ontginning ten voordele van landbouw (of bosbouw) wachten op de De grote hongersnood van de jaren 1845-1847. Deze lag immers aan de basis van de wet van 26 maart 1847 die gemeenten kon verplichten hun braakliggende gronden tegen zeer lage prijzen te verkopen en eigenaars die hun gronden binnen de gestelde tijd niet in productie brachten te onteigenen.

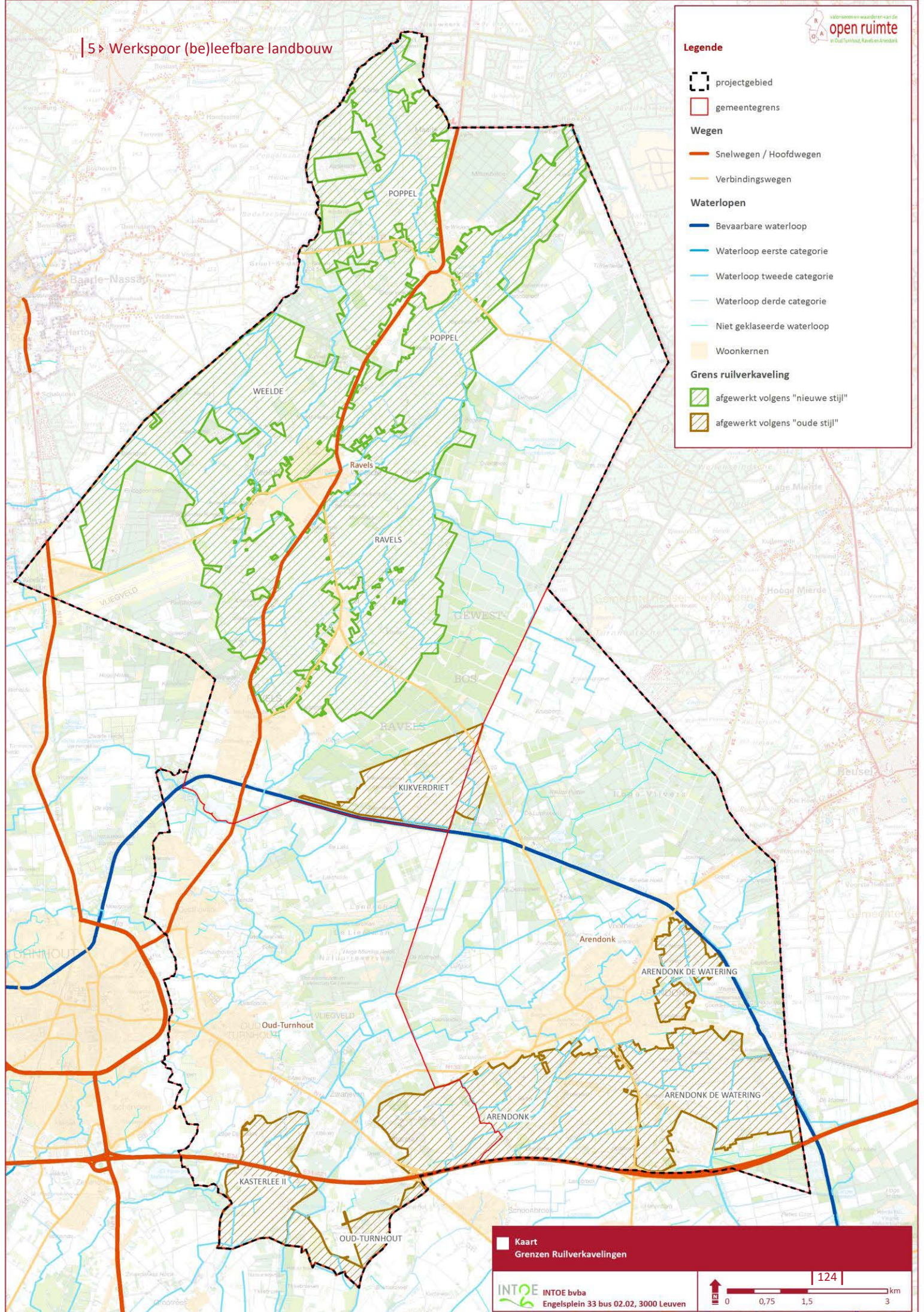
Op de Vandermaelenkaart van 1850 bijvoorbeeld is het wegenpatroon van de opstartende ontginning in grote delen van ARO bijzonder opvallend.

Quasi alle landbouwgronden zijn dus jonger dan 150 jaar.

5 Werkspoor (be)leefbare landbouw

Legende

- projectgebied
- gemeentegrens
- Wegen**
- Snelwegen / Hoofdwegen
- Verbindingswegen
- Waterlopen**
- Bevaarbare waterloop
- Waterloop eerste categorie
- Waterloop tweede categorie
- Waterloop derde categorie
- Niet geklasseerde waterloop
- Woonkernen
- Grens ruilverkaveling**
- afgewerkt volgens "nieuwe stijl"
- afgewerkt volgens "oude stijl"

 Kaart
Grenzen Ruilverkavelingen

Legende

 projectgebied

 gemeentegrens

Wegen

 Snelwegen / Hoofdwegen

 Verbindingswegen

Waterlopen

 Bevaarbare waterloop

 Waterloop eerste categorie

 Waterloop tweede categorie

 Waterloop derde categorie

 Niet geklasseerde waterloop

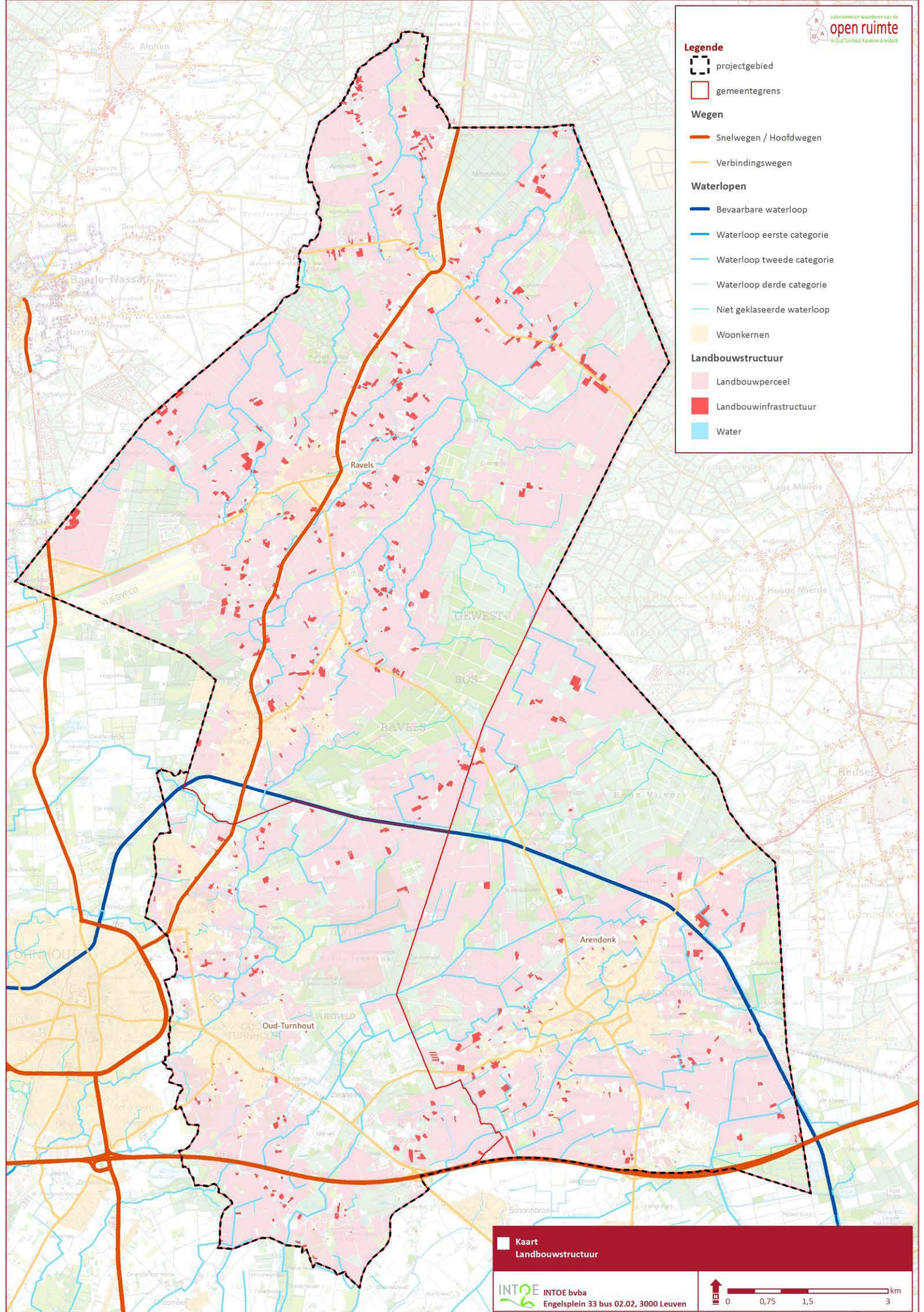
 Woonkernen

Landbouwstructuur

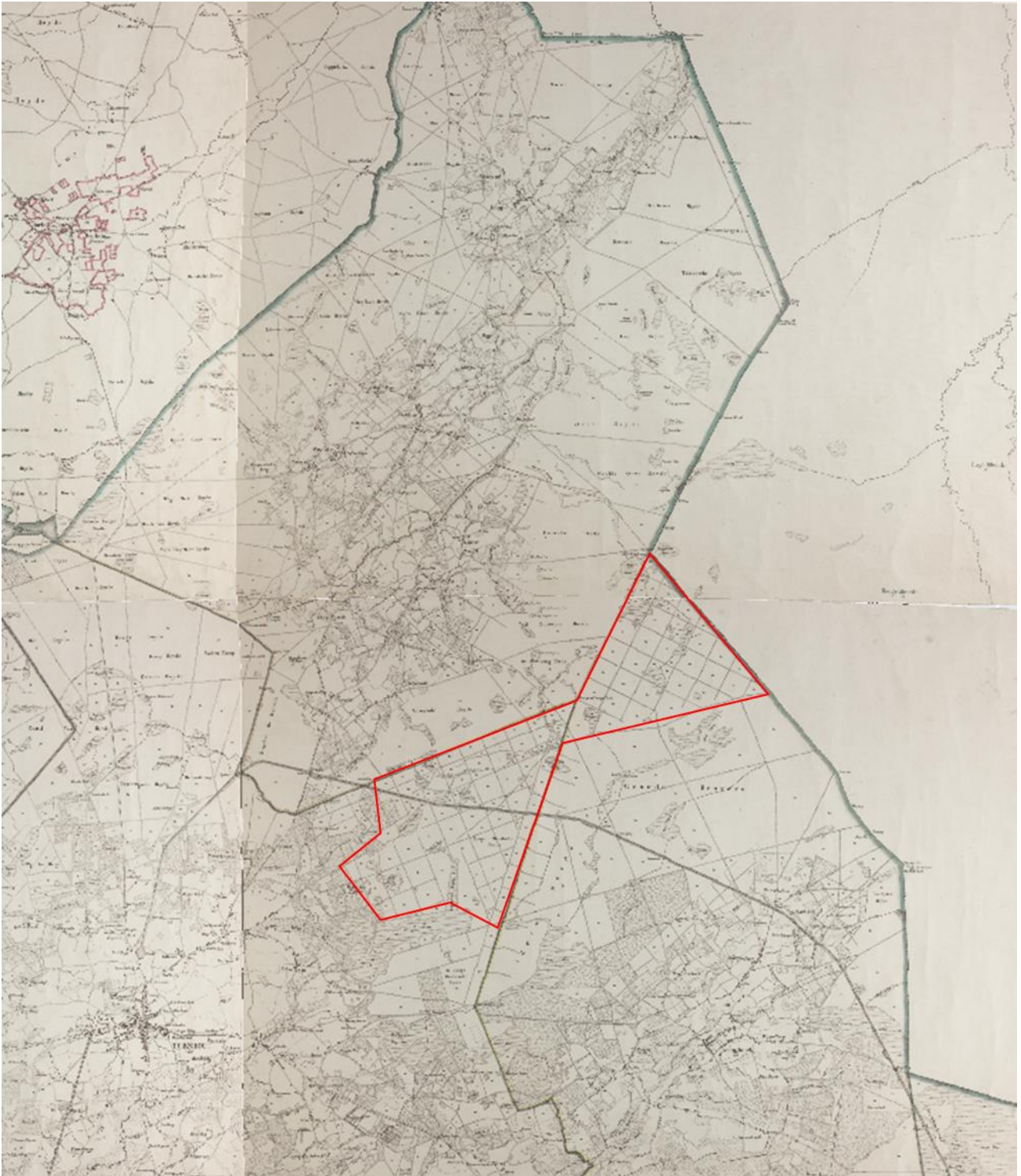
 Landbouwperceel

 Landbouwinfrastructuur

 Water

 Kaart
 Landbouwstructuur

Figuur
Vandermaelenkaart (ca. 1850) met rood omrand opvallende ontginningsstructuur ten voordele van landbouw

- anderzijds zijn grote delen van het gebied ARO onderworpen geweest aan **ruilverkaveling** zoals blijkt uit de verzamelkaart waarop de perimeters van de ruilverkavelingen zijn aangeduid. Als ruilverkaveling ‘oude stijl’ zijn te noemen de ruilverkavelingen Kijkverdriet, Arendonk & Kasterlee. Tot de ruilverkavelingen nieuwe stijl worden deze van Ravels, Weelde & Poppel gerekend.

Door zijn relatief beperkte ouderdom, de grootschalige en rationele creatie ervan en de structurele verbeteringen de voorbije decennia ingevolge ruilverkaveling komt het landbouwgebied vandaag naar voor als onversnipperde en samenhangende gehelen. Dit blijkt ook duidelijk uit de landbouwstructuurkaart die op de landbouwaangiften bij de VLM is gebaseerd. Deze grote landbouwgehelen zijn van elkaar gescheiden door de, al even grote en samenhangende, natuur- en bosgebieden en door de woonkernen.

Onder deze woonkernen met hun sterke verlinting bevinden zich dan weer de akkerlandschappen. Rondom de veel compactere historische kernen bevonden zich immers de historische akkers rondom het dorp op plaggenbodems. Deze oude plaggenakkers zijn duidelijk waarneembaar op de Ferrariskaart. Grote delen zijn daarvan vandaag bebouwd of vertuind. Buitenranden en enclaves blijven in beroepslandbouwgebruik. Vandaag resten van deze plaggenakkers ook talrijke kleine hoevetjes waarvan vele op de inventaris van het bouwkundig erfgoed zijn opgenomen.

Figuur

1) Ferrariskaart (ca. 1775) met rood omrand de historische plaggenakkers, momenteel grotendeels bebouwd of vertuind

5 > Werkspoor (be)leefbare landbouw

Legende

projectgebied

gemeentegrens

Wegen

Snelwegen / Hoofdwegen

Verbindingswegen

Waterlopen

Bevaarbare waterloop

Waterloop eerste categorie

Waterloop tweede categorie

Waterloop derde categorie

Niet geklasseerde waterloop

Grens ruilverkaveling

afgewerkt volgens "nieuwe stijl"

afgewerkt volgens "oude stijl"

Landbouwtyperingskaart

Niet-agrarische gebieden

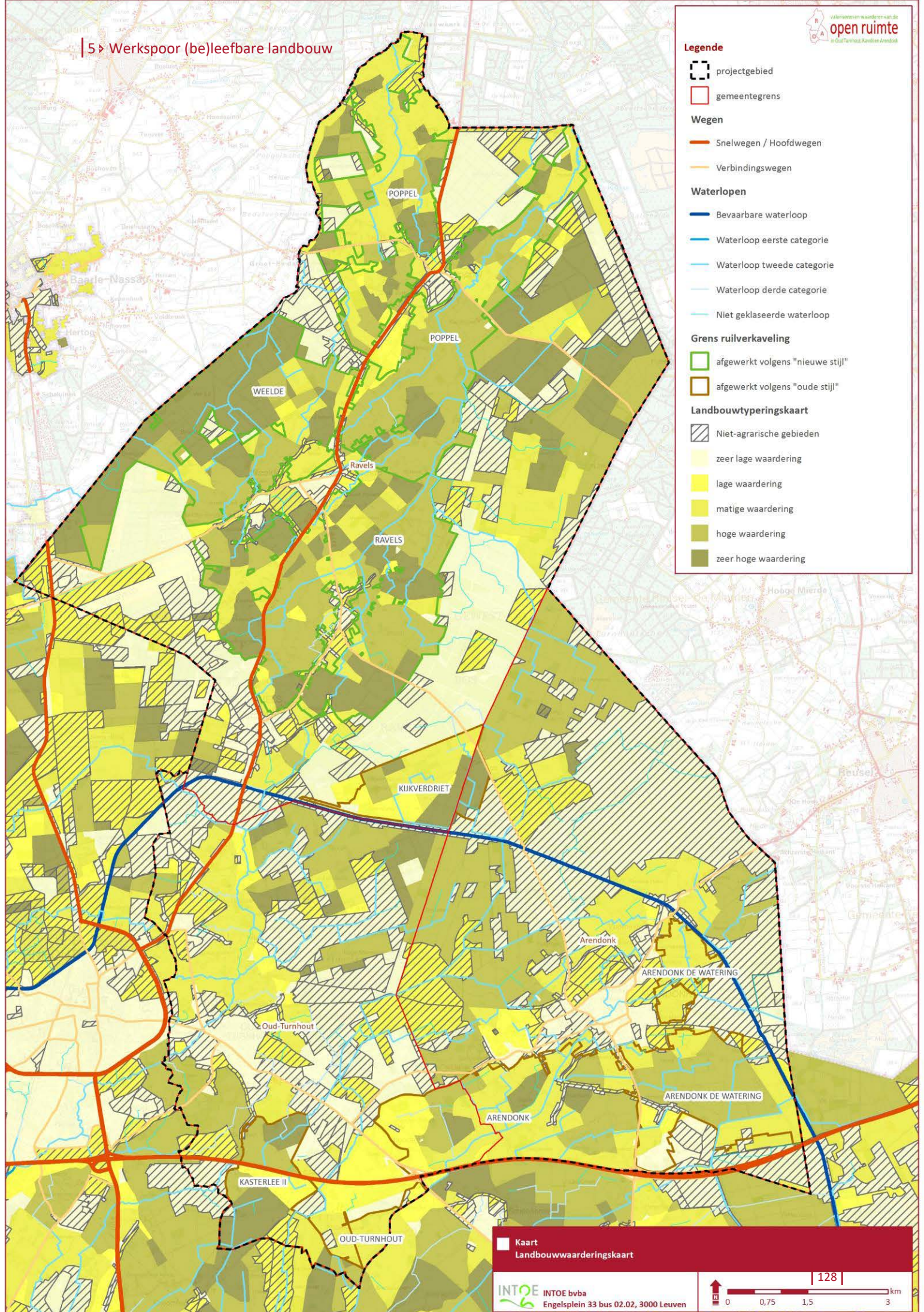
zeer lage waardering

lage waardering

matige waardering

hoge waardering

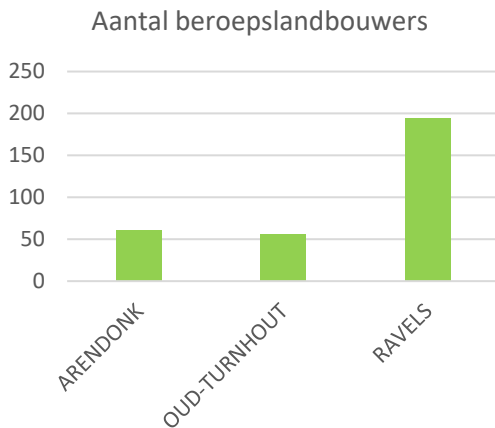
zeer hoge waardering

Kaart
 Landbouwwaarderingkaart

► Een intensieve, hoogdynamische landbouw |

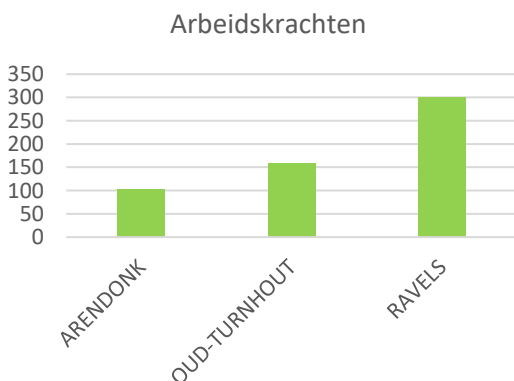
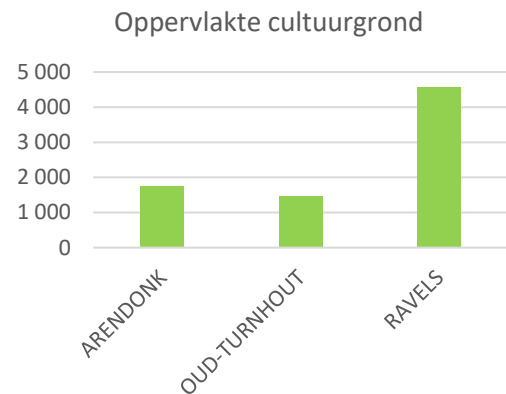
Uit alle kaarten, landbouwstatistieken, eigen verkenningen en vele gesprekken met bevoorrechte getuigen-landbouwers komt een beeld naar voor van een intensieve en hoogdynamische landbouw.

Zonder volledigheid na te streven, enkele cijfers, kaarten en figuren met als bronnen de meitelling van 2012 en de publiek beschikbare gegevens bij VLM.

De 3 gemeenten tellen 310 beroepslandbouwbedrijven met een sterke dominantie van Ravels dat niet alleen veruit het meest uitgestrekt is naar oppervlakte maar ook veruit de grootste landbouwoppervlakte heeft.

De totale cultuuroppervlakte in gebruik door de beroepslandbouw bedraagt ca. 7 777 ha. De effectieve landbouwoppervlakte (inclusief kleine bijberoepers en hobbyboeren) is dus nog groter.

De gemiddelde bedrijfsoppervlakte bedraagt hiermee 25 à 30 ha hetgeen niet gering is voor de regio Kempen.

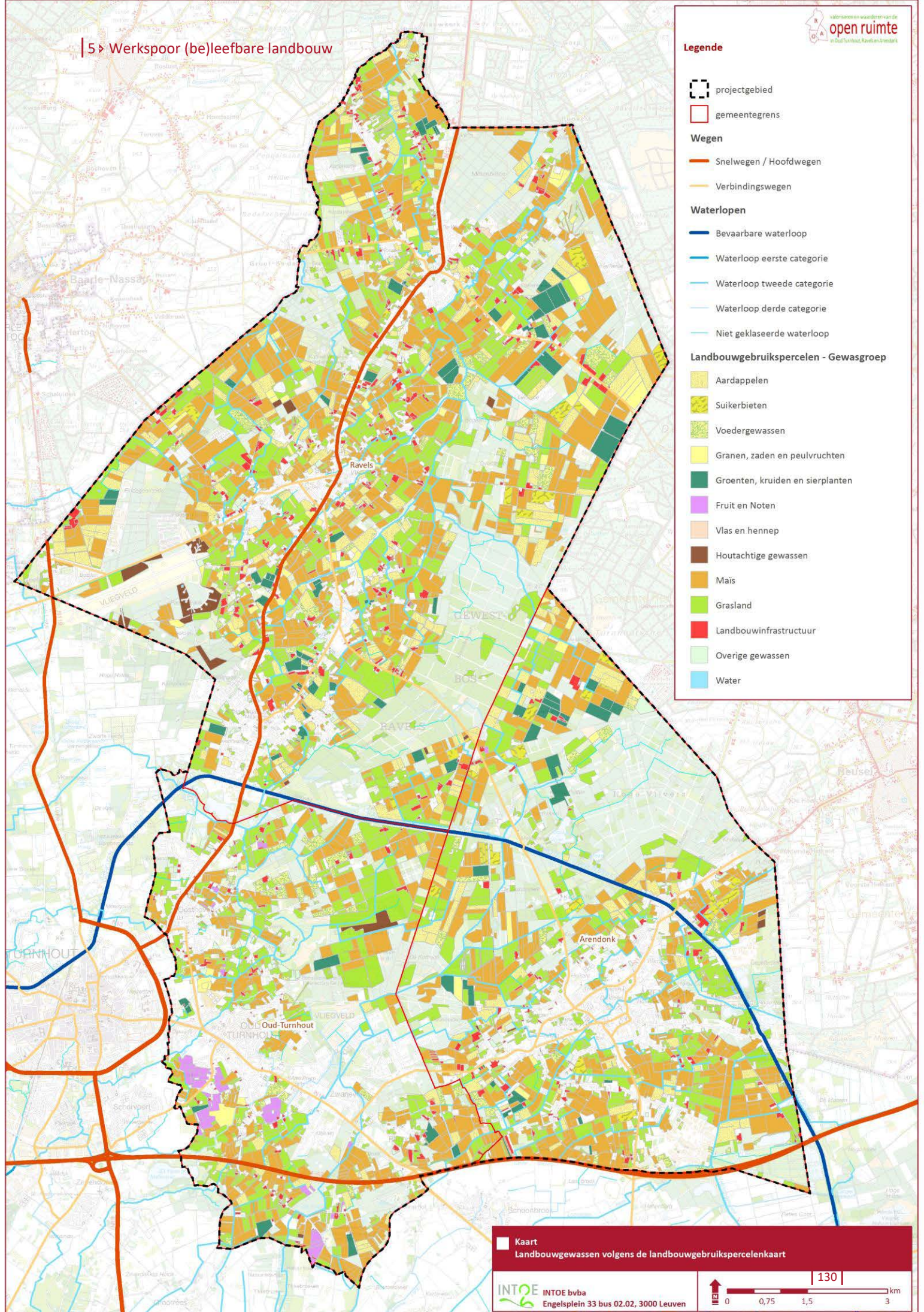
De directe tewerkstelling, ic de tewerkstelling op de boerderijen, bedraagt ca. 560 personen. De indirecte tewerkstelling, ic binnen het zogenaamde agrocomplex is een veelvoud.

De landbouwwaarderingskaart (een afgeleide van de mestaangiften op perceelsniveau die rekening houdt met tal van bedrijfsparameters zoals kavelgrootte en -ligging, landbouwgeschiktheid, ...) geeft voor Arendonk en Oud-Turnhout een matige en hoge landbouwwaardering en voor Ravels een hoge en zeer hoge landbouwwaardering.

5 > Werkspoor (be)leefbare landbouw

Legende

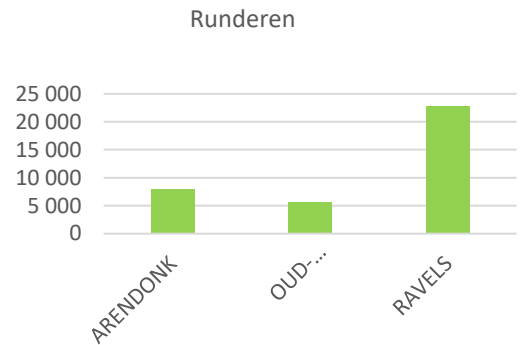
- projectgebied
- gemeentegrens
- Wegen**
- Snelwegen / Hoofdwegen
- Verbindingswegen
- Waterlopen**
- Bevaarbare waterloop
- Waterloop eerste categorie
- Waterloop tweede categorie
- Waterloop derde categorie
- Niet geklasseerde waterloop
- Landbouwgebruikspercelen - Gewasgroep**
- Aardappelen
- Suikerbieten
- Voedergewassen
- Granen, zaden en peulvruchten
- Groenten, kruiden en sierplanten
- Fruit en Noten
- Vlas en hennep
- Houtachtige gewassen
- Mais
- Grasland
- Landbouwinfrastructuur
- Overige gewassen
- Water

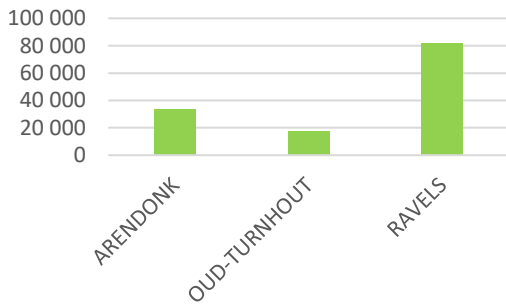
► Een sterke focus op veeteelt |

Het gebied kent een zware focus op landbouw zoals blijkt uit de landbouwstatistieken (meitelling 2012).

Er worden in ARO meer dan 36 000 runderen gehouden, zowel melkvee als mestvee. In Ravels komt in verhouding veel mestvee voor. Er komt in het gebied 1 groot geitenbedrijf voor. In totaal werden 1 350 geiten geteld in Ravels.

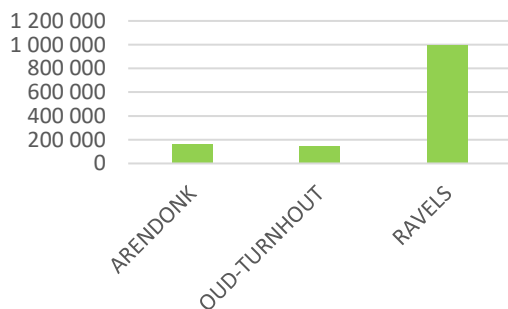
Varkens

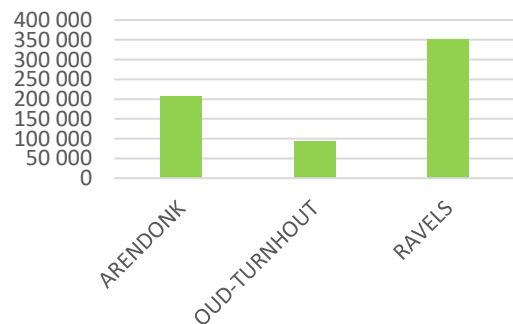
Er werden in mei 2012 meer dan 130 000 varkens geteld

Er worden in ARO tot slot ook grote aantallen kippen gehouden, ic bijna 2 mio stuks. Het betreft 1 300 000 vleeskippen en meer dan 650 000 leghennen.

Vleeskippen

Leghennen

Deze zware focus op veeteelt weerspiegelt zich ook in het grondgebruik zoals blijkt uit de landbouwgebruikspercelenkaart van VLM voor een recent aangiftejaar die een zware focus op voedermaïs, korrelmaïs en grasland toont.

Datzelfde beeld blijkt uit de meitelling van 2012 met volgende indrukwekkende arealen veevoederteelt:

- 2 185 ha voedermaïs (in elke gemeente bijna 30 %)
- 1 749 ha blijvend grasland (vooral in Oud – Turnhout) en 1 185 ha tijdelijk grasland
- 1 347 ha korrelmaïs en overige granen (vooral in Ravels !)

Maar daarnaast vormen ook aardappelen en vollegrondgroenten een belangrijke teelt in ARO met:

- 736 ha aardappelen
- 229 ha vollegrondgroenten

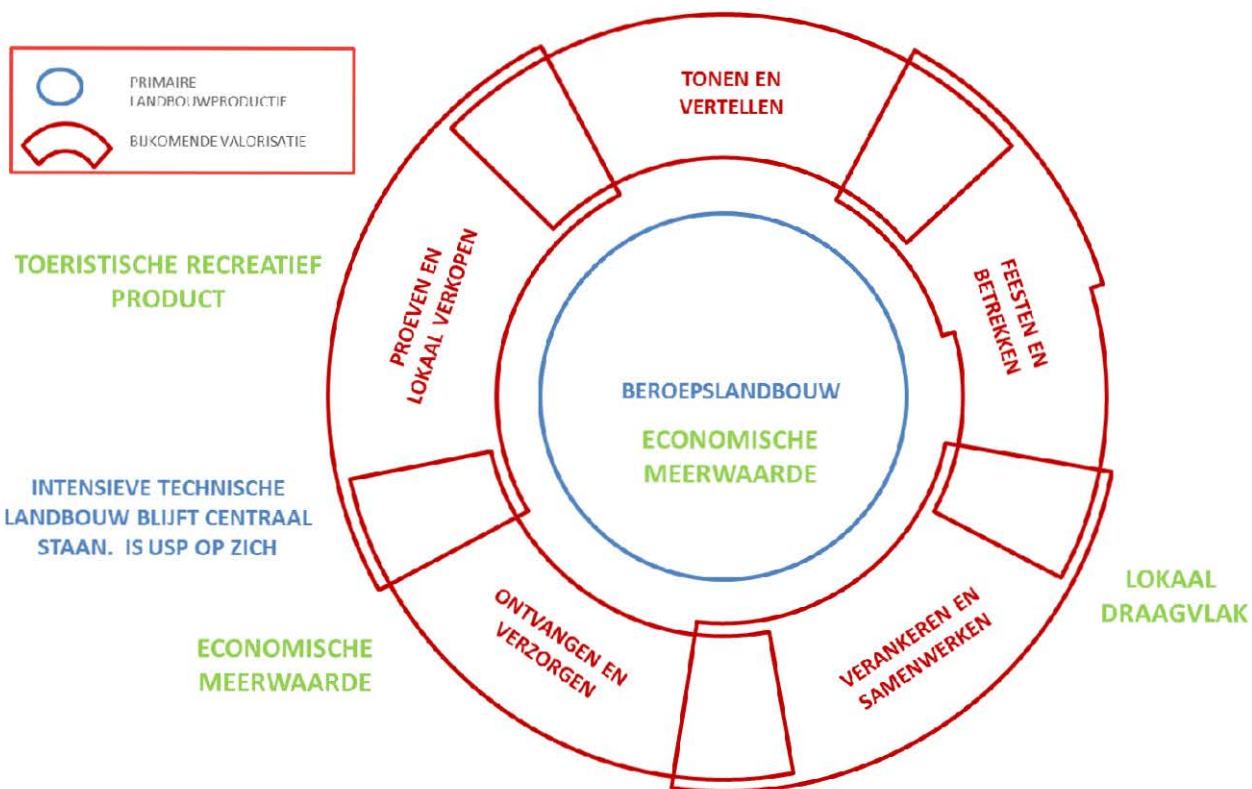
SWOT

Als **sterkte** staat bovenaan het onversnipperd karakter van het relatief jonge landbouwgebied met veel leefbare, dynamische, intensieve bedrijven met grote diversiteit (melkvee, vleesvee, varkens, akkerbouw, groenten, ...) met een sterke technische focus en traditie.

Als **zwakte** noteren we de quasi afwezigheid van korte keten initiatieven, van verblijfmogelijkheden, van belevingsmogelijkheden van landbouw en de onleesbaarheid van het landbouwlandschap. Dit hangt enerzijds samen met de sterk ontwikkelde technische focus en de minder ontwikkelde sociale focus van de landbouwers maar bovenal met de weinig recreatief toeristische bekendheid van het gebied, vooral boven het kanaal.

Deze zwakten en sterkten vormen evenwel een grote **opportuniteit**. Er is, mits toeristisch recreatieve ontwikkeling en vermarkting van het gebied, een zeer groot en dynamisch ondernemerspotentieel aanwezig binnen de landbouw voor verbreding en dit zowel op de vlakken lokaal verkopen, proeven, ontvangen, verzorgen, vertellen, ... Deze opportuniteit kan verzilverd worden in samenhang met de ontsluiting van natuur en landschap aangezien landbouw en natuur een gelijklopend belang hebben bij de recreatief toeristische valorisatie van de streek.

Dat de landbouw vandaag niet beleefbaar noch leesbaar is, vormt daarvoor op het eerste zicht een **bedreiging**. Uitdaging is deze cirkelredenering te doorbreken. Andere bedreigingen, ic remmende factoren voor verbreding, zijn de samenloop van de vele administratieve beperkingen, randvoorwaarden en verplichtingen (m.b.t. voedselveiligheid, m.b.t. ruimtelijke ordening, m.b.t. logieswetgeving, ... enz.) die voor een *full time* werkende landbouwer vaak een horde te veel zijn. Tot slot lijkt ook de sterke tegenstelling tussen natuur en landbouw (m.b.t. ruimtegebruik en milieudruk) een rem, niet alleen voor samenwerking maar zelfs voor andere vormen van landbouwverbreding.

CONCEPTEN VOOR EEN (BE)LEEFBARE LANDBOUW

Bij eigen terreinverkenningen, gesprekken met landbouwers als bevoorrechte getuigen, opzoekingen op internet en discussies in landbouwfora bleek al snel dat de landbouw in het gebied ARO een zeer uitgesproken technische focus heeft. We bedoelen hiermee een focus op kwaliteits-, efficiëntie- en rentabiliteitsverbetering van de landbouwproductie. Er is nauwelijks sprake van enige ‘verbreding’ van de landbouw (ongeacht de wijze waarop men deze term definieert).

De intensieve, hoogdynamische en technisch hoogstaande landbouw die deze streek typeert, met een grote voedselproductie (vooral dierlijk) tot gevolg, is een grote troef.

Deze troef wordt echter nauwelijks (of niet) maatschappelijk gevaloriseerd. Hij is vandaag zeker geen Unique Selling Proposition (USP). De landbouwer produceert wel voedsel voor (wellicht grote delen van) Vlaanderen maar doet dit in een positie van prijsnemer (in plaats van prijszetter). Zonder enige relatie met de eindverbruiker en zonder noemenswaardige sociale relatie met de omringende bevolking en al zeker niet met recreanten of toeristen in dit nogal afgelegen en recreatief weinig bekend gebied.

In dit gebied geen huisverkoop of korte-keten-verkoop van eigen producten, geen zorg op de boerderij, geen verblijfsmogelijkheden op de boerderij, geen herkenbaarheid van de landbouw of leesbaarheid van het landschap, ...

De omvang en kwaliteit van de landbouw, de troeven van de plaatselijke producten en de verhalen van de boeren in deze streek zijn bij de bevolking daardoor weinig en bij de recreanten niet bekend.

Met behoud van het intensieve, hoogdynamische landbouwbedrijf als *driving force* formuleren we een aantal ideeën voor ‘verbreding’ van landbouw. Het zijn verbredingsvoorstellen die geen vervanger zijn voor een hoogdynamische landbouw, geen noodscenario voor landbouwbedrijven die over kop dreigen te gaan noch nieuwe toekomstvoorstellen voor leegstaande boerderijen. Het zijn integendeel voorstellen die, mits een degelijke bedrijfseconomische ondersteuning en innovatiecoaching, inpasbaar moeten zijn in het hoogdynamische landbouwbedrijf dat de troef van de streek is en via de verbreding als USP wordt uitgespeeld. Dat naast bedrijfseconomische ondersteuning en innovatiecoaching tal van kritische succes- en faalfactoren aanwezig zijn, dat spreekt. Maar daarover verder meer.

Deze ideeën zijn geen nieuwe ideeën, in die zin dat elk van de verbredingsinitiatieven al wel ergens in Vlaanderen of Nederland succesvol werd opgestart of in de steigers staat. We brengen ze bijeen, op maat van de streek, en bundelen ze rond een aantal ‘werkwoorden’ (die inderdaad enige overlap vertonen). Naast het “kweken” (op technisch, hoogdynamische wijze als kenmerkend voor de streek) wat centraal blijft staan, gaat het om:

5 > Werkspoor (be)leefbare landbouw

- ontvangen en verzorgen
- (laten) proeven en lokaal verkopen
- tonen en vertellen
- feesten en betrekken
- verankeren en samenwerken

Het is onze overtuiging dat zo een (versterkt) lokaal draagvlak (voor landbouw) ontstaat, een uniek toeristisch-recreatief product en een economische meerwaarde voor de landbouwer(s) en de streek.

Figuur

Mogelijke initiatieven 'ontvangen en verzorgen'

▶ Ontvangen en verzorgen |

| HOE GAAT HET ER VANDAAG AAN TOE IN ARO ? |

Opvallende vaststelling is dat in het volledige gebied ARO geen verblijfsmogelijkheden bestaan op de boerderij. Geen boerenbed, geen hoevertoerisme, B&B noch camping bij de boerderij. Dit terwijl het concept in Nederland, zelfs net over de grens, erg in de lift zit.

Ook restauratiemogelijkheden bij de boer, tot zelfs de klassieke hoeve-ijssalons, komen niet voor in ARO. In ARO komen ook geen zorginitiatieven voor bij de landbouw.

| WAAROM ONTVANGEN EN VERZORGEN ? |

Deze vorm van toerisme en recreatie op het platteland zitten sinds jaren in de lift. De behoefte aan rustig verblijven, culinair genieten was nooit eerder zo groot dan in deze drukke **maatschappij**.

Vanuit de **landbouw** gezien leiden deze vormen van verbreding ontegensprekelijk tot een betere kennis, beter begrip en meer respect voor de landbouw als activiteit en sector.

Voor de **individuele landbouwer** kan dit extra inkomenszekerheid betekenen. Vaak voor de echtgenoten (die daartoe vandaag buitenshuis werken) temeer ontvangen en verzorgen arbeidsintensief zijn en zelden te organiseren als een bijklus voor de bedrijfsleider.

| EEN WAAIER AAN MOGELIJKHEDEN |

Realiseren en promoten van een gevarieerd totaalaanbod op vlak van **overnachten** op de boerderij: natuurlijk (camping, kamperen in de wei), avontuurlijk (lodges, hooischaar), luxe (wellness, gastronomisch, ..), actief (meewerken op de boerderij, ...).

Ontwikkelen van ARO als toplocatie voor **boerderijklassen** of **landbouwleerklassen** ligt voor de hand. Groepsverblijfsmogelijkheden liggen voor de hand op het militair domein Weelde (zie werkspoor beleefbare landschappen), het aantal en diversiteit van de bedrijven is erg groot en ook bos- en natuurgebieden zijn nabij (combinatie met bosklassen). Vlaanderen kent relatief weinig mogelijkheden voor boerderijklassen en het bestaande aanbod is lang vooruit vol geboekt.

Introduceren van **boerderijrestaurant**, gastronomische boerderij, boerenlunch, tafel bij de boer (cfr. table d'hôte), weidebarbecue. of – meer gekend – ijssalon tijdens het toeristisch seizoen, al of niet in combinatie met spelmogelijkheden voor kinderen (hooizolder, maïsdoolhof, ..) of volwassenen (koeknuffelen).

De relatieve nabijheid van steden als Antwerpen, Breda, Tilburg, Eindhoven en Turnhout enerzijds en de grote oppervlakte toegankelijke bos en natuur in ARO vormen een troef voor de uitbating van een **paardenpension**, de verhuur van paarden, de organisatie van ruiters-activiteiten,... Aangezien het over een activiteit gaat die gemakkelijk als para-agrarisch geklasseerd wordt en een risico heeft op tertiërisering van het landgebruik is het belangrijk hierbij zorgvuldig te werk te gaan en de koppeling met actieve landbouwbedrijvigheid te behouden.

| SPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN |

Eerdere initiatieven liepen op de klippen van de – weinig eigentijdse- **stedenbouwkundige voorschriften** van het agrarisch gebied.

Vermarketing en promotie kunnen best opgenomen worden op niveau van ARO en/of de ruimere regio binnen een al dan niet grensoverschrijdend aanbod.

Het succes van verblijfsmogelijkheden is uiteraard gelinkt met de belevenismogelijkheden in ARO. Deze zijn in hoge mate gebaseerd op de **belevingsmogelijkheden** van natuur en landschap (werkspoor beleefbare landschappen) naast deze op de landbouwbedrijven zelf.

Figuur
Mogelijke initiatieven 'Proeven en lokaal verkopen'

▶ Proeven en lokaal verkopen |

| HOE GAAT HET ER VANDAAG AAN TOE IN ARO ? |

Ondanks de zonder meer indrukwekkende productie van vlees en groenten is er nauwelijks lokale verkoop in het ARO-gebied. Er is zeer beperkte thuisverkoop op de boerderij (telkens 1 initiatief) van tomaten (Weelde), groenten en fruit (Poppel), aardbeien en aardappelen (Weelde), asperges (Ravels) en hoevekaas (Kijkverdriet) en vlees (Vleeshoeve Poppel).

Er werden geen andere lokale voedselstrategieën gevonden in ARO en dus :

- geen producenten voor Distrikempen,
- geen boerenmarkten,
- geen Community Supported Agriculture (CSA) of lokale voedselteams

Alhoewel niet specifiek onderzocht, rapporteerden bevoorrechte getuigen dat er ook bijzonder weinig lokale horeca van het verbruik van lokale kwaliteitsproducten zijn USP maakt.

| WAAROM (LATEN) PROEVEN EN LOKAAL VERKOPEN ? |

VLAM noteert over heel Vlaanderen een stijging van de huisverkoop de boerderij en dit vooral voor aardappelen, groenten en fruit (agf), vlees en zuivel. De vraag naar korte keten is nog eerder beperkt maar de **markt** is duidelijk en gestaag **groeïend** gebaseerd op volgende drijfveren bij consumenten:

- duurzaamheid (minder voedselkilometers)
- verbondenheid en contact met landbouwer en streek
- gezondheid (van onbewerkt voedsel) en traceerbaarheid

De voordelen voor de maatschappij, de landbouw als sector en de individuele boer zijn ten voeten uit omschreven in de literatuur en komen steeds neer op:

- **economisch**: bij rechtstreekse verkoop krijgt de landbouwer een betere prijs. Bij een enquête bij 130 korte-ketenbedrijven rapporteerde 80 % korte keten als een belangrijke tot zeer belangrijke inkomensbron
- **sociaal**: Een tevreden klant verbetert de verbondenheid met de landbouw en de beroepsfierheid van de landbouwer, .. Lokale voedselstrategieën zijn een opportuniteit voor het onderwijs op alle niveaus
- **toeristisch**: lokale voedselstrategieën bieden een waaier aan troeven voor de exploitatie van ecotoerisme. Daar waar de meeste Italiaanse regio's die troef uitgebouwd hebben tot kernpijler van de toeristische sector staat dit in Vlaanderen nog in de kinderschoenen (naar IPO)
- **ecologisch**: consumenten bewust maken van de herkomst van voedsel vermindert verspilling. Lokale voedselstrategieën passen uitstekend binnen een gezond consumptiepatroon

Figuur
Mogelijke initiatieven 'Proeven en lokaal verkopen'

| EEN WAAIER AAN MOGELIJKHEDEN |

De mogelijkheden zijn schier eindeloos maar vereisen creativiteit, logistieke *know how*, kennis van regelgeving op vlak van voedselveiligheid, bedrijfseconomische kennis of ... ondersteuning op deze vlakken. Een niet-limitatieve greep uit de vele mogelijkheden:

- Bijkomende landbouwproductie, eigen verwerking:
 - Bijkweek van andere, meer smaakvolle, vettere of meer authentieke varkensrassen of runderrassen binnen de intensieve productie van varkens of mestvee voor de groothandel.
 - Eigen verwerking van een (deel) van de melkproductie in functie van kaas en andere zuivelproducten.
 - Streven naar kweek en verkoop van seizoensgroenten ...
 - Via verwerking over landbouwbedrijven heen inspelen op stijgende vraag naar gezonde kant-en-klaar-maaltijden (vandaag ogenschijnlijk nog een paradox).
- Inzetten op slimme vermarktingsconcepten in een veel-op-veel-relatie (veel producten – veel potentiële consumenten):
 - Opzetten coöperatieve samenwerking,
 - Inschakeling IT-toepassingen (zoals online platformen, apps, ..) bij de organisatie van korte keten verkoop
 - Promotie van lokale landbouwproducten via lokale chef, ontwikkelen van een streekgastronomisch verhaal (cfr. Italië met vleeswaren)
- Verbreden van afzetkanalen
 - verkoop van lokale landbouwproducten via de belevenispunten, via de lokale horeca, via de poorten en recreatieve netwerken zoals bedoeld in het werkspoor beleefbare landschappen levert extra streekbinding;
 - beleving steden (den hof van 't stad)
 - voedselteams
 - boerenmarkten

| SPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN |

Gelet op de werkdruk van elke boer is de **logistieke aanpak** op niveau van de individuele bedrijfszetel nagenoeg onmogelijk. Logistieke begeleiding of ondersteuning of coöperatieve samenwerking met dat oogmerk zijn een antwoord. Ook bedrijfseconomische begeleiding bij bijkomende productie of eigen verwerking

Deze initiatieven moeten **bottom up** ontstaan en de boer moet eigenaar blijven (of is het worden ?) van zijn product. Hij is prijszetter in plaats van prijsnemer. Initiatieven zoals een hoek streekproducten bij klassieke grootwarenhuizen voldoen niet aan dit uitgangspunt en lijken veeleer de grootwarenhuizen tot voordeel te strekken

Begeleiding op het vlak van complexe sanitaire **regelgeving** / regelgeving voedselveiligheid.

Figuur
Vaststelling 'Tonen en vertellen'

▶ Tonen en vertellen |

| HOE GAAT HET ER VANDAAG AAN TOE IN ARO ? |

Er zijn zeer weinig initiatieven voor ontvangst van groepen, scholen of particulieren op de boerderij in ARO op georganiseerde wijze. Bevoorrechte getuigen stellen dat vroeger wel eens klassen ontvangen werden op de boerderij maar dat dit tegenwoordig weinig gebeurt.

Een bedrijf dat, in contrast hiermee, wel commercieel inspeelt op de vraag naar kennismaking met de boerderij, neerhofdieren, ... is het melkveebedrijf Versteynen uit Poppel dat elke zaterdag koeknuffelen, kennismaking met de kalfjes, rondleiding in de boerderij organiseert.

Ook discrete initiatieven (bv. een infobord, een open stal, een glazen wand, ...) die recreanten en toevallige passanten uitnodigen om 'een kijkje' te nemen komen niet voor in ARO.

ARO is op dit vlak niet anders dan de rest van Vlaanderen. Rundvee is de voorbije decennia om economische en sanitaire redenen steeds meer op stal geplaatst. De landbouwer heeft zich terzelfder tijd feitelijk opgesloten in zijn stal met minder sociaal contact tot gevolg. De keerzijde is dat de landbouwverhalen niet meer bekend zijn bij de burger en dat deze vervreemdde van de landbouw (als praktijk) en van de herkomst van zijn voedsel. Het verminderde sociaal contact leidde ook tot minder (landschappelijk) verzorgde boerderijen waarbij weinig aandacht besteed wordt aan de aanblik vanaf de buitenzijde, aan de toegang, ...

| WAAROM TONEN EN VERTELLEN ? |

Het tonen van landbouw, vertellen van het landbouwverhaal, achtergrond bij de productie van voedsel zijn van essentieel belang voor kennis over en begrip voor landbouw (bv. voor eventuele hinder), voor het **maatschappelijk en politiek draagvlak** voor landbouw maar ook voor een **eerlijke prijszetting** voor landbouwproducten.

Voor de **individuele landbouwer** zijn niet enkel het grotere begrip voor zijn activiteiten van belang maar zeker ook de beroepsfierheid van het tonen van zijn realisaties en het delen van zijn ervaringen. Met zekerheid heeft ook een landbouwer, misschien niet allen in dezelfde mate, behoefte aan warme sociale contacten.

Het verschijnen van steeds meer plastiek neerhofdieren in het landschap toont aan dat mensen nog steeds behoefte hebben aan een **landbouwbeeld en -ervaring**. Tal van neerhofdieren verkocht via tankstations tot melkkoeien in de publieke ruimte (vaak op ronde punten) vullen nu artificieel deze behoefte in.

Figuur
Mogelijke initiatieven 'Tonen en vertellen'

| EEN WAAIER AAN MOGELIJKHEDEN ... |

Verhogen van de visibiliteit, de herkenbaarheid, de leesbaarheid, de landschappelijke aantrekkelijkheid door:

- Erfbeplanting, inschakeling van ervenconsulenten, boerderijzorgprojecten ... ; de provincie beschikt bij de Hooibeekhoeve reeds over een landschapsarchitecte die erfbeplantingsplannen uitekent voor landbouwbedrijven;
- Inschakeling van lokale kunstenaars voor beschildering van bv. de talrijke voeder-silo's of voorgevels van schuren en stallen met neerhofdieren of met kunst in het algemeen;
- Promoten en ondersteunen van open stallen, serrestallen, een raam op de stal of de melkcarroussel;
- Inzet van modernere technologieën zoals bv. een live-cam in de stal met projectie op gevel, in bezoekerscentrum, via WIFI-punt met QR-code, een app voor smartphone, ...

Vertellen en tonen van landbouw aan de bredere bevolking (bewoners, recreanten):

- Bezoekerscentrum voor de landbouw met informatie over de plaatselijke boederijen, te bezoeken plekken, thematische fiets- en wandelroutes, landbouwkundig erfgoed (quarantainestallen, slachterij, smokkel landbouwproducten, ...);
- Opzetten van een publieksdag binnen de professionele landbouwbeurs die doorgaat op het militaire domein van Weelde;
- Ontwikkelen van ARO als toplocatie voor boerderijklassen of landbouwleerclassen werd reeds hoger aangestipt. Dergelijke klassen leiden uiteraard tot een directe vraag naar het bezoeken of bestuderen van of meewerken op verschillende types landbouwbedrijven in de onmiddellijke omgeving van het groepsverblijf.

| SPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN |

Een artistieke of logistieke **ondersteuning** (bv. kunstenaar, ervenconsulent, ...) zijn aangewezen opdat individueel initiatiefnemerschap zou kunnen uitgroeien tot een herkenbaarheid op ARO-niveau.

Ook **bekendmaking, promotie, opnames in netwerken**...dienen opgenomen te worden op niveau van ARO en/of de ruimere regio binnen een al dan niet grensoverschrijdend aanbod.

Inzet van ICT en digitale toepassingen op smartphone vereisen een performant digitaal (mobiel) netwerk. Dat is vandaag absoluut niet aanwezig met plekken (bv. Kijkverdriet) zonder gsm-bereik.

CROWDFUNDING OP DE BOERDERIJ

Figuur
Mogelijke initiatieven 'Feesten en betrekken'

▶ Feesten en betrekken |

| HOE GAAT HET ER VANDAAG AAN TOE IN ARO ? |

Vroeger waren er in alle kerkdorpen van de streek veeprijskampen, boerenbals en er was een sterke boerenjongerenwerking. De landbouwers waren belangrijk voor het dorp en omgekeerd was het dorp belangrijk voor de landbouwers. Voor de lokale verkoop van landbouwproducten, om te helpen op de boerderij tijdens de (toen minder gemechaniseerde) oogst.

Deze activiteiten zijn zeer sterk verminderd in aantal en soms zelfs helemaal verdwenen. Wat veeprijskampen betreft omwille van de zeer zware sanitaire (bloedonderzoeken, klinische testen, ..) en administratieve vereisten (toelatingen en attesten, ...).

Wat helpen op de boerderij betreft, naast uiteraard het zeer ruime aanbod aan alternatieve tijdsbestedingen voor jongeren, omwille van het aspect aansprakelijkheid.

| WAAROM FEESTEN EN BETREKKEN ? |

De vervreemding tussen bewoner, recreant en landbouwer die niet enkel het gevolg is van de geschetste landbouwevoluties zelf maar ook van de tertiarisering van de maatschappij, de hoge inwijking leidt tot een verminderd begrip en draagvlak voor landbouw, een sterkere NIMBY, een mindere *willingness to pay* voor landbouwproducten, ...

Omgekeerd is het actief betrekken van de gemeenschap bij het landbouwbedrijf, bij het landbouwleven, draagvlakvormend.

| EEN WAAIER AAN MOGELIJKHEDEN |

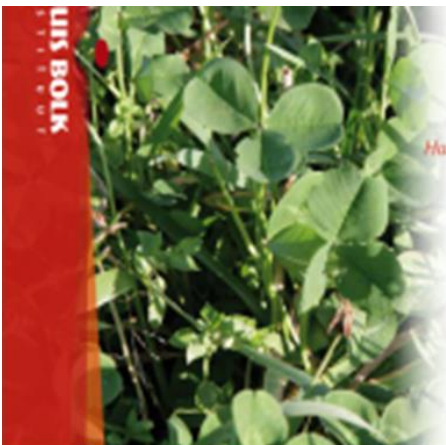
Enkele ideeën:

- Organisatie van landbouwgerelateerde publieksevenementen (evenementen in de wei, lichtstoeten, barbecues op het neerhof, openluchttheater, openluchtcinema op silo's, ...)
- Promoten en logistiek ondersteunen (bv. groepspolis) van werken op de boerderij in modern jasje
- Crowdfunding initiatieven en Community Supported Agriculture die burgers deel financieel laten nemen aan het landbouwondernemerschap

| SPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN |

Administratieve, verzekeringstechnische, veterinaire verplichtingen zijn complex, randvoorwaardestellend en vereisen tijdsinzet. Een logistieke ondersteuning daarbij kan aangewezen zijn om deze initiatieven (terug) van de grond te krijgen.

Vele vroegere initiatieven kunnen met wat innovatie en creativiteit in een modern jasje gestoken worden. Creatieve – en innovatiecoaching kan daarbij helpen.

Fosfaat uitmijnen op natuurpercelen met gras/klover en kalibemesting
Handreiking voor de praktijk
 Bart Timmermans,
 Nick van Eekeren,
 Edith Finkje,
 Frans Smeeding
 en Maaijn Bos

Figuur
 Mogelijke initiatieven 'Verankeren en samenwerken'

▶ Verankeren en samenwerken |

| HOE GAAT HET ER VANDAAG AAN TOE IN ARO ? |

Er is een grote mate van onbegrip en onbekendheid tussen de sectoren landbouw en natuur in ARO. Dit wordt veroorzaakt door de grote rivaliteit (om ruimte) tussen de landbouwgemeenschap en de natuurbeheerders.

| WAAROM SAMENWERKEN ? |

Landbouw en natuurbeheer lijken door het gevecht om ruimte onterecht 2 oncompatibele werelden. Kansen blijven duidelijk onderbenut. Energieverliezen (letterlijk en figuurlijk), mineralenverliezen, grotere kosten, verminderde duurzaamheid zijn daarbij voor beide sectoren het gevolg.

| EEN WAAIER AAN MOGELIJKHEDEN |

Lokale ruwvoederwinning voor de veeteelt versterken met eigen eiwitproductie (grasklaver, luzerne, veldbonen, voedererwten, ..) kadert in PDPO III en de mogelijkheden zijn, mits bedrijfstechnische begeleiding, zeker reëel. Dit komt de duurzaamheid, kostprijs maar ook het landschap ten goede.

De streek biedt ruim mogelijkheden voor agrobeheergroepen en onderhoud van landschap door landbouwers.

Wederzijdse samenwerkingen tussen landbouwers en natuurbeheerders zijn mogelijk mits wederzijds begrip: maaien en nabegrazing van natuurgebieden door de landbouwsector (betekent mineralenbron voor de landbouw), recuperatie van houtsnippers uit natuurgebieden en van kleine landschapselementen (KLE) voor gebruik in de landbouw (vrijloopstallen, wroetstal varkens, ...), fosfaat uitmijnen op natuurpercelen, overwintering van de kudde, ...

| SPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN |

Het debat tussen landbouw en natuur op gang helpen, niet over verdeling van de ruimte, maar over effectieve samenwerking en zoeken naar win wins is de grootste uitdaging.

KRITISCHE SUCCESFACTOREN (KSF)

We hebben de bestaande landbouwstructuur maar vooral de concepten en ideeën bij verschillende landbouwers in ARO als bevoorrechte getuigen getoetst en vervolgens in verschillende landbouwfora besproken.

Het betreft volgende individuele landbouwers

- het melkveebedrijf Ben Versteijnen (Poppel)
- varkensbedrijf Eric Van Gestel (Poppel)
- het melkveebedrijf Johan Van Roey (Kijkverdriet)
- het geitenbokkenbedrijf Dirk Borgmans (Arendonk)
- het varkensbedrijf Jos Bols (Kijkverdriet)

en volgende landbouwfora:

- een infoavond van de VLM voor landbouwers actief rondom de Liereman
- Boerenbond (provinciaal verantwoordelijken & regioconsulent),
- de landbouwraad van Ravels
- de regioraad Boerenbond
- een workshop georganiseerd binnen de context van deze studie met de actoren betrokken bij landbouw in de streek

Op basis daarvan werden de hoger reeds gerapporteerde ideeën aangevuld maar werden bovenal de Kritische Factoren voor een succesvolle uitrol van de concepten benoemd.

Bevoorrechte getuigen |

| GETUIGENIS MELKVEEBEDRIJF MET KOEKNUFFELN VERSTEYNEN-PAESHUYSE |

- Aanleiding tot verbreding was vaststelling van totale vervreemding van vele burgers van het landbouwgebeuren en een melkveebedrijf in het bijzonder (eet een koe vlees ? ...).
- Kathleen werkt, zoals vele partners van boeren, buitenshuis (inkomenszekerheid). Verbreding kan maar moet ook bijkomende inkomenszekerheid leveren.
- Ben en Kathleen zijn zeer sterk overtuigd van het belang van de volledige landbouwsector bij verbreding (vertellen, tonen, ontvangen, lokaal verkopen, ...). Bijzonder enthousiaste promotoren van activiteiten die draagvlak bieden voor landbouw. Zien ook economisch financiële meerwaarde van de initiatieven die ze nu reeds nemen op ons bedrijf. Werden in het begin 'uitgelachen' maar zijn o.a. geïnspireerd door aantal Nederlandse bedrijven
- Naast koeknuffelen momenteel al regelmatig klassen en groepen op bezoek, feesten, deelname aan beurzen en evenementen (tot in 't stad) met bedrijf, ...
- Actief zelf reclame maken is onbetaalbaar maar mond aan mond en van medium (kranten, magazines, ..) naar medium werkt als lopend vuurtje ...
- Hebben plannen m.b.t. verdere verbreding: al dan niet mobiele verblijfsaccommodatie (werd negatief geadviseerd door Afdeling Land), huisverkoop, ..

| GETUIGENIS MELKVEEBEDRIJF VANROEY |

- Decennia geleden begonnen met productie van hoevekaas, toen nog met bedrijf en verkoop in het dorp.
- Verkoop van hoevekaas thuis (weliswaar op boerderijlocatie zonder recreatieve passanten) en op een drietal markten (o.a. Mol, Herentals, ..)
- Op prijsvlak is het onmogelijk te concurreren met fabriekskaas maar er is zeker een markt voor bij de boer gemaakte producten.
- Ook verkoop van asperges in het seizoen (met seizoenarbeiders)
- Melkveebedrijf uitbaten + kaas maken en verkopen + asperges telen en verkopen zijn samen uitermate arbeidsintensief en zijn voor de toekomstige generatie eigenlijk niet haalbaar. Bedrijf heeft vandaag enkele (vrijwillige) medewerkers en zoon in het bedrijf om dit bol te werken.
- Onmogelijkheid om op financieel haalbare wijze zelf een permanent verkooppunt uit te bouwen.
- Kaasverkoop draait op mond-aan-mondreclame (een paar evenementen niet te na gesproken). Verkoop bij paar lokale beenhouwers. Succes van markten gaat naar verluide achteruit
- Een coöperatieve aanpak om de vermarkting te organiseren met steun/advisering vanuit overheden zou zinvol zijn. Toetreding tot Distrikempen ligt niet voor de hand (één van de initiatief nemende bedrijven produceert hoevekaas)

▶ Kritische Succes- en Faalfactoren |

Tijdens een workshop met de lokale landbouwactoren & gemeentebesturen werden Kritische Succes- en Faalfactoren benoemd in 2 werkmomenten. Deze zijn onderstaand gerapporteerd.

Als **voedselproductie** tot afgewerkte producten **van en voor de regio** als verbreding geambieerd wordt (ic de werkwoorden proeven en lokaal verkopen), moeten volgende zaken in acht genomen worden:

- Aandacht voor het feit dat dit best grotendeels opgenomen wordt in een lopende, eerder grootschalige technisch performante landbouwproductie.
- Verder moet men rekening houden met het feit dat boeren weinig tijd hebben en zo moet creatief gedacht worden aan en eventueel overwogen worden om de verwerking en vermarkting sterk te ondersteunen of de boer de mogelijkheid te geven dit in eventueel partnerschap uit te besteden.

Om dit bespreekbaar te maken in de groep van boeren heeft men nood aan de juiste aanspreektoon:

- Vermoedelijk ligt deze eerder op technisch en bedrijfseconomisch gebied dan wel op vlak van de maatschappelijke beweegredenen tot voedselproductie van en voor de regio. Hier de juiste insteek vinden is een uitdaging om bewustzijn en motivatie te kweken.
- Zoek “Streekeigen toegevoegde waarde van en voor lokale boer creëren via lokaal voedsel”!

Rond het thema **maatschappelijke en recreatieve verbreding** (ic de werkwoorden ontvangen en verzorgen, tonen en vertellen, feesten en betrekken), worden volgende elementen in de werkmomenten naar voor gebracht:

- De bestaande intensieve landbouw is een USP die zelfs voor de eigen bevolking relatief onbekend is. Bestaande initiatieven zijn te ondersteunen en uit te breiden (landbouwkrant, landbouwdag, ...), nieuwe initiatieven op te starten (infoborden bij bedrijven (cfr. Mechelen), publieke landbouwbeurs op MD Weelde, kunst op silo's, ...)
- Prikkelen ondernemerschap, inspireren van technische bedrijven om vanuit techniciteit innovatieve nevenactiviteiten te ontwikkelen, ... zijn rollen die kunnen opgenomen worden door overheden maar het blijft een *bottom up* verhaal. t.t.z. de landbouwgemeenschap dient zelf initiatief nemen.
- Gemeenten dienen toeristisch recreatief samen te werken (of samen te smelten in dat opzicht) in functie van professionalisering, ...
- De ondermaatse digitale infrastructuur (onbeschikbaarheid mobiel netwerk in delen van het gebied, gebrekkige performantie vast telefoon- en internetnetwerk in delen van het gebied) kan een handicap zijn voor alle voorstellen die moderne communicatietechnologieën inschakelen.

- Een toeristisch recreatieve ontwikkeling ten noorden van het kanaal is ook voor landbouw belangrijk (o.a. i.f.v. vertellen landbouwverhaal en KSF voor rentabiliteit verbreding m.b.t. ontvangen, verkopen, ...). De cirkel (geen infra en horeca -> dus geen recreanten -> dus geen (landbouw- en recreatieve) ondernemers -> dus geen infra en horeca) moet worden doorbroken.
- Ervenconsulenten zijn belangrijke hefboom en dus KSF. Meerdere cases bekend van boerderijen die qua oriëntatie en presentatie naar een (veel) hoger niveau getild zijn
- Stedenbouwkundige regelgeving zit regelmatig in de weg (vergunningenbeleid) bij verbredingsinitiatieven (bv. om logies op de boerderij vergund te krijgen, ...); het provinciebestuur kan hier een RUP-initiatief nemen. De contractbenadering dient verder onderzocht.
- Bij het onderzoek naar de vergunbare verbredingsmogelijkheden zal een evenwicht gezocht moeten worden (tussen tijdelijk en permanent / tussen nevenactiviteit of hoofdactiviteit / tussen de belangen van de landbouwinitiatiefnemer en deze van de landbouwsector). Focus dient te liggen op verbreding bij dynamische beroepslandbouwbedrijven en niet bij uitbollende bedrijven, laat staan leegstaande boerderijen.
- Administratieve rompslomp, veterinaire en sanitaire voorwaarden en verplichtingen, remmen een aantal genoemde initiatieven (prijskampen, bezoek boerderij, ...). Provinciebestuur kan wellicht weinig invloed uitoefenen op deze regelgeving. Een ondersteunende rol (administratief, kennis, bemiddeling, ...) kan wel helpen.
- Niet genoemde mogelijkheden op vlak van samenwerking die op korte termijn tot succes zouden kunnen leiden: populatiebeheer (o.a. everzwijnen), kleinschalige energiewinning (biomassa, reststromen, houtig afval, ..)

6 |

WERKSPOOR LEVENDE LANDGOEDEREN

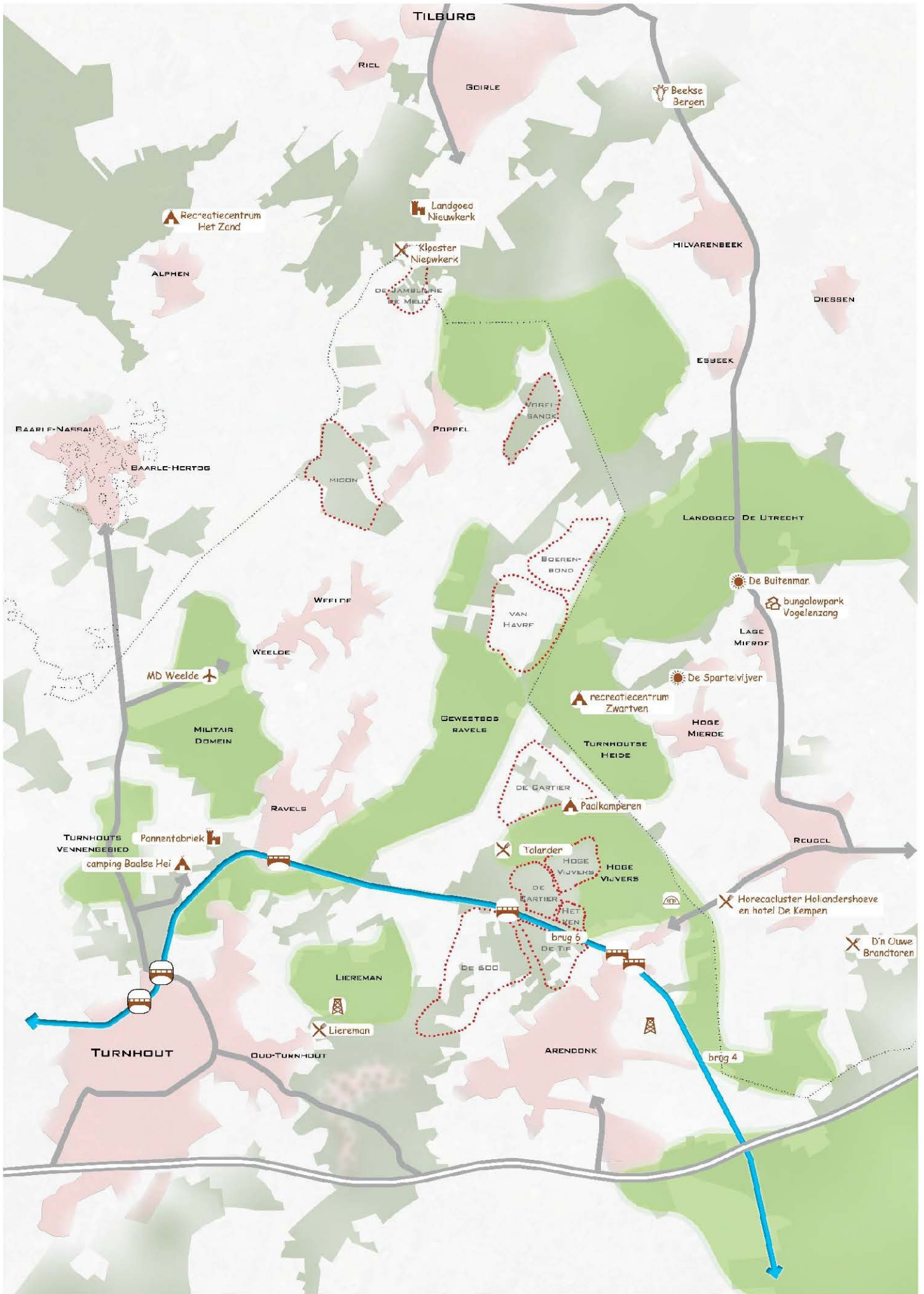
BESTAANDE STRUCTUUR

In het gebied bevinden zich een tiental grotere (> 100 ha) landgoederen :

- De Zeshonderd
- De Tip (de Cartier de Marchienne)
- De Lusthoven
- Het Ven
- Hoge Vijvers
- Domein Van Havre
- Boerenbond
- Domein Misonne
- Vogelsanck (de Villenfagne de Vogelsanck)
- Nieuwkerk (de Jamblinne de Meux)

Samen hebben deze een oppervlakte van meer dan 2 000 ha. Ze zijn indicatief aangeduid op de volgende kaart.

Deze landgoederen zijn op de Ferrariskaart nog allemaal 'woeste gronden'. Elk van deze landgoederen gaat dan ook terug op een planmatige ontginning van deze heideterreinen ten voordele van bos, landbouw of mengvormen binnen de context van één samenhangende eigendom.

De landgoederen zijn allen ontstaan vanaf eind 19e eeuw en zijn dus recente landgoederen te noemen. Er zijn dan ook geen landgoederen in het gebied met historische kastelen of historische hoeven. Dit betekent geenszins dat de landgoederen geen interessante historiek zouden kennen (die met publiek en recreanten gedeeld zou kunnen worden) of dat er geen fraaie landgebouwen zouden voorkomen.

Naast de grote landgoederen, komen in het gebied ook heel wat kleinere landgoederen of private bos-en natuureigendommen voor met een oppervlakte van enkele tot enkele tientallen ha per eigenaar. Een concentratie van dergelijke eigendommen is bijvoorbeeld het bosgebied tussen de Liereman en het kanaal, het plassenengebied van de voormalige kleiontginningen, ...

Meerdere van deze eigenaars zijn verenigd in de belangen- en eigenaarsvereniging De Zwarte Specht.

Met de grote landgoedeigenaars én een delegatie van eigenaars verenigd in De Zwarte Specht werden in juni 2016 drie workshops georganiseerd. Daarin werd vooreerst gepeild naar het huidig gebruik en de huidige kwaliteiten, werd een SWOT opgemaakt en werden ideeën voor verbreding, valorisatie, vermarkting, ... afgetoetst op basis van, voornamelijk, de zeer talrijke Nederlandse initiatieven van landgoedeigenaars. De resultaten van deze workshops zijn in dit deel verwerkt.

Naar bestaand gebruik en waarden rapporteren de landgoedeigenaars :

- Het huidig multifunctioneel beheer voor land- en bosbouw
- Het belang van de jacht
- De landgoederen als oases van rust

waarop we onderstaand kort ingaan.

▶ Het huidig multifunctioneel beheer voor land- en bosbouw |

De landgoederen bestaan hoofdzakelijk uit bos of landbouw of een combinatie van beide. Tot de landgoedlandbouw in het gebied behoren meerdere professionele landbouwbedrijven (oa Kruisberghoeve, De Zeshonderd, ..). Ook de meeste bossen worden bedrijfs-economisch beheerd in functie van houtproductie, naast het beheer voor jacht en natuur. Landbouw, houtproductie en jacht vormen het economisch draagvlak voor het behoud van het landgoed.

De meeste landgoedeigenaars hebben knowhow op vlak van multifunctioneel beheer van landgoederen en zijn zelf de beheerders van hun landgoed. Momenteel verenigen een belangrijk deel van de genoemde landgoedeigenaars zich voor de opmaak van een gezamenlijk en geïntegreerd beheerplan 'nieuwe stijl'.

Het is duidelijk dat de landgoedeigenaars het eigen geïntegreerd beheer belangrijk vinden en vinden. Ze willen dit verder professionaliseren, er respect van overheid voor krijgen en een vergoeding in relatie tot geleverde extra inspanningen voor de maatschappij (bvb natuur, recreatie, ...).

▶ Het belang van de jacht |

Een (zeer) belangrijke functie van de landgoederen is de jacht (kleinwild, ree, everzwijn). In quasi alle domeinen wordt gejaagd. In sommige landgoederen is de jacht verhuurd (bvb Nieuwkerk), in andere gebeurt de jacht in familiale kring.

Het beheer in functie van de jacht (oa toezicht, jachtwachter, ...) en de betrokkenheid van de lokale bevolking bij jacht leidt tot een lokaal draagvlak voor de landgoederen, hun eigenaars en de jacht.

▶ De landgoederen als oases van rust |

Quasi elke landgoedeigenaar benadrukt het belang van de landgoederen als rustgebied. Voor het wild en de fauna, voor het privaat genot van de eigenaar, maar ook als stiltegebied in het landschap.

Vanuit die overtuiging zijn de meeste landgoederen vandaag ontoegankelijk. Wel worden door enkele landgoedeigenaars soms geleide wandelingen georganiseerd, zo bijvoorbeeld in het landgoed van Havre en in het gebied rondom de Liereman (De Zwarte Specht). Ook is er interesse bij de landgoedeigenaars om mee te werken aan educatieve projecten (bvb Zwarte Specht) of aan informatieve bebording (landschappelijk, historisch, ..) langs routes langsheen grotere landgoederen.

Het organiseren of selecteren van toegankelijke paden doorheen een landgoed ligt voor de meeste eigenaars moeilijk. De problematiek van zwerfvuil en handhaving van die toegankelijkheid (in tijd en ruimte) worden daarbij, naast rust, als belangrijkste redenen genoemd.

SWOT

Als **sterkte** vermelden we vooreerst de grote oppervlakte landgoederen in het gebied en het efficiënte en geïntegreerde beheer dat er gevoerd wordt gericht op economische en niet economische waarden en die een belangrijke private investering vormen in landschap, natuur en platteland.

De grote herkenbaarheid en historische relevantie en de maatschappelijk inbedding van de landgoederen zijn sterkten alhoewel er zeker verder op kan worden ingezet.

Het gebrek aan erkenning van de sterkten van een landgoed door de overheid en de zeer beperkte communicatie over typische noden voor landgoederen zijn een **zwakte**. Ten dele is dit natuurlijk gerelateerd aan het particulier karakter en privégenot en beperkte aandacht voor medegebruik waardoor hier het aloude adagium 'onbekend is onbemind' speelt.

Een zwakte is ook wel dat de doorsnee Vlaamse landgoedeigenaar eerder conservatief is en minder proactief en innovatief is bij de uitwerking van bredere visies op het buitengebied in het algemeen en zijn landgoed in het bijzonder. Zeker vergeleken bij zijn Nederlandse of Engelse collega's.

De voorbeelden uit het buitenland, vooral Nederland, voor nieuwe verdienmodellen mbt landgoederen en enkele succesverhalen uit eigen land zijn een **opportuniteit**. Mede door de recente nieuwe modellen voor geïntegreerde beheerplannen (die een volledig landgoedbeheer kunnen dekken) en de waardering van de private eigenaar binnen het beheer van natuur en bos kunnen we spreken van het juiste momentum om landgoedeigenaars te prikkelen en te ondersteunen bij verbredingsinitiatieven.

De complexiteit van vergunningsstelsels en beleidskaders en de talrijke beperkingen vanuit het omgevingsbeleid vormen een rem op de ontwikkelmogelijkheden. Het gebrek aan (h)erkenning van en respect voor particulier grondbezit en privé genot werden meermaals als **bedreiging** gerapporteerd. De rentabiliteit die onder druk staat, mede door fiscaliteit mbt onroerende goederen, vormt een constant aandachtspunt voor het behoud van het landgoed (en om versnippering tegen te gaan).

CONCEPTEN VOOR LEVENDE LANDGOEDEREN

Kaderend binnen de missie tot valorisatie van de open ruimte in Arendonk, Ravels en Oud-Turnhout werden in 3 workshops concepten getoetst voor Levende Landgoederen.

Deze concepten beogen één of meerdere van de volgende doelstellingen :

- De maatschappelijke inbedding van landgoederen verder versterken,
- Het economisch draagvlak binnen landgoederen verder versterken, wellicht door verbreding van de economische activiteiten,
- Het versterken van de toeristisch recreatieve visibiliteit, beleefbaarheid en zelf medegebruik van de landgoederen.

Deze concepten zijn bestaande initiatieven die werden toegepast elders in Vlaanderen, maar vooral in Nederland dat op dit vlak veel verder staat. Er werd onder andere gebruik gemaakt van het voorbeeldenboek "Ondernemen met Natuur. Tips voor grondeigenaren" 2015, Federatie Particulier Grondbezit.

Om het debat te structureren werden de concepten ingedeeld onder 4 adjectieven :

- Producerend landgoed
- Open landgoed
- Gastvrij landgoed
- Recreatief landgoed

▶ Producerend landgoed |

Gelet op de zeer grote oppervlakten landbouw en bosbouw en de jacht binnen de landgoederen zijn de mogelijkheden voor eigen vermarkting legio :

- Hout
- Wildbraad
- Bospaddestoelen
- Moestuin / zelfoogst
- Honing
- Eigen landbouwproducten

Het landgoed kan daarbij een belangrijk kwaliteitslabel vormen voor de producten die er geproduceerd worden omwille van de authenticiteit en lokale verankering die een landgoed oproept. Daar zijn talrijke voorbeelden van oa in Nederland.

Precies gelet op deze “marktwaarde” van een landgoed als label voor landbouwproducten kan het een optie zijn een landgoedlabel te hechten aan lokaal gekweekte producten (van bvb naburige landbouwbedrijven) en/of binnen een landgoed een verkooppunt voor lokale landbouwproducten te (laten) vestigen.

▶ Open landgoed |

Een open karakter nastreven voor landgoederen is, in tegenstelling tot tal van Nederlandse voorbeelden, in Vlaanderen en ARO niet evident. Vanuit de huidige functies jacht, privaat genot, ... is er een behoorlijke weerstand tegen de meeste vormen van openstelling of medegebruik.

Het is onze overtuiging dat dit ook deels te maken heeft met een gebrek aan erkenning en ondersteuning daarvoor vanuit overheden, de afwezigheid aan ondersteuning (via subsidie, logistiek of handhaving, ...) en het gebrek aan ervaring in Vlaanderen met verdienmodellen die op openstelling zijn gebaseerd.

Er zijn niettemin tal van mogelijkheden die elk een verschillende en soms zeer beperkte impact hebben op het privaat genot, de rust in het landgoed, de jacht die er wordt uitgeoefend, ...

Een niet limitatieve opsomming :

- Het voorzien, aan de rand van elk landgoed, van informatie over het landgoed (info over landschap, historiek, architectuur, ...) via borden, via digitale toepassing (app, QR-code, ...). Op deze wijze kan zowel een individueel landgoed voorgesteld worden aan de wandelaar/toevallige passant als het geheel van landgoederen aan de fietser via bvb een thematische 'landgoedroute'.
- De periodieke openstelling van delen van het landgoed op specifieke momenten (Dag van het Park, Week van het Bos, Erfgoeddag, Tuinendag, gemeentelijke feestdagen...) in samenwerking met of onder de vlag van organiserende partijen.
- Tijdelijke openstelling voor exposities van kunstenaars, voor tentoonstellingen of voor landgoedactiviteiten (kleiduifschieten, mennen schaapskuddes, ...).
- Geleide toegankelijkheid in samenwerking met organisaties op vlak van natuur (natuurgids, jachtwachter, ...) of cultuur.
- Betrekken van de lokale gemeenschap bij het beheer

▶ Gastvrij landgoed |

Landgoederen hebben een enorm potentieel om te 'ontvangen'. Ze hebben een grote oppervlakte (waardoor activiteiten goed gezoned kunnen worden) en landgoederen spreken een groot publiek aan :

- Bos- en parkdelen binnen een landgoed vormen een uniek en rustig decor voor natuurlijke logies (ecocamping, luxueuze boomhut, ...), voor organisatie van een exclusieve buitenlunch (landgoedtafel, BBQ, picknick, ...), voor fotoshoots, ...
- Locatie voor landgoedgerelateerde evenementen (bvb jachtbeurs, outdoor fair, game fair, tuinbeurs (cfr Hex) ...).
- Bestaand bebouwd patrimonium (al of niet met erfgoedwaarde) kan ingezet worden als kwaliteitsvolle verblijfsaccommodatie voor erfgoedlogies, landgoedverblijven, wellness ... maar evenzeer voor het herbergen van groepen in specifiek periodes zoals zomerkampen voor jeugd of bosklassen.

▶ Recreatief landgoed |

Tal van buitensportrecreatieve activiteiten kunnen in landgoederen worden georganiseerd en dit gebeurt in buitenlandse voorbeelden ook.

- Oriëntatiewandeling, Geocache
- Hoogtetouwenparcours
- Ruitersport, menen, cross country, manègeactiviteiten
- MTB
- Off road 4x 4 circuit
- (Wild)safari
- Jachtactiviteiten voor ruimer publiek (hondenjacht/slijpbeurt, valkeniersjacht, kleiduifschieten ..)

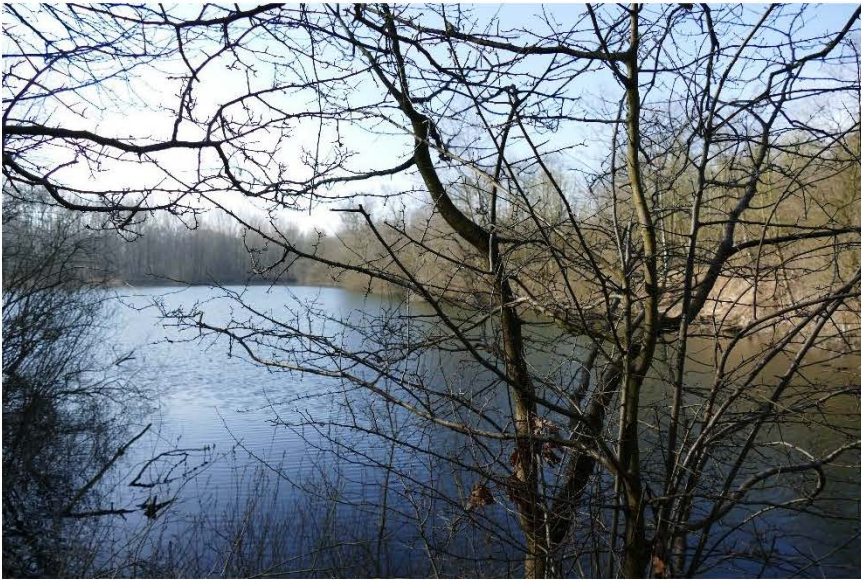
KRITISCHE SUCCESFACTOREN (KSF)

Economische valorisatie van landgoederen staat in Vlaanderen in de kinderschoenen. De buitenlandse voorbeelden (Nederland, Engeland, ...) spreken tot verbeelding maar verbreding verloopt in Vlaanderen traag omwille van oa

- Het gebrek aan dialoog en wederzijdse erkenning tussen landgoedeigenaars en overheden (bevoegd voor natuur, bos, landschap, landbouw en/of recreatie en toerisme).
- Het gebrek aan ondersteunende instrumenten (toezicht, handhaving, promotie, subsidies, logistieke ondersteuning, ...) vanuit de overheid.
- De nog erg prille samenwerking tussen landgoedeigenaars die alleszins veel minder ver staat dan Nederland waar een landgoedwerking bestaat (zie bvb net over de grens <http://www.kempischelandgoederen.nl/home/home> waar het landgoed Nieuwkerk deel van uitmaakt).

Als KSF zijn dan ook aan te merken :

- Het volwaardig betrekken van één vertegenwoordiging van de landgoedeigenaars bij de verdere sturing van het project ARO.
- Het uitwerken van modellen van ondersteuning vanuit overheden en vanuit de projectstructuur die landgoedondernemerschap stimuleren (bvb modellen op vlak van openstelling paden, op vlak van handhaving en toezicht, op vlak van afvalbeheersing, op vlak van informatieve bebording, op vlak van toeristische promotie ...)
- Het technisch logistiek ondersteunen vanuit het project van bottom up initiatieven van landgoedeigenaars gericht op de verbreding/valorisatie van de open ruimte of het meewerken aan het concipiëren en opzetten van dergelijke initiatieven. Het begeleiden, bemiddelen, faciliteren van deze initiatieven in relatie tot de complexe regelgeving.

71

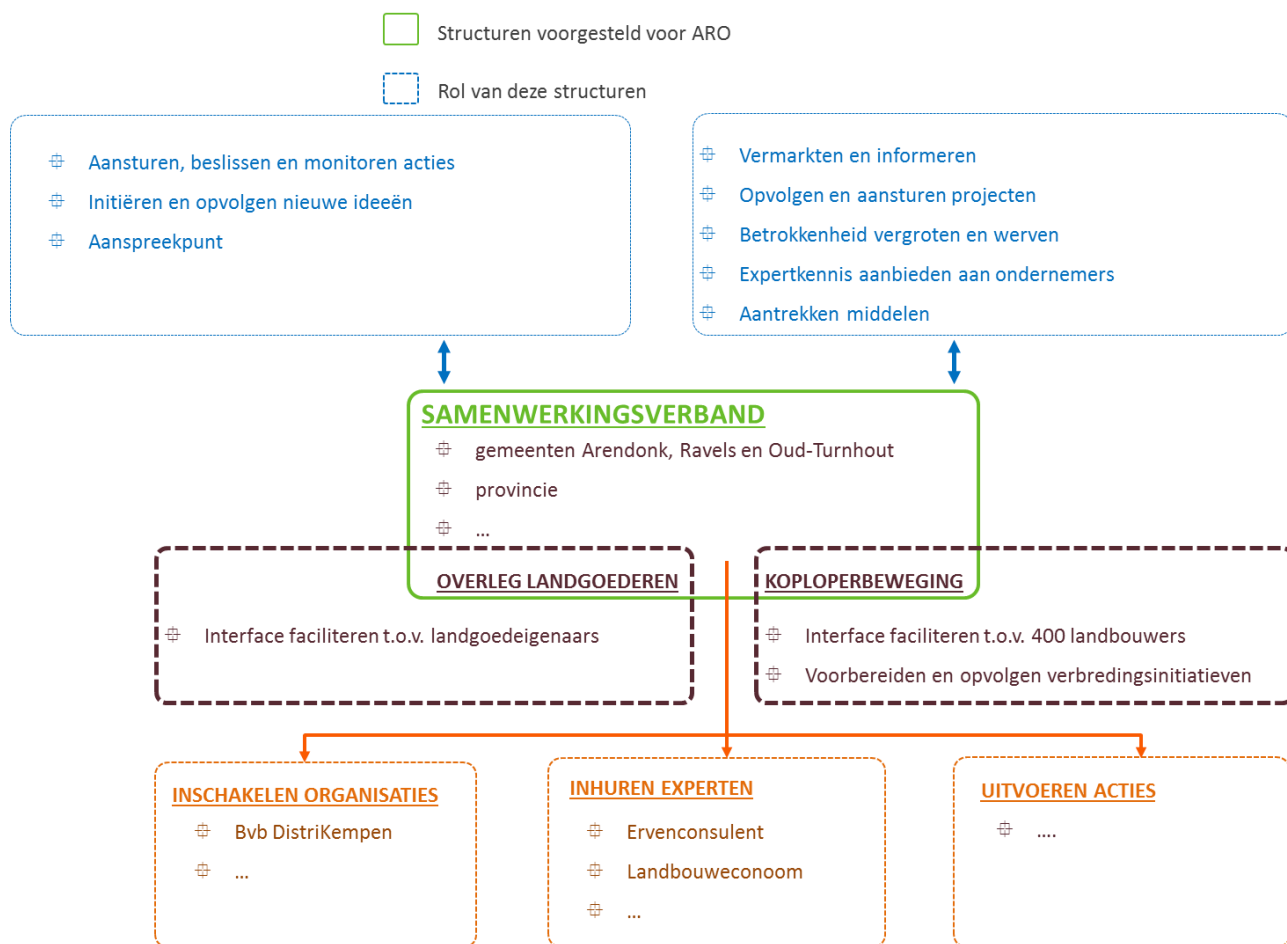
SAMENWERKINGSSTRUCTUUR & ENGAGEMENTSVERKLARING

SAMENWERKINGSSTRUCTUUR

De samenwerking binnen het werkingsgebied ARO wordt vorm gegeven via een projectbureau, dagelijks bestuur en stuurgroep met eigen samenstelling, rolverdeling en taken.

Projectbureau en **dagelijks bestuur** worden gevormd door de structurele partners. Deze zijn bestuurlijk verantwoordelijk en co-financierend. Dit zijn in eerste instantie de 3 gemeenten en de provincie Antwerpen, Dienst Gebiedsgericht Beleid. Andere structurele partners kunnen instappen. De structurele partners brengen de werkingsmiddelen en/of werkkraft in voor de globale werking. Het projectbureau informeert en enthousiasmeert (potentiële) open-ruimteondernemers in het gebied, stuurt en volgt de uitvoering van deelprojecten, neemt de toeristisch-recreatieve vermarkting op, stemt af en wisselt informatie uit met buurgemeenten en -regio's, ... Het dagelijks bestuur focust op de administratieve aspecten.

Een **stuurgroep** waarin naast de 3 gemeenten en het provinciebestuur ook alle bij het gebied en/of proces betrokken overheden (bvb ANB, waterwegbeheerder, ...), gebiedsgerichte organisaties (bvb Regionaal Landschap, Rurant, ...), middenveldorganisaties (bvb Boerenbond, ABS, Natuurpunt, ...) vertegenwoordigd zijn geeft sturing aan het project.

Figuur
Schematische weergave samenwerkingsstructuur

De relatie met de meer dan 300 landbouwers in het gebied die allen potentiële ondernemers zijn die kunnen bijdragen tot de verdere valorisatie van de open ruimte wordt verzekerd via een zogenaamde **koploperbeweging landbouw**. In deze koploperbeweging worden, na open oproep, landbouwers opgenomen die zich kunnen vinden in de visie van ARO in het bijzonder met betrekking tot verbreding van landbouw en er actief willen aan meewerken. In deze koploperbeweging worden ook de concrete projecten waar binnen het werkspoor landbouw rond wordt gewerkt, gedefinieerd zodat eigenaarschap gegarandeerd is. De koplopers zijn de ambassadeurs naar de volledige landbouwgemeenschap. Enkele koplopers vertegenwoordigen de landbouwsector (naast middenveldorganisaties uit het landbouvveld) in de stuurgroep.

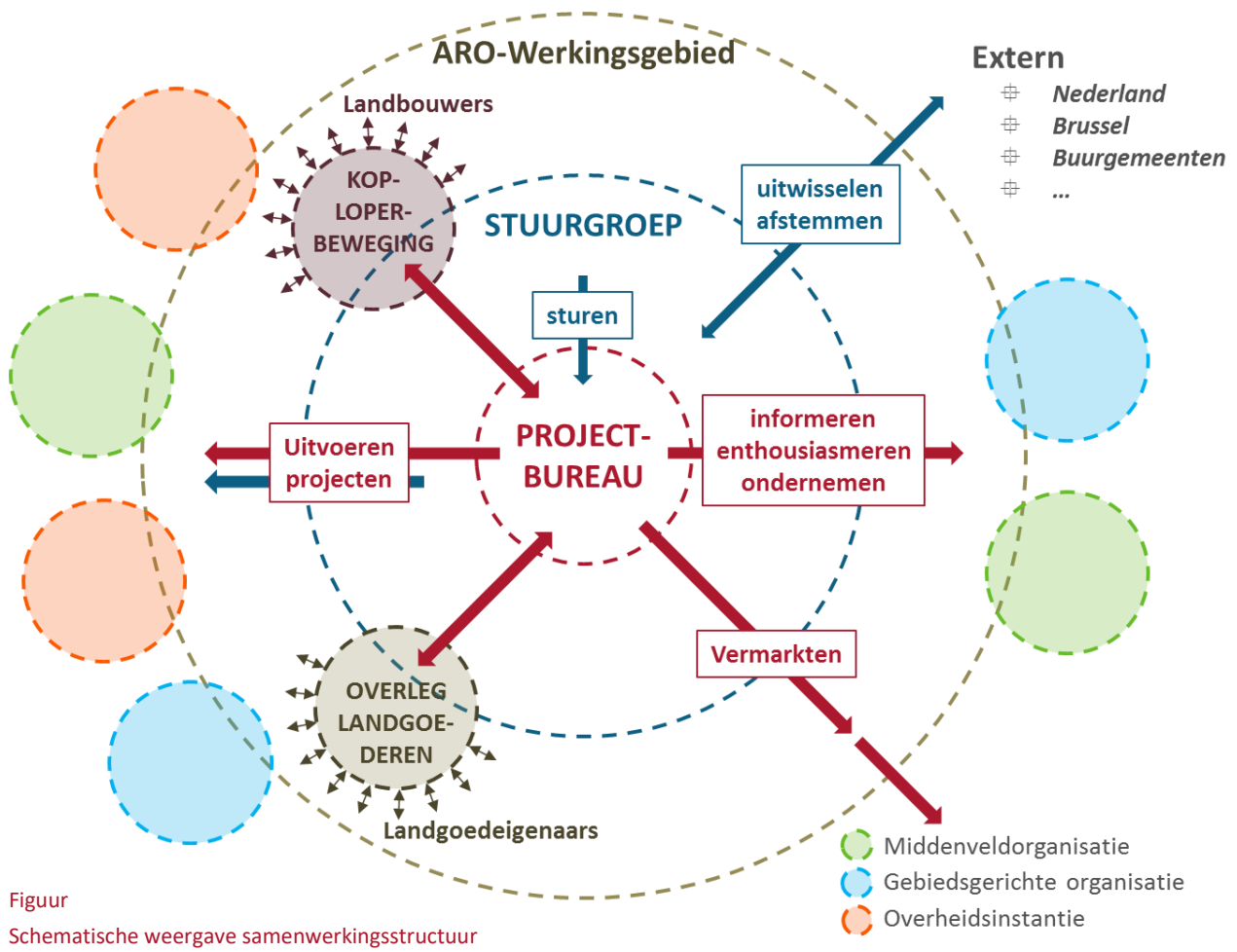
Op een zelfde wijze worden de 10 landgoedeigenaars vertegenwoordigd in een **platform landgoederen**. Eveneens om er projecten te definiëren die kansrijk zijn en door hen gedragen worden. Ook zij zijn via dit platform vertegenwoordigd in de stuurgroep.

Cruciaal bij de uitvoering van concrete projecten en acties is dat het samenwerkingsverband (Projectbureau, Stuurgroep, Koploperbeweging Landbouw, Platform landgoederen) **maximaal bestaande organisaties** inschakelt die actief zijn in het gebied. Zo min als mogelijk worden nieuwe of specifieke projectorganisaties gecreëerd. Maximaal wordt ingezet op een gebiedsgerichte inzet, een afgestemde samenwerking van bestaande private ondernemers (bvb horeca-uitbaters, ...) en ondernemende organisaties (bvb Talander, Rurant, Natuurpunt, Boerenbond, Regionaal Landschap, ...). De meesten van hen hebben een veel ruimer werkingsgebied, een meer sectorale insteek maar ze zijn meestal perfect geschikt én bereid om gebiedsgericht en geïntegreerd samen te werken.

In dezelfde geest van efficiënte inzet van overheidsmiddelen wordt het projectbureau niet uitgebouwd tot een zelfstandige organisatie met eigen personeel maar wordt zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van **capaciteit en know how bij de partners** (in eerste instantie 3 gemeenten en provincie) aangevuld met de inzet van **ingehuurde experts** (bvb ervenconsulent, landschapsontwerper, landbouweconomisch adviseur, ...).

Het is belangrijk om het wezenskenmerk van gebiedsgerichte beleidswerking zoals georganiseerd door het provinciebestuur Antwerpen te benadrukken, zoals het onder andere wordt toegepast in ARO.

Het beheer, de inrichting en ontwikkeling van terreinen en sites wordt overgelaten aan de open ruimtebeheerders (ic de 310 landbouwers, het Agentschap voor Natuur en Bos en Natuurpunt, 10 landgoedeigenaars en de gemeenten) en aan andere ondernemers die zich richten op de open ruimte (horeca, recreatie-ondernemers, ...).

Figuur
Schematische weergave samenwerkingsstructuur

Het provinciebestuur noch het samenwerkingsverband zullen bijgevolg terrein verwerven, zelf als projectontwikkelaar fungeren, ... Des te meer nemen deze partijen wel een rol van 'startmotor', faciliterende partij of ondersteuner op zich binnen de concrete projecten die samen zullen leiden tot de valorisatie van de open ruimte.

De start- en facilitatiefunctie kan onder andere omvatten :

- Het leveren van ideeën, open-ruimte-concepten, business-oplossingen, ...
- Het zoeken en prikkelen van ontwikkelaars en ondernemers
- Het proactief oplossen van vergunningsproblematieken
- ...

De ondersteunende rol kan onder andere omvatten :

- Politieke en ambtelijke besluitvorming
- Businessplanning, bedrijfseconomische ondersteuning, samenstellen en begeleiden van subsidiedossiers, ...
- Landschapsonwerp, conceptuele ondersteuning, ...
- Toeristisch – recreatieve vermarking
- Logistieke ondersteuning, opzetten netwerken, ...

Begrippen

ARO

Studie

Visie

Concepten

Projecten

Uitgangspunten

Missie provincie

Goedkeuring studie

Wenselijkheid gecoördineerde samenwerking

Doel samenwerking

Visie nastreven | Concepten verkennen | Projecten uitvoeren

Onderschrijven visie | Ondersteunen concepten | Concepten ≠ beslist beleid

Engagementen

Rollend programma opmaken | Billijke ruimtelijke verdeling | Billijke thematische verdeling

Jaarlijkse actualisatie rollend programma

Inspanningsverbintenis financieel, personeel, logistiek binnen draagkracht

Voorafgaande bespreking eigen projecten ifv verruiming / synergie

Organisatie van de samenwerking

Stuurgroep

2 x per jaar

Partijen + derden

Projectbureau

4 x per jaar

Partijen alleen

Consensus

Selecteert projecten

Opvolgen werkingsmiddelen

Inspanningsverbintenis deelname aan thematisch, ad hoc overleg voor diensten, personeel, raden, ...

Duur van de overeenkomst

Oktober 2023

Wijziging, verlenging, ... in consensus

Jaarlijkse evaluatie

Figuur

Kernwoorden engagementsverklaring

ENGAGEMENTSVERKLARING

De spil van het gebiedsgerichte project en dus van het projectbureau / dagelijks bestuur zijn de drie gemeenten Arendonk, Ravels en Oud-Turnhout en provinciebestuur Antwerpen, dienst Gebiedsgericht Beleid. In een open structuur kunnen (op termijn) weliswaar bijkomende partners structureel toetreden tot het projectbureau en financieel of logistiek bijdragen tot de globale gebiedswerking maar op korte termijn zal de werking vooral gedragen worden door de gemeenten en de provincie.

Om een zeer breed en legislatuur overschrijdend engagement te krijgen wordt een engagementsverklaring ondertekend door deze 4 partners.

De partners engageren zich daarbij, op basis van overleg en consensus, de visie en de concepten zoals verwoord in dit rapport te realiseren waarbij – uiteraard – de concepten op te vatten zijn als ideeën, voorbeelduitwerkingen, inspirerende mogelijkheden en niet als beslist beleid.

Concreet engageren deze partijen zich :

- Tot opmaak van een rollend programma van projecten ter uitvoering van de visie en jaarlijkse monitoring en aanvulling van dit programma
- Om naar eigen draagkracht financieel of met personeel of logistiek te participeren bij de uitvoering van projecten
- Eigen projecten die kaderen in de visie te bespreken met de andere partners met oog op verruiming naar het volledige gebied ARO, het zoeken van synergiën, ...
- Actieve deelname aan projectbureau en stuurgroep

Het engagement werd reeds goedgekeurd door de schepencolleges van de 3 gemeenten (Ravels 21.03.2017, Oud-Turnhout 05.04.2017 en Arendonk 22.06.2017) en wordt in het najaar voorgelegd aan de 3 gemeenteraden en de provincieraad. Het loopt van ondertekening tot oktober 2023 en is uiteraard verlengbaar.

8 |

REALISATIE VIA PROJECTEN

ROLLEND PROGRAMMA

De valorisatie van de open ruimte ontstaat door de realisatie van concrete projecten ... Niet het chronologisch georkestreerd realiseren van een vooraf gedefinieerd projectenprogramma. Dit zou immers voorbij gaan aan het basisprincipe dat voor projecten een ontwikkelaar, lokale ondernemer, lokale eigenaar of terreinbeheerder, ... het initiatief moet nemen. En het zou tekort doen aan de bottom up approach die eigen is aan het project, aan voortschrijdend inzicht, aan groeiend draagvlak, nieuw enthousiasme ...

Dit betekent geenszins dat elk projectidee als losse flodder wordt ondersteund, noch dat het eerst komt eerst maalt principe zou worden toegepast.

Jaarlijks worden binnen de stuurgroep nieuwe projecten geselecteerd om te worden uitgewerkt door het projectbureau in het komende werkjaar. Dit is gebaseerd op een afweging van prioriteiten, een optimale inzet van beschikbare mankracht en cofinanciering, een billijke spreiding over het werkingsgebied, mogelijke synergieën, Deze jaarlijkse oefening leidt tot een rollend programma van projecten waaraan projecten worden toegevoegd naarmate eerder geselecteerde projecten zijn uitgevoerd.

UITGEBREIDE LIJST MET PROJECTIDEEËN

Onderstaande uitgebreide lijst van projectideeën is niet limitatief. Gaandeweg zullen ongetwijfeld nieuwe projectvoorstellen ontstaan. Voor projecten die gebaseerd zijn op landbouwondernemerschap of initiatieven van landgoedeigenaars is dat zelfs een uitgangspunt. Voor deze beide aspecten worden daarom vooral projecten gedefinieerd om de samenwerking en de ontwikkeling van ideeën te stimuleren veeleer dan concrete uitvoeringsprojecten.

Deze lijst legt vooral verslag van inzichten uit de verkenningsfase van de opdracht. Ze vormt tegelijk 'slechts' een startpunt voor de uitvoeringsfase.

De lijst is opgebouwd per eenheid / entiteit of thema. Vervolgens worden mogelijke partners / initiatiefnemers aangegeven. De tijdsinvulling geeft aan of de actie aangewezen is op korte termijn (KT), middellange termijn (MT) of lange termijn (LT). Wanneer acties gerelateerd zijn met andere acties in de lijst, wordt dat actienummer gerefereerd.

	publiek beleefbare landschappen			
	wat	mogelijke parnters	wanneer	zie ook
1. Liereman				
a. projectenplan 'natuur- en streekgerichte educatie' (samenwerking landbouw-natuur, gesloten kringlopen, streekproducten,...)		natuurpunt vzw	KT	
b. realisatie (proef)projecten landbouw&natuur		natuurpunt vzw i.s.m landbouwers	MT - LT	1a
2. Gewestbos Ravels				
a. opmaak structuurvisie (verfijnen recreatieve netwerken, goed uitgeruste paden/routes diverse gebruikers, aangename rustplekken, bijkomende belevenissen, doe-activiteiten...)		ANB	KT	22b
b. (her)inrichting Gewestbos		ANB	MT - LT	2a/31
3. Gemeentebossen Ravels				
a. verbeteren recreatief medegebruik (aangename rustplekken, bijkomende belevenissen,...)		Ravels i.s.m. natuurpunt vzw	MT	31
4. Uitbouw Boshuis Ravels				
a. uitwerken visie en haalbaarheidsonderzoek (invullingsconcept, werkingsafspraken, subsidieaanvragen,...)		Ravels/provincie/RLKGN i.s.m. natuurpunt vzw /Boerenbond/landbouwraden	KT	
b. invulling Boshuis		natuurpunt vzw i.s.m. Boerenbond/landbouwraden	MT	4a
5. Bossen vliegveld Weelde				
a. opmaak structuurvisie (goed uitgeruste paden/routes diverse gebruikers, aangename rustplekken, bijkomende belevenissen,...)		Ravels i.s.m. natuurpunt vzw en ev. Defensie	KT	15c
b. (her)inrichting bossen				5a/31
6. Kanaalpassen Ravels-Oosthoven				
a. opmaak structuurvisie (verbeteren toegankelijkheid, natuurgerichte uitrusting,...)		Ravels en Oud-Turnhout i.s.m. natuurpunt vzw	KT	
b. verbeteren toegankelijkheid (verwerving/openstellingen 'trage wegen')		Ravels en Oud-Turnhout i.s.m. private eigenaars	MT	6a
c. inrichting en uitrusting (knuppelpaden, kijkhutten,...)		natuurpunt vzw	MT - LT	6a/6b/31
7. Toeristisch-recreatieve ontwikkeling militaire basis Arendonk				
a. uitwerken visie en haalbaarheidsonderzoek (verwerving, visievorming, marktbevraging)		Provincie, Defensie, Arendonk, ANB	KT	31
b. verwerving domein + consessieverlening		Arendonk/Kempisch Landschap/ Ontwikkelaar	MT	7a
c. ev. tijdelijke toer.-recre. evenementen/activiteiten		Ravels (i.s.m. provincie/Toerisme Vlaanderen...?)	MT	7a
d. inrichting en uitrusting		private partij(en)	MT - LT	7a/7b
8. Hoge Vijvers				
a. verbeteren toegankelijkheid (verbeteren befietsbaarheid fietsroutes, toegankelijkheid vanaf kanaal, Arendonk, ..)		ANB	KT	31
b. inrichting en uitrusting (bijkomende belevenissen,...)				
9. Stillegebied ARO				
a. Atlas stille Kempen		provincie, Vorming Plus Kempen	KT	
b. stilteprojecten (behoud/versterking stilte, promotie) (landbouwers en landgoedeigenaars als beheerders, evenementen,)		Vorming Plus Kempen, koplopersbeweging, landbouwers, TPA, Arendonk/Ravels/Oud-Turnhout	KT - MT	32, 35

	toeristisch-recreatieve knooppunten wat	wie	wanneer	zie ook
14.	versterken relatie Oud-Turnhout - Liereman			
	a. verwerving/openstelling 'trage wegen'	Oud-Turnhout en Natuurpunt vzw i.s.m. eigenaars	KT - MT	13a
	b. bewegwijzering routes	Oud-Turnhout en Natuurpunt vzw	MT	14a/31
15.	uitbouw vliegveld Weelde - kern Weelde tot recreatief knooppunt			
	a. marktbevraging (recreatieve) ondernemers	Ravels (i.s.m. provincie/PMV/Toerisme Vlaanderen...?)	KT	36
	b. eventuele tijdelijke toer.-recr. evenementen/activiteiten	Ravels (i.s.m. provincie/Toerisme Vlaanderen...?)	KT - MT	15a
	c. opmaak inrichtings- en uitgifteplan	Ravels	KT - MT	
	d. herbestemming	Ravels	KT - MT	15c
	e. ev. opzet beheerstructuur	Ravels (i.s.m. provincie/PMV/...?)	KT - MT	15c
	f. aantrekken recreatieve ondernemers (PPS, recht van opstal, consessies,...)	Ravels (i.s.m. provincie/PMV/...?)	MT - LT	15a/15e
	g. omgevingsaanleg vliegveld	Ravels i.s.m. private recreatieve ondernemers	MT - LT	15c/15f/31
	h. verwerving/openstelling + inrichting 'trage weg(en)' vliegveld-Hof ten Berg (befietsbaar !)	Ravels i.s.m. private eigenaars	MT	13b/31
16.	versterken kern Arendonk als hub/vertretpunt voor wandelen en fietsen			
	a. verbeteren/vervolledigen trage wegennetwerk doorheen de kern (incl. bewegwijzering, informatieborden, promotie, ...)	Arendonk, RLKGN, Trage Wegen vzw	KT	13a/29a
	b. toeristisch-recreatieve invulling 'witte huis' (villa derroissart)	Arendonk	KT	ev. 37
17.	uitbouw Pannenfabriek - Baalse Hei			
	a. marktbevraging recreatieve ondernemers	Oud-Turnhout / Turnhout / Ravels	KT	ev. 37
	a. aansluiting op site ten zuiden van kanaal (jachthaven, Palmenaer, ..)			
	b. eventuele tijdelijke toer.-recr. evenementen/activiteiten	Oud-Turnhout (i.s.m. provincie/Toerisme Vlaanderen... ?)	KT - MT	17a
	c. onderzoek verbeterde ontsluiting naar N119	Oud-Turnhout Turnhout	KT	
	d. opmaak inrichtings- en uitgifteplan	Oud-Turnhout (i.s.m. 'overleggroep')	KT	17a/17c/25c
	e. herbestemming	Oud-Turnhout	MT	17d
	f. ev. opzet beheerstructuur / aanvraag subsidiemogelijkheden	Oud-Turnhout (i.s.m. provincie/PMV/Kempens Landschap...?)	KT - MT	17d
	g. grondverwervingen i.f.v. verbetering ontsluiting	Oud-Turnhout / Turnhout ev. i.s.m. private recreatieve ondernemers	KT - MT	17c
	h. aantrekken recreatieve ondernemers (PPS, recht van opstal, consessies,...)	Oud-Turnhout (i.s.m. provincie/PMV/...?)	MT	17a/17f
	i. omgevingsaanleg pannenfabriek	Oud-Turnhout i.s.m. private recreatieve ondernemers/leden 'overleggroep'	MT - LT	17d/31

parelsnoer van belevenissen			
wat	wie	wanneer	zie ook
18. Talander			
a. concessie Wouwershoeve	Talander vzw / ANB	OK	
b. verbouwing/inrichting omgeving en omvorming (incl. theehuis, plukboerderij, zalen en recreatief verblijf)	Talander vzw	KT	31
19. Boswachtershuis			
a. concessie Boswachtershuis	ANB	OK	
b. verbouwing/inrichting omgeving en verbinding met bos	concessiehouder/ANB	KT	2a/31
20. Omgeving Brouwerij Weelde			
a. herbestemming en inrichting	Ravels	OK (?)	31
b. organisatie toeristisch-recreatieve evenementen (ev. ook in aanpalende kerk)	Ravels	KT - LT	
21. Poppel			
a. ev. RUP i.f.v. behoud pittoreske karakter omgeving Dries	Ravels	KT	
b. versterking als toeristisch-recreatief vertrekpunt (infopunt bv. in samenwerking met één van de horecazaken), geschikte fietsenstalling,...)	Ravels	KT - MT	13a/31
22. Uitkijkpunt zuidrand gewestbos			
a. onderzoek concrete locatie	?	KT - MT	2a/27a
b. verwerving gronden/opstalrecht	?	MT	
c. architecturaal ontwerp en realisatie	?	MT	31
kanaal als recreatieve route			
wat	wie	wanneer	zie ook
23. Burcht Hertog Jan en veerpont			
a. uitwerken projectidee (incl. subsidieaanvraag)	Oud-Turnhout i.s.m. Ravels, provincie	KT	
b. operationalisering veerpont + omgevingsaanleg (ev. aanpassing tot trekpunt)	Oud-Turnhout / Ravels / provincie	KT	23b
24. Ontwikkelen bruggen 4-5-6 als transitpunten			
a. visieontwikkeling m.b.t. brugwachterswoningen en omgeving	Provincie, Arendonk, De Scheepvaart	MT	29a
b. concessieverlening bij opportuniteit	De Scheepvaart i.s.m. provincie	MT - LT	24a
25. Aanlegplaatsen pleziervaart			
a. bijkomende aanlegplaatsen in zwaaiom brug 4 (Moerenstraat)	De Scheepvaart (?)	MT	
b. marktbevraging interesse uitbating kajak/kano-vaart	De Scheepvaart (?) i.s.m. provincie (?)	KT	37
c. aanleg bijkomende instapplaatsen kajak/kano-vaart (ter hoogte van Pannenfabriek en brug 4)	De Scheepvaart i.s.m. recreatieve ondernemers (?)	MT	25b/31
26. Horeca en/of logies op het water			
a. marktbevraging interesse uitbating kajak/kano-vaart	De Scheepvaart (?) i.s.m. provincie (?)	KT	36
b. uitgeven concessies (in zwaaiommen Pannenfabriek en brug 4)	De Scheepvaart	MT	26a/25c/24a
vervolledigen hoofdfietsroutenetwerk			
wat	wie	wanneer	zie ook
27. aanleg comfortabele LT-fietsroutelussen			
a. grondverwervingen	Arendonk, Ravels, Oud-Turnhout	KT - MT	11a/12a
b. (her)aanleg (resterende delen) recreatieve hoofdfietsroutes	Arendonk, Ravels, Oud-Turnhout i.s.m. provincie (?)	KT - MT	11b/12b/28a/31
28. nieuwe voet-/fietsbrug over kanaal			
a. realisatie nieuwe voet-/fietsbrug Kijkverdriet - Hoge Mierde	provincie/De Scheepvaart (?)	KT - MT	27
versterken wandelrelaties vanuit en door de dorpen			
wat	wie	wanneer	zie ook
29. aanleg trage wegen			
a. onderzoek concrete routes	Arendonk, Ravels, Oud-Turnhout i.s.m. Trage Wegen vzw	KT	13a
b. verwerving/openstelling trage wegen	Arendonk, Ravels, Oud-Turnhout i.s.m. eigenaars en Trage Wegen vzw	MT - LT	13b
c. aanleg/uitrusting trage wegen (rustplekken: banken, vuilbak,...)	Arendonk, Ravels, Oud-Turnhout	MT - LT	13c/31
30. Pastorie Oosthoven als instap- en onthaalpunt			
a. restauratie, bureau RLS en Bosgroepen, satelietwerking Vorming+ ed.	RLKGN / Oud-Turnhout	OK	
b. uitbouw instap- en onthaalpunt en dorpsontmoetingscentrum (in zwaaiommen Pannenfabriek en brug 4)	RLKGN / Oud-Turnhout	MT	30b

huisstijl' recreatief gebied ARO (?)				
wat		wie	wanneer	zie ook
31. aanleg trage wegen				
a. ontwerp huisstijl		provincie	KT	2b/3a/5b/6c/8a/9a/11b/12b/13c/14b/15g/16a/17i/27b/29c/35a
b. implementatie (inrichting poorten, inrichting rust- en infoplekken, bewegwijzering routes,...)		diverse	KT - LT	
(be)leefbare landbouw				
wat		wie	wanneer	zie ook
32. Opzetten koplopersbeweging				
a. opzetten structuur koplopersbeweging (overlegstructuur, projectconcepten...)		provincie, Rurant, Wim Govaerts bvba, landbouwers	KT	
b. opzet concrete projecten		Rurant, Wim Govaerts bvba, landbouwers	KT - MT	32a/33b/34b/9b
33. Samenwerkingsproject(en) natuur - landbouw				
a. opzet samenwerkingsverband (overlegstructuur, werkingssubsidie, projectconcepten)		provincie, Rurant, Wim Govaerts bvba, landbouwers, ANB, natuurlandpunt vzw	KT	32a
b. uitwerking concrete projecten (verwerven projectsubsidies, uitwerken overeenkomsten, uitwerking en opvolging)		Rurant, landbouwers, natuurlandpunt vzw	KT - MT	33a/32b
34. Aanpak lokale landbouwproducten				
a. opzet en uitvoering promotie (infopanelen, uniforme stijl, opname in recreatieve routes, brochure,...)		provincie, Rurant, koplopersbeweging, landbouwers	KT	
b. verkenning (logistieke) samenwerkingsmogelijkheden		Rurant, koplopersbeweging, landbouwers, Wim Govaerts bvba	KT - MT	32a/32b
levende landgoederen				
wat		wie	wanneer	zie ook
35. Opzetten landgoedplatform				
a. opzetten structuur landgoedplatform (overlegstructuur, projectconcepten)		provincie, Landmax, landgoedeigenaars	KT	9b
b. uitwerking concrete projecten (verwerven projectsubsidies, uitwerken overeenkomsten, uitwerking en opvolging)		provincie, Landmax, landgoedeigenaars	KT-MT	35a
36 Beleefbaar maken landgoederen				
a. informatie en promotie (infopanelen in uniforme stijl, thematische fietsroute...)		provincie, TPA	KT	35a/35b
stimuleren recreatief ondernemerschap				
wat		wie	wanneer	zie ook
37 Verkennen en prikkelen ondernemersmarkt				
a. organisatie event voor recreatieve ondernemers (info ARO-project, in de kijker stellen potentievolle sites, (in)formele marktbevraging,...)		provincie, TPA	KT	7a/15a/16b/17a/21b/24b/25b/26a

VERKENNING FINANCIERINGSMOGELIJKHEDEN

Samenhangend met de conceptontwikkeling en visievorming voor de verschillende werksporen werd ook een scan uitgevoerd van mogelijke subsidieprogramma's. Onderstaand wordt hiervan een niet limitatief overzicht weergegeven. Deze lijst is uiteraard slechts een eerste scan.

De concrete financieringsmogelijkheden zullen uiteraard grondig onderzocht worden op niveau van de concrete projecten rekening houdend met de subsidieprogramma's en concrete oproepen op dat moment, de cofinancieringsmogelijkheden van partners, enz.

Verkenning alternatieve financieringsmogelijkheden				
Naam	Omschrijving	Meer info	Type	
1	Microkredieten - Hefboom	De Europese Commissie definieert microkrediet als "het verstrekken van leningen voor een bedrag van minder dan 25.000 euro om ondernemersactiviteiten te ondersteunen, en dit vanuit elke instelling onder wiens doelstelling ook lenen van kleinere bedragen aan bedrijven valt (DG ENTR, 2010)." Hoewel microkredieten een sterke link hebben met bancaire instrumenten en soms ook door gewone banken worden aangeboden, beschouwen we deze toch als alternatieve (niet-bancaire) financiering. Microkredieten onderscheiden zich immers van traditionele bancaire producten, doordat zij toegang verlenen aan ondernemers die anders zouden uitgesloten zijn en er meestal geen waarborg wordt gevraagd en er vaak andere criteria gehanteerd worden voor kredietwaardigheid dan bij traditionele producten. n van leningen voor een bedrag van minder dan 25.000 euro om ondernemersactiviteiten te ondersteunen, en dit vanuit elke instelling onder wiens doelstelling ook lenen van kleinere bedragen aan bedrijven valt". Hefboom (vzw en cvba) levert financiering en advies aan projecten die werk maken van een sociale en duurzame samenleving. Daarnaast heeft Hefboom ethische beleggingsproducten voor particulieren, organisaties, bedrijven en openbare besturen.	http://www.hefboom.be/	Financiering
2	BAN	Business Angels Network (BAN) Vlaanderen werd opgericht in 2004 met steun van de Vlaamse Regering en fungeert als bemiddelaar/coördinator tussen een netwerk van anonieme, informele investeerders en beloftevolle ondernemingen. BAN investeert niet zelf in ondernemingen. Er bestaat wel een ARK-Angels Fund gelinkt aan BAN.	http://www.ban.be/Home/1731/BanVlaanderen	Financiering
3	Win win lening	De Winwinlening maakt het als ondernemer gemakkelijker om startkapitaal te vinden in de directe omgeving. Wie als vriend, kennis of familielid een Winwinlening toekent aan een bedrijf, krijgt een jaarlijkse belastingkorting van 2,5 % op het openstaande kapitaal. Het gaat om achtergestelde leningen tot maximaal 200.000 euro. Zij moet acht jaar lopen. Als men niet kan terugbetalen, krijgt de vriend, kennis of familielid 30 % van het verschuldigde bedrag terug via een eenmalige belastingvermindering.	http://www.pmv.eu/nl/diensten/winwinlening	Financiering
4	Trividend	Door het verstrekken van o.m. achtergestelde leningen aan verlaagde interestvoet (via steun van de Vlaamse Overheid) tracht Trividend in te zetten op duurzaamheid door zelf mee te ondernemen in de sociale economie. Daartoe investeert ze geld (in de vorm van achtergestelde leningen en ook risicodragend kapitaal) en tijd (in de vorm van begeleiding, ondersteuning en opvolging) in ondernemingen, actief in de sociale economie. Ze beoogt hiermee voornamelijk een maatschappelijk rendement. Trividend cvba wordt financieel ondersteund door de Vlaamse Overheid met behulp van het Sociaal Investeringsfonds (PMV).	http://www.trividend.be/	Financiering en gratis advies
5	Investeringsaftrek	Een onderneming, die bij de oprichting of uitbreiding een investering uitvoert, kan onder bepaalde voorwaarden een investeringsaftrek verkrijgen. Dit is een fiscaal voordeel waarbij men een bepaald percentage van de aanschaffings- of beleggingswaarde van de investeringen uitgevoerd tijdens het belastbaar tijdperk, mag aftrekken van de belastbare winst. Het percentage past men éénmalig toe op de aanschaffings- of beleggingswaarde van de goederen. In enkele gevallen mag men de aftrek spreiden over de afschrijvingsperiode van de investeringen.	http://www.agentschapondernemen.be/maatregel/investeringsaftrek	Fiscaal voordeel
6	Waarborglening	Kmo's en grote ondernemingen die geen financieringsovereenkomst kunnen afsluiten ingevolge een gebrek aan voldoende waarborgen, kunnen bij de financiële instellingen die werden erkend als waarborghouders, tot 75% van de verbintenissen van de onderneming laten waarborgen door de Vlaamse overheid. Ondernemingen kunnen voor bepaalde leasingcontracten eveneens een beroep doen op deze regeling.	www.waarborgregeling.be	Waarborg
7	KMO-portefeuille	De KMO-portefeuille is een interactieve webapplicatie die KMO's eenvoudig toegang biedt tot financiering voor ondernemen, innoveren en internationaliseren. Er is geen sprake van cheques, maar van een portefeuille bestaande uit opleiding, advies, technologieverkenning, advies internationaal ondernemen en strategisch advies. De kennisdiensten worden dus breed geïnterpreteerd. De pijler technologieverkenning leunt het dichtste aan bij principe van de innovatievoucher. Het resultaat van een project technologieverkenning bestaat uit een grondig technologisch advies vanwege het kenniscentrum, soms met een kort opleidingsmoment. Belangrijk: enkel voor ondersteunende activiteiten.	http://www.agentschapondernemen.be/themas/kmo-portefeuille	Subsidie
8	Subsidies sanering van leegstaande en/of verwaarloosde bedrijfsruimten	Om de leegstand en verwaarlozing van bedrijfsruimten - en gebouwen te bestrijden worden eigenaars van dergelijke gebouwen door de Vlaamse overheid verplicht tot betaling van een heffing onder bepaalde voorwaarden. De opbrengst van deze heffingen wordt o.m. aangewend om saneringswerkzaamheden te subsidiëren die worden uitgevoerd door natuurlijke- en rechtspersonen.	http://www.ruimtelijkeordening.be/NL/Diensten/Subsidies/subsLeegstandBedrijfsruimten/tabid/14028/Default.aspx	Subsidie

8 > Realisatie via projecten

Verkenning alternatieve financieringsmogelijkheden			
Naam	Omschrijving	Meer info	Type
9 PDPO III	Via het Provinciaal PlattelandsOntwikkelingsPlan (PPOP) is er (binnen het PDPO III) financiële ondersteuning van projecten die werken aan plattelandsontwikkeling binnen volgende thema's: 1. Beleving op het platteland » Bevorderen toeristische activiteiten » Landelijk erfgoed » Basiskwaliteiten op het platteland » Landbouw- en plattelandseducatie » Landbouwverbreding » Duurzame energie en klimaatadaptatie 2. Open ruimte vrijwaren en ontwikkelen » Landschapsintegratie van landbouwbedrijven en paardenhouderijen » Gebiedsgerichte oefening in (voormalig agrarische) gebouwen » Projecten rond open-ruimtegebruik 3. Aandacht voor kwetsbare groepen op het platteland » Landbouwgerelateerde sociale economie » Groene Zorg » Armoede in de landbouw- en plattelandsgemeenschap 4. Leefbare dorpen » Lokale voedselstrategieën » Begeleiding ombouw leegstaande hoeses » Herbestemmen oude agrarische infrastructuur naar nieuwe functies » Brede basisvoorzieningen » Verenigingsleven op het platteland 5. Naar een functioneel wegennet op het platteland » Vernieuwende initiatieven rond Trage Wegen	https://www.vlewa.eu/call/provincie-antwerpen-eerste-projectoproep-pdpo-iii-versterken-omgevingskwaliteit-en-vitaliteit http://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dwep/dlp/plattelandsbeleid/plattelandsontwikkelingsprojecten.html	Subsidie
10 Leader	Leader staat voor 'Liaison entre actions de développement de l'économie rurale' en betekent dat lokaal en gebiedsgericht een publiek-private samenwerking tot stand komt, die hun eigen lokale ontwikkelingsstrategie (LOS) schrijft. Een Leadergebied krijgt op basis van een goedgekeurde LOS een beperkt budget, om projecten te subsidiëren die mee uitvoering geven aan hun LOS. De provincie Antwerpen telt 3 Leadergebieden: Leader Kempen Oost (groene gebied), Leader Kempen Zuid (rode gebied) en Leader MarkAante Kempen + (blauwe gebied). De coördinatie van deze 3 gebieden gebeurt door Rurant vzw, het platform voor rurale ontwikkeling van de provincie Antwerpen. Voor het monitoren en evalueren van de output en de resultaten van ontwikkelingsstrategie worden de volgende indicatoren voorgesteld: Thema 1: Landbouw- en natuureducatie - acties die zorgen voor meer aandacht voor landbouw en natuur in het onderwijs in de regio - educatieve initiatieven die zorgen voor vorming over de open ruimte, meer specifiek landbouw en natuur, aanwezig in de open ruimte - minstens 1 projectmatige samenwerking tussen landbouw en natuurorganisaties rond educatie. Thema 2: Streekidentiteit - innovatieve acties waarmee lokale producten de streekidentiteit versterken - acties rond streekidentiteit die de lokale economie versterken Thema 3: Armoede en kwetsbaarheid in de landbouw- en plattelandsgemeenschap - nieuwe samenwerkingsverbanden tussen armoedeorganisaties en andere levende krachten uit de regio - nieuwe initiatieven, acties rond outreaching	http://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dwep/dlp/plattelandsbeleid/leader.html	Subsidie
11 Life	LIFE (l'Instrument Financier pour L'Environnement) heeft als doel bij te dragen tot de uitvoering, actualisering en ontwikkeling van het Europese milieu en klimaatbeleid en de milieuwetgeving met het oog op duurzame ontwikkeling in de Europese Unie.	http://ec.europa.eu/environment/life/index.htm	Subsidie
12 Vlaamse Kredietbemiddelaar	Kmo's en zelfstandigen die problemen ondervinden bij de financiering van hun onderneming en er niet in slagen om deze op te lossen, kunnen terecht bij de Vlaamse Kredietbemiddelaar. Deze dienst kan bemiddelen met uw bank of financiële instelling om, in alle vertrouwen, tot een oplossing te komen. De tussenkomst van de kredietbemiddelingsdienst is gratis.	http://www.agentschapondernemen.be/artikel/de-vlaamse-kredietbemiddelaar	Gratis advies
13 Instrumenten uit de landinrichtings-instrumentenkoffer (VLM)	De term 'instrumentenkoffer' verwijst naar het geheel van al die (incl. enkele financiële) instrumenten die ingezet kunnen worden in het kader v/d landinrichting en bevat: Inrichtingswerken, Inrichtingswerken uit kracht van wet, Erfdienstbaarheden tot openbaar nut, Vergoeding voor waardeverlies van gronden, Beheerovereenkomsten, Dienstenvergoeding, Verwerving, Recht van voorkoop, Vrijwillige herverkaveling, Herverkaveling uit kracht van wet, Gebruiksruil, Herverkaveling uit kracht van wet met planologische ruil, Vergoedingen bij lokale grondenbanken, Vrijwillige bedrijfsverplaatsing, Vrijwillige bedrijfsstopzetting, Vrijwillige bedrijfsreconversie en Koopplicht. De instrumenten kunnen gecombineerd ingezet worden. De keuze van de inzet van de instrumenten wordt beslist na afweging volgens vier criteria: tijdige, kwaliteitsvolle en duurzame realisatie, en draagvlak. De instrumenten kunnen niet enkel ter realisatie van landinrichtingsprojecten gebruikt worden, maar ook in uitvoering van diverse projecten, plannen en programma's van de overheid die gericht zijn op de inrichting en het beheer van een gebied. Daarnaast kunnen de instrumenten beheerovereenkomsten en dienstenvergoeding ook ingezet worden voor de realisatie van een beheervisie.	http://www.vlm.be/SiteCollectionDocuments/Landinrichting/Brochure%20Landinrichting%20web.pdf	Divers

Verkenning alternatieve financieringsmogelijkheden				
Naam	Omschrijving	Meer info	Type	
14	Subsidies voor studiekosten en de procesbegeleiding bij de herontwikkeling van knelpuntterreinen, verouderde terreinen en van brownfields, het zgn. voortraject.	Het betreft hier een subsidiekanal dat gebruikt kan worden voor het uitvoeren van (haalbaarheids)studies en procesbegeleiding van (her)ontwikkeling van complexere bedrijventerrein. Meer bepaald voor knelpuntterreinen, brownfields en verouderde bedrijventerreinen kan het voortraject gesubsidieerd worden. Dit subsidiekanal zou bv voor de oude dakpannenfabriek toegepast kunnen worden, in de mate waarin er een gedeeltelijk economisch programma gerealiseerd zou worden. Er kunnen hierbij subsidies verkregen worden voor diverse vormen van haalbaarheidsstudies of een procesbegeleiding. Het moet resulteren in een concreet plan van aanpak voor de herinrichting. Een haalbaarheidsstudie kan bestaan uit een onderzoek naar de technische, organisatorische, financiële of juridische haalbaarheid van het terrein. Procesbegeleiding wordt opgezet wanneer verschillende eigenaars of belanghebbenden betrokken zijn. De procesbegeleiding brengt ze samen en coördineert het onderzoekswerk. De begeleiding kan bestaan uit: <ul style="list-style-type: none"> • het zoeken naar een consensus tussen eigenaars, relevante actoren en bevoegde instanties; • het opmaken van bestekken voor uit te besteden studiewerk en coördinatie van het eigen en uit te besteden studiewerk en haalbaarheidsonderzoek; • het opstellen van een masterplan of een plan van aanpak met inbegrip van het kader om tot een (her)ontwikkeling van het terrein te komen evenals de uitgifte en het beheer achteraf; • het coördineren en het uitvoeren van de verschillende acties die voorafgaan aan de eigenlijke (her)ontwikkeling; • het opmaken van een (her)inrichtings-, beheer-, uitgifte- en CO2-neutraliteitsplan; • het opstellen en uitvoeren van een sociaal begeleidingsplan en het verzorgen van de communicatie met de omwonenden. De procesbegeleiding kan uitgevoerd worden door externen of door een al dan niet extra aangeworven personeelslid. Dit subsidiekanal is in principe van toepassing voor zones met een stedenbouwkundige bestemming als bedrijventerrein. Het subsidiekanal kan echter ook toegepast worden woongebieden waarbinnen er een economisch programma gerealiseerd zou worden.	http://www.agentschapondernemen.be/artikel/voor-wat#1	Subsidie
15	Subsidies voor het bouwrijp maken en de infrastructuurwerken bij de herontwikkeling van knelpuntterreinen, verouderde terreinen en brownfields.	Het betreft hier een subsidiekanal dat gebruikt kan worden voor het bouwrijp maken en de infrastructuurkosten bij (her)ontwikkeling van complexere bedrijventerrein (zoals knelpuntterreinen). Er kunnen hierbij subsidies verkregen worden voor het bouwrijp maken van de gronden, zoals bv. het verwijderen van alle niet meer te gebruiken infrastructuur, de nivellerings-, effenings- en draineringswerken inclusief het verleggen van openbare waterlopen, de beschoeiingswerken aan waterlopen, de beveiligingswerken aan bestaande bijzondere leidingen (persleidingen van water, gassen, vloeibare lucht, oliepijpleidingen). Voor de investeringen in het openbaar domein worden aanvaard het aanleggen van wegen en openbare parkeerplaatsen, met inbegrip van de aansluitingen op het bestaande wegennet; het aanleggen van een rioleringsstelsel tot aan een bestaande of in een goedgekeurd programma geplande riolerings- of zuiveringsinfrastructuur; het archeologisch voor onderzoek en archeologisch onderzoek, inclusief rapportering; het aanleggen van een warmtenet, enz. Ook voor het beheer (na oplevering en ingebruikname v/h terrein) zijn er via dit subsidiekanal subsidiemogelijkheden. Dit subsidiekanal zou theoretisch gedeeltelijk van toepassing kunnen zijn voor bv de dakpannenfabriek. Om de kansen hiervoor te verhogen zou er best voorafgaandelijk een voortraject doorlopen worden (zie hierboven)	http://www.agentschapondernemen.be/artikel/voor-wat#2	Subsidie
16	EFRO-Vlaanderen	Het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) is één van de structuurfondsen die de Europese Unie in het leven heeft geroepen om doelstellingen van het regionaal beleid te kunnen verwezenlijken. Met dit regionaal beleid wil de Europese Unie de verschillen tussen de ontwikkelingsniveaus van regio's verkleinen. Het Vlaamse EFRO programma subsidieert projecten die het concurrentievermogen vergroten en werkgelegenheid stimuleren. Het beheer van EFRO is in handen van het Vlaams centraal programmasecretariaat van het Agentschap Ondernemen. Er zijn 7 EFRO-contactpunten – 1 per provincie en 1 in de grootsteden Antwerpen en Gent - opgericht voor de projectverwerving, begeleiding van (potentiële) projectpromotoren en voor de opvolging van de goedgekeurde projecten. Vlaanderen ziet zich, o.m. bij de realisatie van de Europa2020 – doelstellingen, geplaatst voor een aantal belangrijke maatschappelijke problemen en strategische uitdagingen op het vlak van innovatie, concurrentievermogen, vergrijzing, energie, mobiliteit, verstedelijking, armoede ... Rekening houdende met de uitgevoerde sterkte-zwakke-analyse en de gevraagde thematische concentratie keurde de Vlaamse regering een operationeel meerjarenprogramma 2014-2020 goed. Dat is opgebouwd rond 4 prioriteitsassen: Prioriteitsas 1: stimuleren van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie Prioriteitsas 2: versterken van het concurrentievermogen van kmo's Prioriteitsas 3: bevorderen van de overgang naar een koolstofarme economie Prioriteitsas 4: bevorderen van een duurzame grootstedelijke ontwikkeling Bepaalde (deel)projecten binnen ARO kunnen mogelijks ingepast worden binnen de prioriteitsas 3	http://www.agentschapondernemen.be/themas/efro-vlaanderen	Subsidie
17	Onderzoekspremie erfgoed	De onderzoekspremie moedigt onderzoek aan naar beschermde goederen of goederen gelegen in een erfgoedlandschap of een op zichzelf staand deel daarvan. Volgende onkosten kunnen in aanmerking te komen voor subsidies: - Voor historisch(-archivalisch), bouwtechnisch en materiaaltechnisch onderzoek, stabiliteits-technisch voorafgaand onderzoek of archeologisch vooronderzoek met of zonder ingreep in de bodem (zie hoofdstuk Archeologie van deze brochure). - Voor bestemmings- en herbestedingsonderzoek. - Voor de opmaak van een beheersplan	https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/downloads/140915_LV_RWO_Brochure_regelgeving.pdf	Subsidie
18	Erfgoedpremie	Voor maatregelen, werken of diensten die noodzakelijk zijn voor het behoud of de herwaardering van erfgoedkenmerken en -elementen (van beschermde monumenten), kan men een erfgoedpremie aanvragen. Bij deze premie zijn twee procedures mogelijk: een standaardprocedure of een bijzondere procedure. Met beide procedures is het mogelijk om werken op forfaitaire basis te financieren. Daarbij wordt de erfgoedpremie berekend op basis van de bedragen per eenheid (lengte, oppervlakte, ...) die vermeld staan op een lijst met forfaitaire werken die het agentschap Onroerend Erfgoed ter beschikking zal stellen op www.onroerenderfgoed.be - Het beheer van of werkzaamheden of diensten aan het exterior. - In het geval van een beschermd monument: het beheer van of werkzaamheden of diensten aan waardevolle interieurelementen en -kenmerken en cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken. - In het geval van open erfgoed: ontsluitingswerken die gericht zijn op de verbeterde inhoudelijke of fysieke ontsluiting van het goed.	https://www.onroerenderfgoed.be/nl/premies/erfgoedpremie/	Subsidie

8 > Realisatie via projecten

Verkenning alternatieve financieringsmogelijkheden				
Naam	Omschrijving	Meer info	Type	
19	Erfgoedkluis	Met de Vlaamse Erfgoedkluis willen PMV en de erfgoedorganisatie Herita vzw het gemakkelijker maken om privé-investeerders aan te trekken voor de restauratie en exploitatie van onroerend erfgoed. De kluis is een zogenaamd "rollend fonds" waarbij het geld van afgeronde investeringen terugstroomt om te dienen voor nieuwe projecten. Dit financieringsinstrument is een aanvulling op de bestaande erfgoedpremies van de Vlaamse Overheid. De kluis is de logische partner van overheden, lokale besturen, erfgoedverenigingen, projectontwikkelaars en particulieren die erfgoedprojecten op een rendabele manier willen ontwikkelen en uitbaten. Ook als de markt afhaakt, zoekt de Erfgoedkluis mee naar mogelijke oplossingen om een duurzame (her)bestemming te vinden die rekening houdt met zowel het financiële als het maatschappelijke rendement	http://www.pmv.eu/nl/diensten/vlaamse-erfgoedkluis	Participatie
20	Archeologiefondsen & Premie voor buitensporige directe kost bij verplicht archeologisch onderzoek	Wie de bodem verstoort, betaalt de kosten voor het archeologisch onderzoek. - Om de kosten te helpen dragen, maakt het Onroerenderfgoeddecreet de oprichting van archeologische solidariteitsfondsen mogelijk, die een subsidie kunnen ontvangen van de Vlaamse overheid. Deze fondsen vergoeden hun leden mits betaling van een bijdrage voor een deel van de kosten van alle archeologische opgravingen waartoe zij verplicht worden. - Om de kosten te helpen dragen, voorziet het decreet in een nog uit te werken premie voor buitensporige directe kosten die voortvloeien uit verplichte archeologische opgravingen.	https://www.onroerenderfgoed.be/nl/premies/archeologiefondsen/ https://www.onroerenderfgoed.be/nl/premies/premie-voor-buitensporige-directe-kost-bij-verplicht-archeologisch-onderzoek/	Subsidie
21	Erfgoed Projectsubsidies	Projectsubsidies geven de mogelijkheid om interessante en relevante cultureel-erfgoedprojecten uit te voeren. De projecten hebben steeds de zorg voor of de ontsluiting van cultureel erfgoed als doel. Er zijn vier soorten projectsubsidies, elk met een aparte handleiding: 1. subsidies voor ontwikkelingsgerichte projecten met het oog op de zorg voor en de ontsluiting van het cultureel erfgoed; 2. subsidies voor internationale projecten met het oog op de zorg voor en de ontsluiting van het cultureel erfgoed; 3. subsidies voor cofinanciering die door een internationale instantie of organisatie geëist wordt voor de uitvoering van een internationaal project; 4. subsidies voor het uitgeven van een niet-periodieke cultureel-erfgoedpublicatie. De internationale projecten die voor een subsidie in aanmerking willen komen, moeten passen binnen het Vlaamse beleid dat er op gericht is om de internationale samenwerking, uitwisseling en expertisevervorming aan te moedigen. Eveneens kunnen ze kansen geven aan de bevolking in Vlaanderen om deel te nemen aan een wereldwijde cultuurbeleving. Hier-door wordt de internationale uitstraling van Vlaanderen versterkt.	https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/downloads/140915_LV_RWO_Brochure_toelichting.pdf http://www.kunstenerfgoed.be/sites/default/files/generated/files/handleiding/150715_SUBSIDIES%20VOOR%20CULTUREEL-ERFGOEDPROJECTEN%20INTERNATIONALE%20PROJECTEN.pdf	Subsidie
22	Prijzen Vlaamse overheid (Onroerenderfgoeddecreet art. 9.1.1; Onroerenderfgoedbesluit art. 9.1.1-9.2.3):	De Vlaamse overheid waardeert het behoud en beheer van onroerend erfgoed met twee prijzen. Elk jaar wordt de Onroerenderfgoedprijs toegekend aan een persoon, instelling of bestuur voor een recente verwezenlijking op het gebied van onroerend erfgoed. In een beurtrol met het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest selecteert het Vlaams Gewest om de zes jaar een kandidaat voor de Belgische deelname aan de Landschapsprijs van de Raad van Europa . Zowel verenigingen, groeperingen, partnerschappen, lokale als andere overheden kunnen aan de wedstrijd deelnemen. De focus ligt op de bescherming, het beheer, de ontwikkeling of de inrichting van het landschap.	https://www.onroerenderfgoed.be/nl/beleid-en-regelgeving/decreten	Prijzen
23	Overige Vlaamse erfgoedpremies en subsidies	Overige Vlaamse premies en subsidies: - Meerjarenpremieovereenkomst (Onroerenderfgoeddecreet art. 10.2.1; Onroerenderfgoedbesluit art. 11.4.1-11.4.15) - Subsidie op basis van beheersovereenkomsten (Onroerenderfgoeddecreet art. 10.1.1; Onroerenderfgoedbesluit art. 10.2.1-10.2.17) - Subsidie op basis van samenwerkingsovereenkomsten (Onroerenderfgoeddecreet art. 10.1.1; Onroerenderfgoedbesluit art. 10.1.1-10.1.28) - Subsidie aan erkende IOED's op basis van samenwerkingsovereenkomsten - Subsidies aan erkende erfgoeddepots op basis van samenwerkingsovereenkomsten	https://www.onroerenderfgoed.be/nl/premies/ https://www.onroerenderfgoed.be/nl/subsidies/	Subsidies/premies
24	Subsidies voor lokale erfgoedhouders	Lokale erfgoedhouders zijn verenigingen, instellingen of organisaties die door hun aard en geschiedenis momenteel zorg dragen voor waardevol erfgoed (zoals heemkundige kringen, gilden, kerkbesturen, ...), maar het erfgoedbeheer niet als kerntaak hebben.	http://www.provincieantwerpen.be/provinciebestuur/subsidies_masterdetail.html/p_detail_url/nl/drem/diensten-erfgoed/subsidies/subsidies-voor-lokale-erfgoedhouders.html	Subsidie
25	Subsidie projectcoördinator voor Strategische projecten ter uitvoering van het RSV	Steden, gemeenten, provincies en andere publieke actoren die concrete projecten realiseren om de ruimtelijke kwaliteit in Vlaanderen te verhogen, kunnen daarvoor een subsidie aanvragen. De projecten moeten een impact hebben op Vlaams niveau, vertrekken vanuit bestaande visies en de samenwerking van ruimtelijke actoren in een strategisch gebied stimuleren. De publieke actoren kunnen daarvoor samenwerken met private partners.	http://rsv.vlaanderen.be/RSV/RuimtelijkStructuurplanVlaanderen/Strategischeprojecten/Oproep	Subsidie
26	Thematische impulsprogramma's Hefboomprojecten	Binnen de jaarlijkse impulsprogramma's gaat men actief op zoek naar projecten die een ingrijpend verschil creëren in de beleving van het toeristisch product en daarmee onze bestemming "top of mind" maken ten opzichte van concurrerende producten en bestemmingen, m.a.w. projecten met een sterk internationaal toeristisch potentieel die de troeven van Vlaanderen en de deelbestemmingen nog beter in de verf zetten.	http://www.toerismevlaanderen.be/impuls http://www.toerismevlaanderen.be/sites/toerismevlaanderen.be/files/assets/documents_KENNIS/TVL-Handleiding_Hefboomprojecten_2015ONLINEDOCUMENT.pdf http://www.toerismevlaanderen.be/publicaties/investeren-toeristische-hefboomprojecten-een-inspiratiegids-voor-ondernemers	Subsidie

Verkenning alternatieve financieringsmogelijkheden				
	Omschrijving	Meer info	Type	
27	Impulsprogramma Fiets- en Wandelnetwerken	Toerisme Vlaanderen investeert via het impulsprogramma Fiets- en Wandelnetwerken in projecten die als doel hebben de kwaliteit van de fiets- en wandelnetwerken te verbeteren en het toeristisch potentieel van deze netwerken voor de internationale toerist te versterken. Binnen de wandelnetwerken kunnen eveneens projecten ingediend worden die de hiaten in het wandelnetwerk binnen de zoekzones wegwerken.	http://www.toerismevlaanderen.be/impulsfietsenwandelnetwerken http://www.toerismevlaanderen.be/sites/toerismevlaanderen.be/files/assets/documents_SUBSIDIES/TVL-Handleiding%20Fiets-wandelnetwerkenDEFINITIEF%20ONLINE.pdf	Subsidie
28	Subsidies voor jeugdverblijfcentra en hostels	De Vlaamse overheid verleent subsidies aan uitbaters van jeugdverblijfcentra en hostels. Die centra stellen een aangepaste en veilige verblijfsaccommodatie ter beschikking van kinderen en jongeren. Ze kunnen er terecht voor vormende en ontspannende activiteiten, hetzij individueel, hetzij in verenigingsverband.	http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/jeugdverblijfcentra.aspx http://www.vlaanderen.be/nl/cultuur-sport-en-vrije-tijd/jeugd/subsidies-voor-jeugdverblijfcentrum-en-hostel	Subsidie
29	Logiessubsidies	Toerisme Vlaanderen subsidieert de verdere uitbouw van kwaliteitsvolle toeristische logies voor de categorieën hotels, gastenkamers, vakantiewoningen, vakantie-logies en openlucht recreatieve terreinen. Subsidies kunnen er verkregen worden voor investeringen in infrastructuur en/of nieuwe kamerindelingen die bijdragen aan het kind- en familie-vriendelijke karakter van het logies; investeringen in een toegankelijke basisketen die leiden tot een A of A+ label. Deze toegankelijke basisketen, in functie van mensen met een fysieke drempel, wordt gevormd door het toegangspad, de inkom, de ontbijtruimte/het restaurant, de leefruimte van een vakantiewoning, de kamer, het individueel en gemeenschappelijk sanitair en de toegankelijke looproutes tussen deze onderdelen. Bij openlucht recreatieve terreinen bestaat deze keten uit de parking, het toegangspad, het onthaal, het sanitair, de staanplaatsen en de looppaden op het terrein; investeringen in de aanleg of inrichting van kampeerautoplplaatsen op openlucht recreatieve terreinen : een drinkwatertappunt, een lozingspunt voor chemische toiletten aangesloten op de riolering of een waterdicht reservoir, een afvoerplaats met systeem voor de lozing van grijs water van kampeerauto's inclusief de verharding; de verharding van kampeerautoplplaatsen; de elektriciteitsaansluiting	http://www.toerismevlaanderen.be/logiessubsidie	Subsidie
30	Subsidies Management ondersteuningspunten	Private rechtspersonen die de ondersteuning bewerkstelligen van het management van minimaal vier erkende verblijven, kunnen hiervoor erkend worden als ondersteuningspunt Toerisme voor Allen. Ze zorgen tevens voor de nodige visievorming, productontwikkeling en ondersteuning op het vlak van vorming en marketing bij de verblijven die bij hen zijn aangesloten. Indien het ondersteuningspunt een overeenkomst afsluit met Toerisme Vlaanderen met concrete meetbare doelstellingen, kan er ook een financiële ondersteuning worden toegekend voor de uitvoering van het takenpakket.	http://www.toerismevlaanderen.be/managementondersteuningspunten	Subsidie
31	Subsidies Toerisme voor Allen verblijven	Het decreet Toerisme voor Allen legt sinds 2004 nieuwe kwaliteits- en veiligheidsnormen op aan bestaande niet-commerciële vakantieverblijven. Erkende verblijven kunnen ook subsidies krijgen bij het uitvoeren van infrastructuurwerken.	http://www.toerismevlaanderen.be/toerisme-voor-allen-verblijven-subsidieoproep-2016	Subsidie
32	Provinciale subsidies toeristische projecten Kempen	De toeristische sector heeft voortdurend nood aan kwaliteitsvolle nieuwe producten en projecten. Dat vraagt naast inspiratie en marktkennis vaak ook een ruim budget. Bij de realisatie van toeristische projecten en producten kan men beroep doen op financiële steun van Toerisme Provincie Antwerpen. Het initiatief moet wel kaderen binnen de productlijnen van het strategisch plan voor toerisme Kempen 2013-2019. Het initiatief helpt een van de ambities van dat strategisch plan uitvoeren. Het dossier werd afgestemd met de regiowerking Kempen. De aanvraagprocedure 2016 is wel momenteel afgerond.	http://www.provincieantwerpen.be/content/dam/provant/dvt/TPA/kenpen/Subsidiereglement%20Kempen.pdf	Subsidie
33	Subsidiekorf Platteland	De subsidiekorf Platteland stelt jaarlijks 50.000 euro ter beschikking. Gekozen projecten kunnen tot 10.000 euro ontvangen, evenementen tot 2.500 euro. Projecten kunnen continu ingediend worden, maar moeten ons uiterlijk op 1 oktober bereiken. Let wel op, enkel projecten die tijdens het volgende jaar uitgevoerd worden, komen in aanmerking voor subsidie. Indien er nog financiële middelen beschikbaar zijn in het lopende kalenderjaar, kan er ook ingediend worden op 1 februari en 1 juni van het betreffende jaar.	http://www.provincieantwerpen.be/provinciebestuur/subsidies.masterdetail.html?detail_url/nl/dwep/diest-landbouw-en-plattelandsbeleid/subsidies/subsidiekorf-platteland.html	Subsidie
34	Belfius Smart Cities & Sustainable Development	Het programma 'Smart Cities & Sustainable Development' is specifiek bestemd voor de verwezenlijking van duurzame en slimme projecten in de domeinen mobiliteit en vervoer, stadsontwikkeling en energie-efficiëntie en hernieuwbare energie. Via dat programma stellen Belfius en de EIB samen in totaal 400 miljoen euro ter beschikking van de Belgische lokale overheden voor de financiering van die projecten, in de vorm van kredieten tegen voordelige voorwaarden die gekoppeld zijn aan de EIB-fondsen. Het is wel degelijk de bedoeling de leningskosten voor de gemeenten tot een minimum te beperken om hen te ondersteunen bij hun vernieuwende en duurzame aanpak. De helft van de middelen wordt ingebracht door de EIB, de andere helft door Belfius. Meer dan 80 projecten in de domeinen mobiliteit, stedelijke ontwikkeling en/of energie-efficiëntie werden tot nu reeds bestudeerd. Het merendeel beantwoordt duidelijk aan de vereisten, wat aangeeft dat de "Smart Cities"-dynamiek wel degelijk leeft in ons land. Voorbeelden van reeds weerhouden projecten zijn: - de bouw van een "near-zero energy"-gebouw voor serviceflats in de gemeente Schelle (Antwerpen) - nieuwe administratieve centra in de gemeenten Bierbeek (Vlaams-Brabant), Sint-Gillis-Waas (Oost-Vlaanderen) en Gembloers (Namen) - de opwaardering van industrieel braakland in de gemeente Wetteren (Oost-Vlaanderen) - de renovatie en uitbreiding van OCMW-rusthuizen in Stekene (Oost-Vlaanderen) en Kampenhout (Vlaams-Brabant) - de installatie door de intercommunale IMOG van een CNG-station (aardgas onder druk) in Harelbeke (West-Vlaanderen) De toepassingsmogelijkheden voor de gemeentebesturen binnen het ARO-gebied zijn ruim.	https://www.belfius.be/common/NL/multimedia/MMDownloadableFile/Newsletters/BelfiusContact/MMDF%20Contact%209.pdf	Voordelige leningen
35	GidS-projecten (creatieve groenprojecten)	Met deze oproepen willen Vlaanderen projecten ondersteunen die zorgen voor meer en beter groen in de verstedelijkte omgeving. De beschikbare subsidies worden verdeeld over één Vlaamse laureaat en over 5 provinciale laureaten. Het openbaar bestuur kiest of het een project indient dat meedingt voor de titel 'Vlaamse laureaat' of een project indient voor de titel 'provinciale laureaat'. Éénzelfde project kan slechts in 1 categorie worden ingediend. Het ingediende project moet het verhogen van de leefbaarheid tot doel hebben. Dit kan bv. door te zorgen voor meer groen, maar ook een kwaliteitsverhoging van bestaand groen kan hier toe bijdragen.	https://www.natuurenbos.be/projectoproep-groen	Prijs

8 > Realisatie via projecten

Verkenning alternatieve financieringsmogelijkheden				
	Omschrijving	Meer info	Type	
36	Projectoproep aankoop van gronden voor bebossing	Via deze projectoproep wil het Agentschap voor Natuur en Bos de kans bieden aan zowel privépersonen en privaatrechtelijke rechtspersonen, als alle publiekrechtelijke rechtspersonen om een bijdrage te leveren tot bebossing. Aankoopprojecten van gronden voor bebossing die deel uitmaken van de realisatie van stadsrandbossen, speelbossen of het versterken van lokale bosuitbreidingsinitiatieven krijgen voorrang. Ook projecten gelegen in Speciale Beschermingszones (SBZ), die bijdragen tot de realisatie van de specifieke natuurdoelen in een Natura 2000-gebied, krijgen voorrang. Die voorrang geldt eveneens voor projecten die door middel van de gerealiseerde bosuitbreiding bijdragen tot de bescherming van planten en dieren via de door de minister vastgestelde soortenbeschermingsprogramma's. Voor inrichting en bebossing kunnen bestaande subsidieregelingen gebruikt worden.	de infobundel voor publiekrechtelijke rechtspersonen (doc - 150 KB);	Subsidie
37	Herbebossing en bebossing	Wanneer men bebost of herbebost en daarvoor inheemse boomsoorten gebruikt, krijg je van de overheid een subsidie. Die is bedoeld als stimulans om te kiezen voor boomsoorten die ecologisch het best geschikt zijn. Je kunt een subsidie krijgen voor beplanting, bezaaiing of natuurlijke bosverjonging. Met natuurlijke bosverjonging bedoelt men dat er spontaan of nadat u het terrein hebt voorbereid, een nieuwe generatie bomen of struiken groeit. Bebossing in het kader van compensatie geeft geen aanspraak op subsidies. Wie grond wil bebossen dat één van de laatste 5 jaar als landbouwgrond in gebruik kon tot voor kort beter gebruik maken van de financieel voordeligere subsidieregeling voor bebossing van landbouwgrond, deze werd echter onlangs afgeschaft.	http://www.natuurenbos.be/nl-BE/natuurbeleid/bos/subsidies/herbebossing_en_bebossing	Subsidie
38	Subsidies openstelling privébos	De Vlaamse overheid wil zoveel mogelijk bossen en natuureservaten openstellen voor het publiek. Ze biedt daarvoor ondersteuning aan. Privé-eigenaars die hun bos openstellen voor publiek kunnen aanspraak maken op subsidies. Openstelling voor publiek vergt immers extra onderhoud en investering. Met de subsidies wil de overheid de openstelling aantrekkelijker maken. De vraag naar groene ruimte en speelbossen is in Vlaanderen erg groot. De Vlaamse overheid wil de sociale en recreatieve rol van het bos voor een brede doelgroep ontsluiten. In de regel zijn alle bossen voor het publiek toegankelijk, zij het uitsluitend op de boswegen. Beheerders van privébossen mogen echter hun bossen ontoegankelijk verklaren. Om beheerders ertoe aan te zetten hun bos toch open te stellen, verleent de overheid een subsidie aan beheerders die hun privébos voor publiek openstellen.	https://www.natuurenbos.be/beleid-wetgeving/natuurgebruik/activiteit-organiseren/subsidies-openstelling-priv%C3%A9bos	Subsidie
39	Vrijstelling successierechten bossen	Er wordt een vrijstelling van successierechten verleend voor de waarde van de onroerende goederen die te beschouwen zijn als bos. Om van deze vrijstelling te kunnen genieten, moet aan een aantal voorwaarden voldaan zijn: voor het bos werd een door het bosbeheer goedgekeurd beheersplan opgemaakt; in de aangifte van de nalatenschap wordt uitdrukkelijk om de vrijstelling verzocht; bij de aangifte van de nalatenschap moet een attest gevoegd worden, uitgereikt door het Vlaamse Gewest, waaruit blijkt dat aan alle voorwaarden voldaan is. De schriftelijke bevestiging door het Bosbeheer van de goedkeuring van het uitgebreid beheersplan van bossen geldt als een dergelijk attest; De vrijstelling wordt als subsidie verleend gedurende 30 jaar (voor 1/30ste per jaar), te rekenen vanaf de datum van het openvallen van de nalatenschap waarvoor de vrijstelling werd bekomen.	http://www.belastingen.vlaanderen.be/vrijstelling-voor-bossen	Fiscaal voordeel
40	Vrijstelling onroerende voorheffing bossen	Onroerende goederen die onder de toepassing van het Bosdecreet van 13 juni 1990 vallen, kunnen in bepaalde gevallen vrijgesteld worden van onroerende voorheffing. Het gaat dan om bossen die erkend of aangewezen werden als: milieubeschermd bos (overeenkomstig artikel 16 van het Bosdecreet) bosreservaat (overeenkomstig artikel 22 van het Bosdecreet) zone voor de productie van bosbouwkundig teeltmateriaal (overeenkomstig artikel 42 van het Bosdecreet).	http://www.belastingen.vlaanderen.be/vrijstelling-voor-erkende-bossen	Fiscaal voordeel
41	Investeringsubsidies Natuur	Via Investeringsubsidies Natuur-projecten wil het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) de kans bieden aan de privé-eigenaars, privaatrechtelijke personen en lokale besturen om een bijdrage te leveren aan de natuurdoelen of bij te dragen tot de instandhouding van een Europees beschermd soort. Binnen de projectoproep 2016 kiest het ANB ervoor om bijzondere aandacht te schenken aan de mate waarin invulling gegeven wordt aan de realisatie van de doelen en acties 2020. De middelen van deze subsidie kunnen worden aangewend voor concrete realisaties op het terrein (eenmalige inrichtingswerken, natuurontwikkelingswerken, achterstallig beheer, ...). Projectvoorstellen konden ingediend worden voor 1 april 2016. Het project moet gerealiseerd zijn voor 30/09/19.	https://www.natura2000.vlaanderen.be/project/investeringsubsidies-natuur-2016 https://www.natura2000.vlaanderen.be/sites/default/files/31/investeringsubsidies_natuur_project_vooraarden_2016.pdf	Subsidie
42	Varia ANB-subsidies	ANB heeft nog diverse subsidiekanalen die ook in ARO toegepast kunnen worden zoals de subsidies opmaak bosbeheersplannen, subsidies voor groenjobs, subsidies park- en groenbeheersplan, enz.	https://www.natuurenbos.be/bossusubsidies	Subsidie
43	Fonds Duurzaam Materialen- en Energiebeheer	Het Fonds Duurzaam Materialen- en Energiebeheer, een initiatief van Indaver en de milieuoorganisaties ABLO en BBL, wil mensen, organisaties en bedrijven inspireren tot gedragsverandering door duurzame en vernieuwende projecten rond materialen- en energiebeheer te ondersteunen. Via twee jaarlijkse oproepen steunt het actieprojecten die blijvend de impact op het milieu verkleinen door efficiënter om te springen met energie en materialen. Het gaat zowel om projecten die breed uitwaaiëren naar heel Vlaanderen als om heel kleinschalige initiatieven in een dorp of wijk of bij een lokale vereniging (bv. ivm duurzame mobiliteit, energie, stadstuinbouw, enz...).	http://www.fdme.be/home/	Subsidie
44	Projectoproepen Duurzame Ontwikkeling (Nationale loterij)	De federale beleidsdoelstelling 'duurzame ontwikkeling' die beoogd wordt met deze projectoproepen is de ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder daarmee voor toekomstige generaties de mogelijkheid in het gedrang te brengen om ook in hun behoeften te voorzien. Ook dit subsidiekanal kan (vergelijkbaar met FDME) overwogen worden door de gemeentebesturen, verenigingen, bewonersgroepen om concrete duurzame projecten op te starten.	http://www.nationaleloterij-duurzameontwikkeling.be/#homepagina/c5tn	Subsidie
45	Fietsfonds	Het Fietsfonds is een samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en de Vlaamse provincies om de realisatie van bovenlokale functionele fietsroutes te ondersteunen. Een stad of gemeente die op eigen domein zulke fietsinfrastructuur aanlegt of verbetert, kan tot 100 procent subsidie krijgen. De provincie Antwerpen en de Vlaamse overheid betalen elk een deel. De procedure is zo opgesteld dat de provincie Antwerpen het enige aanspreekpunt is voor de subsidieaanvragers. Om voor de Fietsfonds-subsidie in aanmerking te komen, moet het project gelegen zijn op het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk (BFF).	http://www.provincieantwerpen.be/aanbod/drem/dienst-mobiliteit/fietsbeleid/voor-lokale-besturen/subsidies-voor-fietsinfrastructuur.masterdetail.html/p_detail_url/nl/drem/dienst-mobiliteit/subsidies/fietsfonds.html	Subsidie

Verkenning alternatieve financieringsmogelijkheden			
	Omschrijving	Meer info	Type
46	Samenwerkingsovereenkomst VI voor de aanleg of de verbetering van fietsinfrastructuur langs gewestwegen door de gemeente	<p>Met deze samenwerkingsovereenkomst verbinden de partijen (het gewest, de lokale overheid, de VVM en eventueel andere) zich ertoe nieuwe fietsinfrastructuur langs gewestwegen aan te leggen en/of fietsinfrastructuur langs gewestwegen te verbeteren om de volgende aspecten te verhogen: de veiligheid en het comfort van elke weggebruiker die het fietspad mag gebruiken; de bereikbaarheid met de fiets; het aandeel van het fietsverkeer in de multimodale verkeersstromen.</p> <p>Het gewest betaalt 100% van de reële kostprijs van nieuwe fietspaden langs gewestwegen als het een schakel van het bovenlokaal, functioneel fietsroutenetwerk betreft.</p> <p>Als het geen schakel is van een bovenlokaal, functioneel fietsroutenetwerk, betaalt het gewest 80 % van de reële kostprijs van de nieuwe fietspaden.</p> <p>De lokale overheid voert de werken uit.</p>	<p>http://www.mobielvlaanderen.be/overheden/artikel.php?id=1327</p> <p>Subsidie</p>

8 > Realisatie via projecten

ARO

Valoriseren en waarderen van de
open ruimte
in Arendonk, Ravels en Oud-Turnhout

 Provincie
Antwerpen

INTOE
